

IACCOB.I
ZABARELLAE
PATAVINI
LIBER
DE NATVRALIS SCIENTIAE
CONSTITVTIONE,

*In quo de eius disciplina artificiosa structura, & de singu-
lorum librorum subiecto, inscriptione, & ordine
accuratè pertrahatur.*

CVM PRIVILEGIO.

111-
9. 19-

VENETIIS.

Apud Paulum Meictum Bibliopolam
Patavinum. M. D. LXXXVI.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO.
ET REVERENDISSIMO
ALEXANDRO PERETO
A MONTE ALTO
S. R. E. CARDINALI AMPLISS.^{MO}.

Iacobus Zabarella. S.P.D.

VVM primum constitui in publicum edere librum meum de naturalis scientia constitutione, statim totum animum in te unum conuerti, ALEXANDER CARDINALIS AMPLISSIME, cui illum mitterem, & ipsius tutelam, ac patrocinium commendarem; quippe qui de tua egregia indole, & summa in literarum studijs diligentia, & prstanti eruditione cum ex aliis plurimis, tum potissimum ex Illvstrissimo Viro, omniq[ue] laude dignissimo Latio Vrsino

tui (ut percipere potui) amantissimo, dum hic
studiiorum gratia commoraretur, plurima audi-
ui, quæ me tibi magnopere deuinixerunt, utq; ma-
gna omnia de te semper sperauerim effecerunt.

Quum præsertim etiam absque ullius testimonio id
ipsum per se non modo credibile, sed necessarium
penè esse uidetur, tu nanquæ Beatisimi D. N.

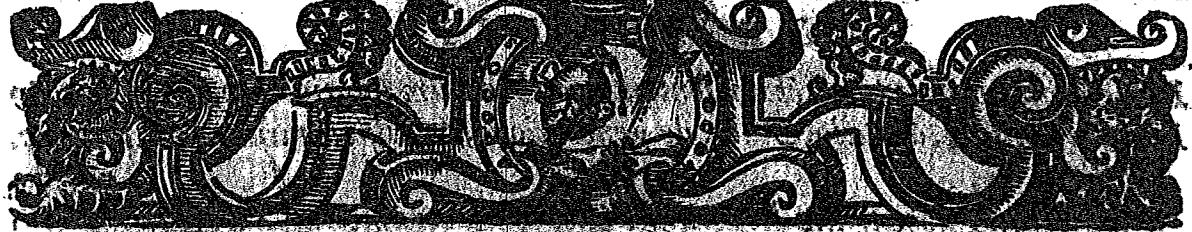
SISTI QVINTI PONT. MAXIMI
de philosophia studiis optimè meriti nepos, & ab
incunabulis ab eo instar filii educatus, præstanti
ingenio præditus non potuisti non magnam de te
expectationem, ac spem in omnium animis excita-
re; quum enim ille moribus primùm, deinde etiam
cognomine Sanctissimus Pontifex omnem in sapien-
tia studiis atatem consumpsit, tandemq; ob exi-
miam eruditionem, incomparabilemq; uirtutem
ad summum Pontificatum sit electus, seq; semper
erga omnes & humana, & diuina sapientia stu-
diosos ita animatum & uerbis, & factis ostende-
rit, ut nullo unquam tempore bonarum artium
studia maiorem fautorem, ac patronum habuisse
uideantur; iam certum, atque indubitatum om-
nibus est te talis, tantiq; parentis cura educatum,
& rectum non posse non in literarum studiis, om-
niq; uirtute plurimum pro etate profecisse. Hac
ego opinione ductus recte me facturum esse existi-
maui, si meam hanc vniuersa naturalis philo-
phie

phia structuram, & quasi ideam tibi dederem,
atque dicarem; sic enim & libro meo erit à me
optime consultum, qui Illustrissimo nomine tuo
munitus splendidissimus, ac tutissimus in manibus
hominum erit; & tibi aliquid fortasse auxilii in
hac tua ineunte adolescentia hac studia aggressuro
labor hic meus allaturus est, quanquam enim non
ignoro doctores tibi eruditissimos viros, ex quibus
praclaras omnes artes perdiscas, non deesse, tamen
quia non idem de quaue re cuncti homines sen-
tiunt, neque omnia, qua homini nosse datum est,
cognoscimus singuli, equidem desperare nec uolo,
nec debeo te ex his quoque meis scriptis aliquid es-
se utilitatis, fructusque percepturum, quod si (ut
opto) contigerit, de aliis maioribus studiorum
subsidiis tibi in dies subministrandis cogitare non
desinam. Interea libellum hunc mea in te obser-
uantia nuntium, ac monumentum hilariter excipe,
ipsum q̄ legens animi erga te mei memoriam conser-
ua; quod ut facias, te maximopere etiam atque
etiam rogo. Vale.

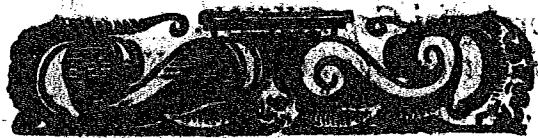
Patauij Idibus Maij. M.D.LXXXVI.

Errata sic corrigito , nec solum lineas , sed etiam spatia , ubi
non sunt lineaæ , numerato.

Pag. 2. linea 24. theoricae, l.theoriæ.p. 12.36. intellexit,l.intellexerunt.p. 15. 19. & mo-
do, l.eo modo.p. 15.29. duobus,l.duabus.p. 17. 1. & his,l.ex his.p. 28.20. generalia,l.ge-
nerabilia.p. 29.37. alia,l.talia.p 38. 1.cogantur,l.cogamur p.47.20. amabit,l.ambit.p.51.
36. non sunt,l.non sit.p.61.4. inefficax,l.efficax.p.63.20. integrates,l.integritates 64.7.
& subiectum, l.at subiectum.p.65. 2 1. prius, l primus.p.77. 1. elementorum,l. de elemen-
torum.p.77.8. mutatio,l.tractatio.p.78.30.munere,l.numero.p.81. 1. in margine trium, l.
tria.p.82. 19. in alteram,l.in alterum.p.93.9. & l.at.p.103. 2. uniuersalium,l.mineralium.
p.108.16.utriusq; l.cuiusq; p.108 3 3. earum,l.eorum.p.110.12.utriusq;l.cuiusq; p.129.
3 1. generationi,l.generationis.p.132.38.undecimi.l.undecimo.p.135.6. etenim, l.etia.
p.139.2.est,l.esse.p.149.33.itaqui,l.itaque.p.149.34.atque,l.atqui.p.151.29. fatentur.l.
fatemur.

INDEX OMNIVM CAPITVM TOTIVS LIBRI.

<i>Onslijratio. Cap.I.</i>	pag. 2
<i>De subiecto totius scientiae naturalis opinio. uerba. Cap.II.</i>	pag. 3
<i>Plures aliorum sententiae ad bonum sensum trahuntur.</i>	
<i>Cap.III.</i>	pag. 8
<i>Confutatio sententiae illorum, qui aliquid naturali corpore communius subiectum statuerunt. Cap.IV.</i>	pag. 13
<i>Confutatio sententiae illorum, qui aliquid naturali corpore angustius subiectum Statuerunt. Cap.V.</i>	pag. 14
<i>Definitio, ac partitio scientiae naturalis. Cap.VI.</i>	pag. 19
<i>De subiecto lib. Physicæ auscultationis. Cap.VII.</i>	pag. 22
<i>Dinisi librorum Physicæ auscultationis. Cap.VIII.</i>	pag. 24
<i>De primo lib. Phys. & eius connexu cum secundo. Cap.IX.</i>	pag. 25
<i>Quod corpus naturale non sit commune uniuocum, sed analogum. Cap.X.</i>	
<i>pag. 28</i>	
<i>Quomodo duo priores libri Phys. sint de principiis. Cap.XI.</i>	pag. 32
<i>De sex posterioribus libris Phys. auscultationis. Cap.XII.</i>	pag. 37
<i>De sede lib. de Cælo, & de eorum subiecto propria sententia. Cap.XIII.</i>	
<i>pag. 46</i>	
<i>Sententia Alexandri de subiecto lib. de Cælo. Cap.XIV.</i>	pag. 49
<i>Dicta sententiae confutatio. Cap.XV.</i>	pag. 51
<i>Quomodo uerè dici possit subiectum in libris de Cælo esse mundum. Cap.XVI.</i>	
<i>pag. 53</i>	
<i>Quod melius sit dicere subiectum corpus simplex, quam mundum. Cap.XVII.</i>	
<i>pag. 55</i>	
<i>Solutio argumentorum pro. Alexandro adductorum. Cap.XVIII.</i>	pag. 58
<i>Aliæ aliorum sententiae de subiecto lib. de Cælo Cap.XIX.</i>	pag. 61
<i>De subiecto, & loco lib. de generatione, & interitu aliorum sententiae, earumque reprobatio. Cap.XX.</i>	pag. 65
<i>De subiecto lib. de generatione sententia propria, eiusque declaratio. Cap.XXI.</i>	
<i>pag. 66</i>	

INDEX, CAPITVM.

<i>Difficultates contra prædictam sententiam, & earum solutio.</i> Cap. XXII.	<i>pag. 69</i>
<i>Ratio ordinis lib. de Cœlo, & lib. de generatione, & difficultatum solutio.</i> Cap. XXIII.	<i>pag. 73</i>
<i>De subiecto, & loco trium librorum Meteorologicorum.</i> Cap. XXIII.	<i>pag. 80</i>
<i>Ratio ordinis, & inscriptionis lib. Meteorol.</i> Cap. XXV.	<i>pag. 89</i>
<i>De subiecto quarti libri Meteorologicorum plures aliorum sententiæ cum ipsarum confutatione.</i> Cap. XXVI.	<i>pag. 91</i>
<i>De subiecto quarti Meteorologicorum opinio uera, & responsio ad argumenta contraria.</i> Cap. XXVII.	<i>pag. 93</i>
<i>De loco quarti Meteorologici.</i> Cap. XXVIII.	<i>pag. 95</i>
<i>De inscriptione quarti Meteorologici.</i> Cap. XXIX.	<i>pag. 97</i>
<i>De fossilibus, & metallis, eorumque tractatione.</i> Cap. XXX.	<i>pag. 98</i>
<i>Partitio totius tractationis de animantibus.</i> Cap. XXXI.	<i>pag. 105</i>
<i>Divisio, & ordo omnium librorum de animalibus iuxta propriam opinionem.</i> Cap. XXXII.	<i>pag. 108</i>
<i>Qualis debeat esse tractatio de sanitate, & morbo in scientia naturali.</i> Cap. XXXIII.	<i>pag. 118</i>
<i>Comparatio librorum de historia animalium cum reliquis libris de animalibus.</i> Cap. XXXIII.	<i>pag. 121</i>
<i>Latinorum opinio de loco librorum de anima, & eius reprobatio.</i> Cap. XXXV.	<i>pag. 126</i>
<i>Solutio dubii quodd Arist. de eadem re sepius agere uideatur, & aliorum dubiorum ad ordinem pertinentium.</i> Cap. XXXVI.	<i>pag. 130</i>
<i>Nonnullorum opinio de loco lib. de generatione animalium, & eius confutatio.</i> Cap. XXXVII.	<i>pag. 134</i>
<i>Quodnam sit subiectum statuendum in omnibus, & singulis libris de animalibus opinio propria.</i> Cap. XXXVIII.	<i>pag. 139</i>
<i>Opinio illorum, qui dicunt subiectum in libris de anima esse animam, & eius confutatio.</i> Cap. XXXIX.	<i>pag. 141</i>
<i>Opinio illorum, qui dicunt subiectum in libris de anima esse animal, & eius confutatio.</i> Cap. XL.	<i>pag. 149</i>
<i>De plantis, & earum tractatione.</i> Cap. XLI.	<i>pag. 153</i>
<i>De perfectione scientie naturalis, & eius ordine.</i> Cap. XLII.	<i>pag. 156</i>

FINIS OMNIVM LIBRI CAPITVM.

IACOBI ZABARELLAE
PATAVINI
DE NATURALIS SCIENTIAE
CONSTITUTIONE.

CONSILITRATIO. CAP. I.

Visqvis in naturalium rerum consideratione fructuose versatus est, debet ante omnia ipsius naturalis disciplinæ naturam, & conditionem cognoscere, præterea uero & eius divisionem in partes, & ipsarum partium ordinem, propriosque singularum scopos non ignorare. Nam si artifiosa eius libri fabrica bene intellecta ad ordinatam rerum naturalium contemplationem accedamus, longè melius, atque facilis abditas rerum causas, intimaq; naturæ arcana penetrare apti sumus; ut è contrario ea ignorata satis magnum inde frumentum percipere nemo potest. Tradidere quidem eam scientiam priscis temporibus complures, sed in eo munere ita excelluisse creditur Aristoteles, ut nemo in hac philosophiae parte non modò illi præferendus, sed ne comparandus quidem cum eo esse videatur; quod quidem omnium & antiquiorum, & posteriorum ad hæc usque tempora philosophorum consensio comprobavit: Tot enim viri præclarissimi & Græci, & Latini, & Arabes in interpretandis naturalibus Aristotelis libris ætatem consumperunt, ut cognouisse omnis posteritas uideatur, non posse ab humano ingenio excellentius tradi naturalem philo-

DE NATURALIS SCIENTIAE

sophiam, siquidem tantum honoris neque naturalibus Auicennæ, aut Galeni libris, neque magni Platonis Timæo habitum esse certum est. Quoniam igitur iam pridem concepta hæc opinio postea quasi per manus tradita ad hanc usque tempestatem peruenit, & vsque adeò inualuit, ut nunc illi, qui naturalem philosophiam discere cupiunt, nullo nisi Aristotele doctore utantur, & in omnibus philosophantium Gymnasiis ad unius Aristotelis naturales libros declarandos interpretes etiam magnis stipendiis statuantur, non paruum operæ pretium facturum me esse existimaui, si Galenum imitatus, qui de artis medicæ constitutione libellum conscripsit, ego quoque vniuersæ ab Aristotele scriptæ naturalis philosophiæ structuram, & artificium declarauero, & ea, quæ alii singulos Aristotelis libros interpretaturi, sparsim, & separatim præfari confueuerunt, in unum ipse congeslero, eiusq; disciplinæ unitatem, naturamque, & partes, & harum artificiosam dispositionem quanta potero breuitate, & claritate ob oculos omnium posuero. sic uerò & quam alias logicæ artis studiosis operam præstisti, eandem nunc philosophis quoque præstitero, ut enim nunc de logicis rebus scripturus ante omnia de ipsius logicæ natura, & partibus dicendum esse iudicaui; ita nunc de rebus naturalibus uolumen Deo fauente propediem editurus, in primis naturalis scientiæ naturam, & fabricam à me hoc libello explicatam, tanquam præludii, ac præparationis loco cunctis Aristotelicæ theoriæ studiosis exhibebo. Quanquam enim non defuere, qui ante me tale quoddam onus suscepisse uidentur, nam scripsere aliqui de ordine librorum naturalium, aliqui etiam præfationes in omnes Aristotelis naturales libros composuerunt; attamen, ut diuersæ sunt hominum sententiæ, spero non defuturos quibus hic labor meus non superuacaneus fore uideatur; nam ubi ita ab aliis cognitam rei ueritatem reperero, ut nil à me addi posse uideatur, ego lubens aliorum sententiæ subscrivam, & tanquam eius relator & interpres nitar saltem eam reddere clariorem; ubi verò nihil, in quo acquiescere possim, ab aliis dictum inueniero, non dubitabo aliquid ipse noui, quod mihi ratio persuaserit, in medium adducere, & aliis ad iudicandum proponere: nec despero mea hæc scripta aliquid esse utilitatis habitura, nam si aliis fortasse non proderunt, auditoribus saltem meis

non

non partio ea usui fore , meque ipsum magno labore leuandum p̄t ea esse non dubito , quum enim in hac patria Academia naturalem philosophiam publicè interpreter , ob idque cogar quotannis singulos Aristotelis libros declaraturus non parum temporis conterere in iis præludiis , quæ προλεγόμενα appellantur , eo posthac labore supersedebo , maiorem in ipso Aristotele declarando progressum facturus : maximum certè tunc faciam , quum cæteri omnes à me erunt editi libri naturales , in iis enim disputationes omnes , quibus examinandis solemus in quoque libro seriem dictorum Aristotelis interrum-pere , tractandæ à me in studiosorum usum , & excutiendæ sunt . Interea exiguum hoc magni laboris exordium accipiant , quod quanto eis gratius , atque utilius fuerit , tanto me ad totum absoluendum opus promptiore , & animatiorem reddet .

DE SVBIECTO TOTIVS SCIENTIAE NATVRALIS
opinio uera. Cap. II.

VONIAM in primis cognoscendum est quid sit disciplina naturalis , quod quidem ad eius genus attinet , satis apud omnes constat eā esse scientiā speculatiuā , quum eius scopus nō sit operari , sed scire res naturales ; propria igitur differentia inquirenda est , quæ ipsam constituat , & ab aliis scientiis seiungat ; sumitur autem cuiusque speculatiuæ scientiæ differentia à proprio subiecto , hoc enim unum propriam cuiusque scientiæ naturam constituit , separatque ab aliis omnibus ; uidendum igitur est quodnam sit proprium subiectum totius naturalis philosophiæ , nec subiecti nomine intelligo quancunque rem consyderatam , secundūm quām acceptionem etiam principia , & accidentia subiecti possunt appellari subiectum ; sed hac nimis lata significatione reiecta propriè subiectum accipimus , quale in primo libro posteriorum statuit Aristoteles in qualibet scientia contemplatiua , nempe quod à principiis , & affectionibus distinguatur , cuius conditiones iam sunt à me diffusè in operibus logicis declaratæ : uidentur quidem res na- lib. de tri- bus præco gnitis.

4 DE NATURALIS SCIENTIAE

turales, quę sub huius disciplinæ consyderationem cadunt; numerari ab Aristotele in initio tum secundi libri Physicę auscultationis, tum tertii de Cœlo, scilicet cœlum, elementa, mista, animalia, stirpes, & horum species, in horum enim omnium consyderatione uersatur philosophus naturalis; sed hoc cognoscere non satis est, quum enim scientia naturalis una sit, & unitas scientię sumatur ex unitate subiecti, oportet res omnes naturales prædictas sub unum aliquod genus reducere, quod eas omnes complectens dicatur subiectum vnum totius naturalis philosophie, & ipsi toti adēquatum. Hoc igitur quodnam statuendum sit interpretes Aristotelis superioribus temporibus subiectum scientiæ naturalis.

non consenserunt, sicutque inter eos maximè controuersum; sed hac tempestate uidentur omnes in hanc sententiam conuenisse, quòd corpus vniuersè sumptum, quod & cœlestia, & inferiora omnia complectatur, quatenus naturale, hoc est quatenus habens in seipso naturam, quæ motus principium esse definitur, sit commune subiectum totius scientiæ naturalis: quam sententiam ego absque dubio ueram esse censeo, quum & Aristotelis testimonio satis claro, & efficaci ratione comprobetur. Quum enim subiectum scientiæ duabus partibus constet, re consyderata, & modo consyderandi, ut in operibus logicis dictum est, sicutque in hac scientia res consyderata corpus, modus autem consyderandi quatenus habens in se principium motus, iuxta communem, quam ueram esse diximus, opinionem, vtramque ab Aristotele apertè pronuntiatam legimus, nam in initio & secundi physici, & tertii de Cœlo sola corpora nominat ut subiectum philosophiæ naturalis; sed clarissimè in principio primi de Cœlo afferit scientiam naturalem versari in corporibus, & horum principiis, & affectionibus; nam preterquam quòd apertè nominat corpus ut naturalis scientiæ subiectum, illud idem affirmat dicens principia, & affectiones corporum in hac scientia consyderari, siquidem id subiectum est, cuius principia & affectiones queruntur. Quòd autem modus, & ratio consyderandi corpus non sit, nisi ut habens in se principium motus, afferit clare Aristoteles in principio secundi Physici, dum inquit res naturales à non naturalibus distingui per hoc potissimum, quòd quatenus sunt naturales habent in ipsis principium motus, quod quidem aliis non competit,

nisi

7. de natu.
log. & lib.
de præco-
gn.

nisi per accidens, sciamnum enim & quodlibet aliud corpus artificiosum habet quidem in se principium motus, non tamen per se, quia non ut artificiosum, sed quatenus materiam habet corpus naturale, ut lignum, vel lapidem: atqui certum est unamquamque rem ab aliis distingui per formam, non per materiam, igitur habere in se principium motus est instar formæ, & est formalis ratio subiecti, qua corpus physiologiæ subiectum ab aliârum scientiarum subiectis separatur; etenim, ut artes mittamus, quæ versantur in corporibus, Mathematicus quoque, qui contemplatiuus est, corpora contemplatur, non ea tamen ratione quatenus habent in se principium motus, quia hoc solius philosophi naturalis proprium est. sed alius apud Aristotelem locus est hoc mirificè confirmans, isq; consyderatione dignus est, quoniam à multis perperam intelligitur; locus est contextus Lxxii secundi Physicæ auscultationis, vbi Aristoteles inquit, Quæcunque mota mouent, sunt physicæ consyderationis, quæcunque verò non mota mouent, non amplius: sed ea Aristotelis verba difficultatem faciunt, quoniam primus motor èternus mouet, & est immobilis, tamen est physicæ consyderationis, quum de ipso agatur in octavo libro auscultationis physicæ. Dubium hoc solent alii ita solutre, primus motor est physicæ consyderationis quoad questionem an sit, quod enim existat ostendit à philosopho naturali ex æterno motu; at non est physicæ consyderationis quoad questionem quid sit, sic enim ad Metaphysicum pertinet. sed hæc solutio non est consona uerbis Aristotelis sequentibus, qui statim rationem afferens cur non sit physicæ consyderationis, ita subfungit & non enim in seip sis habentia motum, aut principium motus mouent, sed immobilia sunt & itaque si hæc communis solutio vera est, oportet æquè in omnibus validam efferationem Aristotelis, ut quicquid non habet in se principium motus, non sit physicæ consyderationis quoad quid est: licebit ergo ita argumentari, motus, locus, tempus, & alia accidentia naturalia non habent in se motum, aut principium motus, ergo non sunt physicæ consyderationis quoad quid est; quod si cauillando dicant Aristotelem de solis mouentibus loqui, verum quid est istud est, attamen ratio Aristotelis si in his est efficax, debet pariter in omnibus habere efficacitatem: immò uero neque in mouenti-

declaratio
text. 7 i. se-
cudi Phys.

cōmuni
expositio.

confuta-
tio.

6 DE NATVRALIS SCIENTIAE

bus omnibus locum habet, nam calor, & frigus agunt, & mouent, nec habent in se principium motus, sequitur ergo hæc non esse physicæ consyderationis quo ad quid est; falsa tamen esse constat hæc omnia consequentia, nam accidentia naturalia cognoscuntur à philosopho naturali & quòd sint, & quid sint; quòd autem non habeant in se principium motus manifestū est, quia hoc proprium est corporum naturalium, accidentia verò naturalia non dicuntur habere naturam, sed esse à natura, vel secundum naturam, vt dicitur in secundo libro Physicorum. Hac ita-
vera expo-
sitione reiecta ego puto ita esse respondendum: Physicus
consyderat & subiectum suum, & principia, & affectiones eius,
quorum trium consyderationes in quo discrepant iam declara-

lib. de præ-
cogn. tum à nobis est in operibus Logicis: Aristoteles autē in memo-
rato loco non loquitur absolute de physica consyderatione cu-
iuscunque rei, sic enim ratio, quam adducit, idonea non esset,
sed loquitur de solius subiecti consyderatione, & de illo, quod
à philosopho naturali consyderetur ut subiectum, non ut affe-
ctio, neque ut principium, itaque illud tantum à physico ut
subiectum consyderari dicit, quod in seipso habeat motum, &
principium motus, ita ut quicquid huiusmodi est, in ea scien-
tia consyderetur ut subiectum, quod uero tale non est, non pos-
sit in ea habere locum subiecti, per hoc tamen non stat quin
possit in ea uel ut principium naturale, vel ut naturale accidens
consyderari; tollitur itaque omnis difficultas, quia primus mo-
tor immobilis, q uum non habeat in se principium motus, non
est consyderationis physicæ ut subiectum physicum, per hoc ta-
men non stat quin à physico possit consyderari ut principium:
sic motus, locus, calor, frigus, & alia accidentia naturalia, quum
non habeant in se principium motus, non possunt esse subie-
ctum physicum propriè acceptum, sunt tamen accidentia phy-
sica, & quatenus talia sunt, cognoscuntur à philosopho naturali
& quòd sint, & quid sint. Hoc idem confirmant verba Aristoteli-
tex. 73. se-
cundi lib.
Phys. telis in contextu 73. eiusdem libri, vbi ait Σ duo sunt prin-
cipia mouentia physicè, quorum alterum non est physicum,
quia non habet principium motus in seipso ζ nam quomodo di-
cit alterum esse mouens physicè, nec tamen esse physicum? cer-
tè nullus aliis esse potest sensus verborum Aristotelis, nisi quòd
est principium physicum, & ita à physico potest ut principium
consy-

consyderari, sicuti reuera consyderatur, at non est subiectū physi-
cum, quia non habet in se principium motus : hæc est huius dif-
ficultatis tutissima solutio . Quoniam igitur ratio illa ab Aristotele adducta nil aliud probat, quam non considerari à physico
vt subiectum quicquid non habet in se principium motus , ma-
nifestum est rationem formalem subiecti scientiæ naturalis apud
Aristotelem hanc vnam esse, quatenus habens in se principium
motus, per hanc enim unam separat Aristoteles subiectum phy-
sicum ab eo , quod non est subiectum physicum : illud autem,
quod habet in se principium motus , non est nisi substantia cor-
porea, ut afferit Aristoteles in contextu quarto secundi libri phy-
sorum : nullum igitur aliud statuendum est subiectum totius
scientiæ naturalis , nisi corpus naturam habens . Ipsa quoque
naturæ definitio hoc idem testatur , nam conueniens erat ut in
ipso huius scientiæ initio subiecti definitio proponeretur, hæc
autem facile intelligitur si solum intelligatur nomen naturæ ,
definitur ergo natura non ut principium subiecti , sed ut subie-
ctum , hoc est ut ratio formalis subiecti , ex qua intellecta sta-
tim apparet quid sit corpus naturam habens , ideo Aristoteles
statim post definitionem naturæ subiungit definitionem haben-
tis naturam , quod totius naturalis philosophiæ subiectum est .
Ratione quoque hoc comprobatur, illud enim statuere oportet
scientiæ subiectum , cui omnes conditiones competunt , quas
Aristoteles in posterioribus Analyticis dixit in cuiusque scien-
tiæ subiecto postulari, at hæc competit omnes corpori naturam
habenti , quod ita ostendimus , conditiones subiecti , ut ex iis
libris colligimus , & ut in operibus Logicis declarauimus , hæc
sunt , subiectum debet esse præcognitum & quid nomen signifi-
cet, & quod sit, debet omnibus, quæ in scientia consyderantur,
substratum esse, & ipsum nulli inesse, debet habere principia , &
accidentia demonstranda , ac denique debet toti scientiæ esse
adæquatum, ita ut neque eam excedat, neque ab ea excedatur,
hoc autem est omnes partes scientiæ in eius cōsyderatione ver-
sari , & ipsum in nulla scientia , nisi in illa sola , tractari posse .
Corpus autem naturam habens præcognoscitur quid nomen si-
gnificet, siquidem eius declaratio tanquam totius scientiæ prin-
cipium proponitur ab Aristotele in inicio totius naturalis phi-
losophiæ; notissimum etiam est quod sit, & nihil co notius est

conditio-
nes subie-
cti.
lib. de tri-
bus præco-
gn.

in scientia naturali, per quod possit demonstrari, idque Aristoteles ipse protestatur in contextu sexto eiusdem secundi physi-
corum; quod habeat principia, & accidentia, quæ de ipso de-
monstratur, ita manifestum est, ut nulla declaratione indigeat;
nulli etiam inest corpus naturale, quum ipsum per se existat, sed
ipsum omnibus in naturali scientia consideratis substratum est,
nam si diligenter omnia, quæ in ea scientia tractantur, percur-
ramus, nihil inueniemus, quod non eius principium, aut acci-
dens sit, neimpè uel ipsius communis generis, vel alicuius speciei.
Est etiam toti scientiæ adæquatum, quum enim tractari subie-
ctum nil aliud sit, nisi eius principia, & affectiones inuestigari,
nulla certè huius scientiæ pars est, in qua de ipso non agatur,
siquidem nulla est, in qua non agatur de principio, aut de acci-
dente aliquo corporis naturalis: nulla est etiam alia scientia, in
qua agatur de corpore naturali quatenus naturam habet, & in
qua eius principia, & accidentia quatenus talis consideren-
tur; sola igitur, ac tota scientia naturalis est de corpore natu-
rali quatenus naturale est, hoc igitur est totius huius scientiæ
subiectum adæquatum.

H I C P L V R E S A L I O R V M S E N T E N T I A E
ad bonum sensum trahuntur. Cap. III.

D. Tho-
mas.

ENTENTIA hæc ex aliarum consideratione
confirmatur, quicunque enim aliud quidpiam
huius scientiæ subiectum statuunt, ii uel idem
dicunt quod corpus naturam habens, uel fal-
sum dicunt; tres hac in re inuenio opiniones
probabiliores, quæ ad uerum sensum trahi possunt. D. Thomas
in principio primi libri Physicorum inquit subiectum esse ens
mobile, uelans ne dicamus corpus mobile, ea ductus ratione,
quod Aristoteles in sexto eorum librorum probat omne mobi-
le esse diuiduum, quod est probare omne mobile esse corpus,
quare si corpus mobile subiectum esset, probaretur subiectum
in scientia sua, quod dicendū non est. Idem tamen in initio pri-
mi libri de Celo inquit subiectū esse corpus mobile, quæ etiam
Albertus Alberti, & aliorum complurium sententia fuit, uidit enim tan-
dem D. Thomas illius argumēti sui uanitatē, quia licet in sexto
libro

libro ostendatur omne mobile esse diuiduum, non ob id probatur dari corpus mobile, tum quia non idem est esse diuiduum, & esse corpus, siquidem linea, & superficies diuiduæ sunt, nec tamen sunt corpora; tum maximè quoniam non eadem est propositio, datur corpus mobile, & omne mobile est corpus, quum illa sit omnibus notissima, hęc dubia, & ab aliquibus negata, qui animam per se mobilem esse dicebant; quamobrem siue concedatur, siue negetur animam, immo & res omnes per se moueri, non minus hęc est manifesta, datur corpus mobile, non hanc igitur probat Aristoteles in eo sexto libro; quemadmodum si quis probaret omne album esse hominem, non ob id probaret dari hominem album, quum hęc sit manifeste uera, illa manifeste falsa. Scotus verò subiectum statuere uidetur substantiam naturalem; ita ut tres extent opinions, quum alii ens mobile, alii corpus mobile, alii substantiam naturalem subiectum esse dicant; at si has bene perpendamus, non differunt nisi nominibus, quum enim rem consyderatam alii ponant ens, alii substantiam, alii corpus, modum uero consyderandi alii mobile, alii naturale, tamen si sano modo uerba eorum sumantur, eandem dicunt rem consyderatam, & eundem consyderandi modum, quocirca Aristoteles quoque uariis in locis subiectum scientiæ naturalis his omnibus modis nominauit. Illi igitur, qui dicunt modum consyderandi esse ut mobile, per mobilitatem uel intelligunt aptitudinem illam ad motum, quæ est accidens, & qualitas quædam; uel intelligunt principium internum, unde hęc aptitudo, & motus ipsefluit: si qualitatem intelligent, in difficultatem meo quidem iudicio insolubilem incidunt, quum enim huius mobilitatis causa sic ipsa rebus naturalibus insita natura, demonstrari poterit à priori modus consyderandi de re consyderata per medium naturale in ipsa scientia naturali, corpora namque sunt mobilia, quoniam habet naturam, sic autem subiectum in scientia sua per causam demonstretur, quod omnino absurdum est. Restat igitur ut nomine mobilitatis intelligent internum motus principium, nempe naturalitatem, siue naturam ipsam, ut eos puto intellectus, ita ut nil aliud apud eos significet mobile, quam naturam habens. Qui uero modum consyderandi esse dicunt, quæ naturale, clarius id significasse uidentur, tribus enim modis accipi potest naturale,

Scotus:

Naturale
dicitur tri-
pliter.

curale, primo sumitur pro essentiali, quemadmodum etiam natura pro essentia sumitur, vt quum dicimus hanc esse rei naturam, & hoc esse illi naturale : secundo modo sumitur naturale pro omni re pertinente ad philosophum naturalem, sic materia prima dicitur principium naturale, & motus dicitur accidentis naturale, & res naturalis : tertio sumitur strictius pro eo, quod in se habet naturam, hoc est internam quandam propensionem ad recipiendum motum ; huiusmodi autem sunt sola corpora, sic enim nec materia, nec motus est naturalis. Illi igitur, qui vel ens subiectum esse dicunt, uel substantiam, uel corpus quā naturale est, non possunt nisi tertio modo sumere naturale ; primum enim omnino absurdum esse manifestum est ; secundus uero omni artificio carens, ac puerilis esset, quicquid enim subiectum esse dicamus quatenus naturale, hoc est quatenus pertinens ad philosophum naturalem, subiecti nomine complectimur omne pertinens ad philosophum naturalem, quoniam ab eo, quod est quatenus ipsum, ad de omni efficax semper, ac necessaria est illatio ; omnia igitur & principia, & accidentia naturalia species subiecti erunt, proinde nulla erunt subiecti principia, nulla accidentia ab ipso subiecto distincta ; idq; esset accipere subiectum latè pro omni re consyderata, quam acceptio nimis rudem, & à nostro instituto alienam esse iam diximus. In tertia igitur sola significatione sumptum esse ab illis naturale manifestum est ; sed clarissima omnium est appellatio modi huius consyderandi, si dicamus quatenus naturam habens, seu quatenus habens principium motus, sic enim omnem vitam ambiguitatem, & errandi occasionem, quam fortasse præbere potest illa dictio, naturale, propter varias, quas commemorauimus, huius vocis significationes. Hunc igitur consyderandi modum si omnes statuunt, necesse est rem quoque consyderatam eandem ab omnibus ponи, & substantiam, & ens ab eis accipi pro corpore : etenim omne habens principium motus in seipso corpus est, idem ergo est ens habens principium motus, & substantia habens principium motus, ac corpus, quemadmodum ens risibile, substantia risibilis, animal risibile idem significant, nempe solum hominem. Rectius est tamen dicere corpus, quam substantiam, uel ens, propterea quod in scientiis contemplatiuis debet modus consyderandi esse æqualis

Modus cōsiderandi, debet esse equalis rei consyderanda. vide i. lib. de nat. logica. 18. Scientiis contemplatiuis debet modus consyderandi esse æqualis

lis rei consyderatæ, ut alibi declarauimus, ostendimus enim non pugnare inter se hæc duo, modus consyderandi est æqualis rei consyderatæ, & est angustior, illamque coarctat; æquales enim sunt quatenus sunt res quædam, quæ extra animam existunt, nullum enim extra animam datur corpus, quod non habeat in se principium motus, & nullum datur habens in se principium motus, quod non sit corpus: attamen si alterum ut res sumatur, alterum uero ut modus, rem modus coarctat, non ut rem, sed ut consyderabilem; corpus enim est consyderabile non modò ut habens naturam, sed etiam aliis modis, potest enim mente cōcipi abiunctum ab omni aptitudine ad motum, & consyderari tantummodò ut quantum, quæ est consyderatio Mathematica: hoc autem est manifestissimum in illis scientiis, in quibus idem esse videtur modus consyderandi, ac res consyderata, ut in Metaphysica, in ea nanque subiectum esse dicimus ens ut ens est, in quo dicto esset absurditas, & nugatio manifesta, nisi modo aliquo ens restringeret ens, restringit enim non ut res, sed ut modus, siquidem ut res non modò sunt æquales, sed idem; at acceptum ens pro re latius patet, quam ens acceptum pro modo, ens nanque pro re acceptum omnia complectitur, & nihil excludit, nam & mobile, & naturale, & magnitudo, & numerus ens est, sed quodlibet tamen horum, si sumatur ut modus consyderandi, nullum aliorum continet, & ea omnia excludit, nam consyderare ut ens, non est consyderare ut mobile, neque ut magnitudinem, & è conuerso consyderare ut mobile est quidem consyderare ens, at non est consyderare ut ens: ens igitur, quod omnia continet, restringitur ab hoc modo consyderandi, quatenus ens, quum ab hoc cæteri omnes modi excludantur; ratioque huius est quoniam materia est amplitudo, & indeterminatio, formæ uero distinctio, ac determinatio; quoniam igitur res consyderata locum obriquet materię, modus autem consyderandi tenet locum formæ, necesse est ut ens acceptum pro re consyderata latius pateat, quam ens acceptum pro modo consyderandi, & ab hoc coarctetur. Dico igitur rem consyderatam, & modum consyderandi debere esse æqualis ambitus, quatenus res quædam sunt, sic enim seruat essentialis connexus, neque per hoc stat quin res consyderata restringatur à modo consyderandi: quocirca melius

21 DE NATURALIS SCIENTIAE

melius est subiectum scientiæ naturalis statuere corpus quatenus naturam habens, quam substantiam, aut ens quatenus naturam habens, quia habere naturam est accidentale quoddam substantiæ, & enti, nisi dicamus strictè sumi substantiam, & ens pro solo corpore.

Aristoteles. Quum itaque Aristoteles variis in locis loquens de subiecto scientiæ naturalis modò ipsum vocet corpus, modò substantiam, modò ens, vel est inconstans, uel per hæc omnia solum corpus intelligit: sic etiam quum modum considerandi modò statuat quatenus mobile, modò quatenus habens pī incipium motus, & quietis, necesse est ut per mobile intelligat idem, quo d naturam habens: nam in principio primi libri de Celo inquit scientiam naturalem uersari in corporibus, in principio autem tertii libri dicit eam uersari circa substantias, intelligit autem corporeas, quia statim eas recensens sola corpora nominat: & in primo contextu sexti Metaphysicorum inquit scientiam naturalem uersari circa talem substantiam, in qua est principium motus, & quietis, sumit enim substantiam non omnem, sed talem, nempè illam tantum, quæ corporea est, hæc enim sola habet in se principium motus: attamen in calce eiusdem contextus inquit philosophum naturalem considerare ens mobile, per mobile intelligens idem, quod habens principium motus; & per tale ens illud idem, quod prius per substantiam corpoream.

Auerroes. Sic Auerroes in principio quarti Metaphys. inquit ens mobile esse subiectum scientiæ naturalis, in primo autem libro de Celo commentariis secundo, & quinto inquit subiectum scientiæ naturalis esse corpus; in sua autem prefatione in primum Physicorum inquit subiectum esse res sensiles quatenus transmutabiles, quæ uerba significant corpus quatenus mobile, sed statim declarans quid intelligat per mobiles, subiungit, idest quatenus in seipsis habent principium motus, & quietis, sumit igitur mobile pro habente principium motus. Notare autem possumus Aristotelem, & Auerroem de subiecto naturalis scientiæ loquentes appellatione corporis usos esse in libris naturalibus, in Metaphysicis uero appellatione substantiæ & entis, he nanque uoces pertinent propriè ad Metaphysicum; intellexit tamen solum ens corporeum, & solam substantiam corpoream, ut prediximus.

CONFUTATIO SENTENTIAE ILLORVM, QVI
aliquid naturali corpore communius subiectum statuerunt.

Cap. IIII.

ILLO RVM sententias, qui aliquid naturali corpori & qualchius scientiae subiectum esse dixerunt, ad rectum sensum trahi posse iam ostendimus; nunc de eorum quoq; opinionibus, qui nullam defensionem recipiunt, aliqua breuiter dicamus; hi in duas sectas distincti esse uidentur, aliqui enim communius aliquid corpore naturali, aliqui etiam eodem strictius subiectum statuerunt; quem utrumq; errorem explodere oportet. Primum quidem non defuerunt, qui ens mobile subiectum esse dicentes, palam professi sint se id sumere ut latius patens, quam corpus mobile, siquidem non sola corpora, sed materia quoque, & forma mobiles dici uariis modis possunt; corpus quidem dicunt esse subiectum motus; materiam esse primam radicem, ac fundamentum omnis passionis, quia pati est propter materiam, & moueri est pati; formam uero esse terminum motus: itaque corpus dicunt esse mobile subiectuè, materiam fundamentaliter, formam terminatiuè, proinde materiam, & formam non modò esse principia corporis mobilis, sed etiam esse species entis mobilis, quod est æquatum subiectum totius scientiæ naturalis. Huius sententiæ uanitatem sola nominis significatio declarare potest, mobile enim non dicitur nisi id, quod est subiectum motus; materia per se non mouetur, si quidem id, quod mouetur, actu est, ut inquit Aristot. in quinto libro physicorum; sed mouetur materia per accidentem, nempe dum mouetur corpus, cuius pars est, quare soli corpori est attribuendus motus. Multò minus mouetur forma eomodo, quem isti fingunt, nam terminare motum non est moueri, immo adueniente termino cessat motus. Sed nil certè ineptius esse potest, quam dicere quicquid cum motu coniunctum est, seu quicquid relationem aliquam habet ad motum, mobile esse, sic n. quicquid à naturali philosopho consideratur, species erit entis mobilis, proinde species subiecti; omnia igitur locum subiecti habebunt; nulla dabuntur principia, nulla accidentia à subiecto scientiæ distincta. Præterea quemadmodum motus maximè propriè, ac præcipue dicitur de motu locali, secundariò,

Thomista-
rum senten-
tia de ente
mobili.

Confutatio

de

de aliis ita locus ; ut terminus motus localis magis dicetur terminus natu^e mobilis, quam forma, quæ generationis, seu alterationis terminus est ; atq[ue] nihil ab Aristotele alienius est, quam locum dicere mobilem, quum aperte afferat esse prorsus immobilem. Tempus quoque tanquam numerus motus mobile erit; sed quid magis erit mobile, quam motus ipse? Vanissima igitur est hæc sententia , & absonta rationi , ac doctrinæ Aristotelis à nobis antea declaratae . Sed non minus aliena est à uerbis Thomæ, quem isti se tueri profitentur , nam in principio primi libri de cœlo dicit solum corpus esse subiectum scientiæ naturalis; in initio autem primi Physicorum , ubi dicit ens mobile , declarat etiam se per mobile nil aliud intelligere, quam habens in se principium motus ; quoniam igitur omne habens in se principium motus corpus est, videtur ab ipsa potius nominatione corporis, quam à re, abhoruisse eo in loco Thomas, eo ductus argumento , cuius postea leuitatem se cognouisse indicat in prefatione primi libri de Cœlo. Patet igitur nihil latius patens corpore mobili statuendum esse subiectum naturalis philosophiæ; nil enim, quod non sit corpus , habet in se principium motus ; & nihil, quod principium motus in se non habeat , potest in hac scientia habere locum subiecti iuxta sententiam Aristotelis, sed solum ut principium , uel ut accidens corporis naturalis locum habere potest in naturali philosophia.

*C O N F V T A T I O S E N T E N T I A E I L L O R V M , Q V I
aliquid naturali corpore angustius subiectum statuerunt.*

Cap. V.

Nonnulo
rum opini-
o.

Argumen-
tum illo-
rum.

Alia op-
i-
no.

Liqui verò in contrarium errorem incidentes aliquod naturali corpore strictius subiectum esse dixerunt, nempe corpus generationi , & interi- tui obnoxium hoc moti argumento, illud est subiectum totius scientiæ naturalis , cuius principia in primo Physicorum libro quæruntur , at quæ- runtur ibi principia rerum tantum caducarum , teste Aristotele in contextu Lxviii. eius libri, ergo hec solæ sunt subiectum; qua- re cœlum iuxta horum opinionem non confyderatur à natura- li ut species subiecti , sed ut subiecti principium. Alii uerò nec cœlum

cœlum, nec elementa sub subiecto scientiæ naturalis contineri existimarunt, sed subiectum statuerunt corpus naturale mistum, cuius & cœlum, & elementa principia sunt: uidetur hi eodem fermè argumento moti in hanc sententiam uenisse, elementa enim, & cœlum eiusdem ordinis esse uidentur, & ut eiusdem ordinis corpora ab Aristotele consyderari, nam in libris de Cœlo æquè consyderantur ut simplicia corpora, è quibus mundus constat, deinde in libris de ortu, & interitu è quæ ut principia mistorum, cœlum ut efficiens, elementa uero ut materia; quare si cœlum in scientia naturali ut principium consyderatur, elementa quoque ut principia subiecti consyderari dicendum est. Quum autem hi rem consyderatam dixerint esse alii corpus naturale caducum, alii corpus naturale mistum, in modo tamen consyderandi consenserunt dicentes illud consyderari quatenus mobile, hoc est quatenus habens in se principium motus. Sed errarunt utrique in vtrisque; in re quidem cōsyderata quoniam si cœlum, & elementa non cognoscuntur à naturali philosopho nisi ut principia, scientia naturalis manca, & imperfecta est, res enim naturales, & modo sunt cognoscendæ, quo sunt, & quem locum habent in natura, eundem habere in nostra cognitione debent; atqui in natura non solum sunt principia aliorū, sed sunt etiam absolute naturalia corpora sine ullo aliorum respectu, & per se existunt, nec minus etiam destructis omnibus mistis existerent: sunt igitur cognoscenda à philosopho naturali tum ut aliorum principia, tum secundùm se ut naturalia corpora, proinde ut species subiecti; idque expressè notatum ab Auerroe legimus in primo, & ultimo commentariis tertii libri de Cœlo, ubi dicit perfectam simplicium corporum notitiam in his duobus tractationibus esse constitutam, una, qua consyderatur ut naturalia corpora, & ut subiectum, qua ratione tractantur in quatuor libris de Cœlo; altera, qua consyderantur ut aliorum principia, qualis est eorum tractatio in libris de Generatione. Sed quis non uideat huius dogmatis absurditatem? tractari enim ut principia est tractari aliorum gratia, hoc autem de cœlesti saltem corpore absurdissimum est, id enim dicere propter alia existere nefas est, existit enim præcipue propter se, secundariò autem propter alia, est igitur etiam per se cognoscendum, at tamen à nullo per se cognoscetur, nisi dicamus à philosopho natura-

Cōfutatio
utriusq; o-
pinionis.

Simpliciū
corporum
tractatio
duplex.

turali, nulla namq; alia scientia est, in qua cœlum ut naturale corpus conſyderetur, aut conſyderari posſit. Patet autem ea conſyderantibus, quæ ab Aristot. in libris de Cœlo dicuntur, cōpetere omnia iis corporibus per ſe, & abſolutè ſine ullo miſtrum respectu; & propria ipsorum accidentia ibi de iſpis demonſtrantur tāquam de ſubiecto, quare dubitandum minimè eſt illa corpora in libris de Cœlo ut ſubiectum conſyderari. Peccarunt etiam hi in modo conſyderandi, quem talem adiecerunt, ut propriam ipsorum ſententiam euerterint: dicentes enim ſubiectum eſſe corpus caducum, uel corpus miſtum. quatenus mobile, dicunt omne mobile eſſe ſubiectum, cuicunque enim com petit eſſe mobile, ſeu habere in ſe principium motus, illud neceſſe eſt, iſpis etiam conſitentibus, eſſe ſubiectum philosophiæ naturalis: non ſola igitur miſta corpora, neque ſola caduca, ſed etiam elementa, & cœlum in ſcientia naturali habent locum ſubiecti, quum ſint per ſe mobilia corpora, & habeant ſingula in ſeipſis principium proprii motus naturalis. Hunc igitur errorem in adiiciendo modo cōſyderandi committunt, quòd iſpum ampliorem ponunt re conſyderata, ſic enim pugnantia dicunt, & idem simul affirmant, & negant; nam cœlum, aut etiam elemen ta negant in ſcientia naturali habere locum ſubiecti, idque poſtea affirmant, dum dicunt modum conſyderandi eſſe quatenus habens iſa ſe principium motus, ſic enim dicunt omne habēs principium motus eſſe ſubiectum ſcientiæ naturalis.

*ad argumē
tū respon-
ſio aliorū.*

Ad argumentum autem iſorum, quod ex tractatione primi libri Physicorum ſumebatur, uidentur alii ita concorditer respondere, principia, de quibus in primo Physicorum agitur, propriè ſumpta non competunt niſi rebus caducis, at impropriè, & proportione quadam cœlo quoque accommodari poſſunt ratione motus localis, in quo tria illa notare poſsumus, ſubiectum, & duos contrarios terminos, nempe à quo, & ad quem. Sed hæc communis responſio meo quidem iudicio uera non eſt, nam materia, & forma conſyderantur ab Aristotele tum in primo, tum in ſecundo libro Physicorum, diuersis tamen modis, in primo ut principia generationis corporis naturalis, in ſecundo ut principia motus, & quietis, ſecundum quam conſyderationem cōpetit eiſ nomen naturæ. Quòd igitur cœlo aptari eadem principia poſſint, concedendum eſt, prout conſyderantur in ſecundo libro,

*responsio-
nis confu-
tatio.*

*materiæ ,
& formæ
conſyde-
ratio du-
plex.*

libro, sed non prout consyderantur in primo; nam sicuti in inferioribus corporibus dicimus formam esse propriam naturam uniuscuiusque, & principium proprii motus naturalis, ita in Cœlo est propria natura, quæ est proprii motus principium, & proportione respondet formæ, quæ in corporibus caducis est principium motus; ob id definitio naturæ est communis omnibus naturalibus corporibus tam caducis, quam æternis. At in primo libro consyderantur eadem principia respectu ipsiusmet naturalis corporis, nempe ut principia, ex quibus naturale corpus generatur, & constat, quæ consyderatio non potest aptari Cœlo, quia Cœlum apud Aristot. & his principiis genitum non est, neque ex iis constat, ideoque Aristot. in contextu. Lxviii. eius libri apertè dicit se de principiis loqui rerum tantummodo naturalium, quæ generationi, & interitui obnoxiae sunt. Quod uerò dicunt eadem principia posse Cœlo accommodari respectu motus localis, nihil est, siquidem non ea consyderat Arist. in primo libro ut principia motus, sed ut principia corporis naturalis, quæ consyderatio nullum habet locum in Cœlo. immo neque concedendum est posse eadem principia accommodari motui locali prout in primo libro consyderantur, siquidem aliud est moueri, aliud est generari, & fieri, est enim motus à positivo in positivum, generatio uerò à priuatiuo in positivum, ideo alii motus præter localem possunt diuersis modis & motus, & generationes uocari, ut aquæ calefactio dicitur motus alterationis quatenus est à frigido in calidum, dicitur etiam generatio quatenus est calidi ex non calido; sed motus localis non recipit appellationem generationis, nisi admodum impropriè; nec dicere solemus id, quod loco mouetur, generari, uel fieri, nisi maximè impropriè; licet Arist. in contex. Xxi. octauii Physic. hunc laquendi modum disputandi tantum gratia, & ad conuincendum magis aduersariorum errorem usurpauerit: ratioque huius est, quoniam generari, ac fieri propriè dicitur quando acquiritur forma aliqua inhærens illi, quod mutatur, eaque esse non potest nisi in una trium categoriarum, nempe substantiæ, uel quantitatis, uel qualitatis, hæ namque solæ sunt res absolutæ, quæ possunt appellari formæ; at locus est res externa, quæ non potest uocari forma rei motæ, à qua possit motus

Aliud est
moueri, a-
liud est ge-
ri.

Nota quis
motus pos-
sit uocari
generatio.

uocari generatio; id uero, quod uocamus ubi, respectum habet ad locum externum, nec est uerè absolutum, quod possit uocari forma; ob id Latini motum, qui est ad locum, ab aliis omnibus distinguere solent, tanquam à motibus ad formam. Quoniam igitur principia in primo Physicoru ea ratione considerantur, quatenus sunt principia, ex quibus aliquid generatur, & fit, idque manifestum est in definitione primæ materiæ, & in toto ferè eo primo libro, uanissimum est id, quod illi dicunt, ea posse accommodari motui locali; eaque fuit causa cur uideamus Aristotelearū omnium mutationum tam substancialium, quam accidentalium exempla tulisse in illo libro, easque omnes considerasse, de motu autem locali ne uerbum quidem fecisse, nec ullum unquam eius exemplum attulisse in declarandis tum principiis contrariis, tum subiecta materia. Maximè autem arrestatur huic ueritati in contextu. Lxiii. eius libri, ubi perfectam faciens enumerationem omnium, quæ dicantur fieri siue secundum substantiam, siue secundum accidentia, ut perfecta inductione colligat hanc universalē, in omnibus, quæ fiunt, necessaria est subiecta materia, omnes mutationes recenset tum substanciales, tum accidentales, & tum ab arte, tum à natura factas, sola tamen excepta mutatione secundum locum, cuius nullam facit mentionem, quoniam illi non conuenit verbum fieri, seu generari. Patet igitur communem hanc solutionem falsam esse, proinde argumentum non esse solutum. Vera huius argumenti solutio postea manifesta erit, quum de ordine librorum, ac de primi libri Physicorum cum secundo connexione loquemur, nunc breuiter dicimus id non posse negari, in illo primo libro agi de principiis corruptibilium tantum, sed negandam esse illam maiorem, illud est subiectum, cuius principia in primo Physicorum libro considerantur, puto enim cum Auerroe uerum initium totius naturalis philosophiæ sumendum esse à secundo libro Physicorum, primum vero fuisse antepositum propter nostram faciliorem cognitionem, non quod reuera ad eos libros pertinuerit. Itaque ad cognoscendum generale subiectum totius scientiæ naturalis spectare debemus quid in septem libris Physicæ auscultationis agatur, non quid in primo; in illis autem septem manifestum est agi de communibus, quæ similiter cōpetunt omnibus naturalibus corporibus, tam caducis, quam

Responsio
propria.

Secundus
Phy. est ini-
tium phi-
losophiæ
naturalis
infra. cap.
9.

eternis, secundum quandam analogiam, definitio naturæ, & habentis naturam cōpetit etiā cœlesti corpori; tractatio de motu motum quoque Cœli complectitur; de loco agens Arist. in qua^{to} libro docet etiam quomodo Cœlum sit in loco; tractatio autem de tempore magis etiam ad Cœlum pertinere uidetur, quām ad alia, siquidem tempus est numerus, & affectio motus solius cœlestis; æternus uero motus, qui in octauo libro declararur, uel est motus generaliter acceptus, ut multi dicunt, sub quo etiam Cœli motus (quod negare fatuum esset) contineatur; uel est solus cœlestis motus, non quidem ut proprius Cœli, sed ut motus uniuersi, qui omnes motus continet, ut rectius putauit Auerroes. Omnia igitur, quæ in iis septem libris tractantur, sunt communia cunctis naturalibus corporibus, eo modo, quo communia esse possunt, nam corpus naturale latè acceptum non est vniuocum genus, quod unius naturæ sit, quò sit ut quæ inferioribus corporibus communia cum Cœlo esse uidentur, non secundum eandem rationem eis competant, sed similitudine quadam, & analogia. Ex illorum igitur septem librorum consideratione efficacius argumentum sumitur, quām ex primo, ad ostendendum quod corpus naturale complectens omnia & celestia, & inferiora corpora, sit commune subiectum totius scientiæ naturalis.

Corpus na
turale non
est uniuo
cum infra
cap. 10.

*DEFINITIO, AC PARTITIO SCIENTIAE
naturalis. Cap. VI.*

VONIAM tota scientiæ natura à proprio subiecto pendet, cognito subiecto philosophiæ naturalis, facile est eius definitionem ex iis, quæ dicta sunt, colligere; dicimus igitur Philosophiam naturalem esse scientiam contemplatiuam, quæ naturalium corporum quatenus principium motus in se habent, perfectam cognitionem tradit; perfecta autem subiecti cognitione, quum sit finis cuiusque scientiæ speculatiuæ, in duabus consistit, ut alibi declarauimus, in principiorum, & accidentium illius subiecti cognitione, quare naturalis scientiæ scopeus nullus aliis est, quām cognoscere principia corporum na-

In lib. de
tribus præ
cognitis.

turalium, & eorundem accidentia per suas causas. Ex hac definitione haurire possumus ueram totius scientiae diuisiōnem in partes præcipuas, & aliorum errores in ea partiendo deprehendere. Multos audiui hac primum diuisione ventes, acturus philosophus naturalis de naturalibus corporibus eorum principia in primis cognoscere debuit, quoniam enim ex principiorum notitia cognitione aliorum pendet, debet quisque alicuius rei cognitionem indagaturus, ante omnia nosse eius rei principia; scientia igitur naturalis in duas principes partes diuiditur, unam priorem, quæ est de principiis corporum naturalium, eaque octo Physicæ auscultationis libris continet; alteram posteriorem, in qua agitur de corporibus ipsis naturalibus, quorum illa principia sunt, eaque continet reliquos omnes libros naturales, quorum primus est liber de Cœlo. Diuisionem hanc ex ipsius Aristotelis uerbis desumunt, nam in initio primi Physicorum inquit, se primo loco acturum esse de principiis rerum naturalium, in initio autem primi de Cœlo afferit, se tunc primum naturalium corporum tractationem aggressurum; octo igitur libros Physicæ auscultationis nullum aliud dicunt habere subiectum, nisi principia corporis naturalis, cum quibus coniuncta esse debuit tractatio de eiusdem communib[us] accidentibus; ipsum autem corpus naturale non in illis, sed in aliis sequentibus libris subiectum esse, eiusque

Cōfutatio. tractationem incipere à primo libro de Cœlo. Hanc sententiam ego alias, quum philosophiam publicè interpretari cœpi, satis inter nostrorum temporum philosophos vulgatam, ab iisque receptam, atque defensam inueni; probare tamen eam nunquam potui, quia puto absconam esse rationi, & doctrinæ Aristotelis Posterioristicæ; propterea semper illam efficaciter impugnaui; nunc uero pauca aduersus eam dicere satis erit, tum quod satis multa à me dicta sunt in operibus logicis, tum etiam quod audio desertam nunc esse à pluribus, qui quum antea ipsius defensores extiterint, in

Lib. 2. de meth. cap. 16. & lib. de præ- cogn. cap. 5. 6. 7. ueriorem sententiam, de qua mox dicemus, postea uenerunt, ita ut pluribus in eam inuehi nullum operæ pretium fore videatur. Itaque nunc paucis agentes dicimus non posse de subiecto aliquo agi, nisi agendo de principiis, uel de accidentibus eius

De diuisio
ne opiniō
aliorum.

Ratio opī-
nitonis p̄rā-
dictæ.

ratio.
1. ratio.
2. ratio.

nam

nam in his tantum duobus tota scientia versatur, abs nonum igitur est rationi, quod dicatur agi prius de principiis corporis naturalis, postea uero in aliis libris de ipso naturali corpore, sed ipsam et de principiis tractatio est actu tractatio de corpore naturali. Sed, ut hoc etiam eis condonemus, quid de accidentibus dicemus? in his enim uti non possunt ea ratione, qua de principiis utebantur: non est enim necessarium agere prius de accidentibus rei, quam de ipsa re agatur, immo potius uanissimum est talem tractationem moliri, siquidem accidentia sunt natura posteriora subiecto, nec possumus ad eorum demonstrationem accedere, nisi subiecto iam cognito. absurdum igitur est id, quod illi dicunt, agi prius in libris Physicorum de communibus accidentibus corporum naturalium, postea uero in aliis libris agi de ipsis corporibus naturalibus. Præterea docuit Aristoteles in primo libro Posteriorum accidentia propria generis non esse speciebus attribuenda, sed ipsam et communi generi, si minus, sophisticam tradi cognitionem; atqui accidentia, & principia, quæ in libris Physicæ auscultationis tractantur, communia sunt, & competit omni corpori naturali: in libris autem de Cœlo, & aliis omnibus sequentibus non agitur de corpore naturali genere, sed separatim de speciebus eius singulis: ergo si illis attribuit Aristot. accidentia, quæ in libris Physicæ auscultationis tractantur, sophisticè tradit cognitionem accidentium naturalium; tangitur autem ratio hæc ab Auerroe in sua præfatione in primum librum Physicorum. Hac igitur opinione reiecta ego puto accipiendam esse Auerrois in dicto loco, & Latinorum communē sententiam, qui putarunt tractationem de corpore naturali distingui debuisse in duas partes præcipias; quum enim corpus naturale cognoscendum proponatur tum secundum cōmūnem rationem, quatenus genus quoddam est latissimè patens; tum etiam secundum proprias singularum specierum rationes; & ordine doctrinæ sit prius de genere agendum, quam de speciebus; oportuit scientiam naturalem in duas partes diuidi, in partem communem, quæ de ipso genere sit, primumque in scientia locum occupet, & partem propriam, siue particularem, in qua de singulis speciebus tractatio fiat; pars igitur communis continetur octo libris Physicæ auscultationis, in qua docet Aristoteles ea, quæ omni corpori naturali com-

2. Ratio.

3. Ratio.

Vera diu-
sio scien-
tia natu-
ralis.

muniter competit; altera uero posterior pars continet reliquos omnes libros naturales, qui propter specierum multitudinem ac diuersitatem, plurimi, atque distincti sunt, quorum diuisio, & ordo in sequentibus declarabitur. Nulla igitur dissensio est in partibus huius diuisionis, quum omnes consentiant duas esse primas huius scientiae partes, & unam contineant octo libris physicæ auscultationis, alteram uero reliquis omnibus; sed in ratione partitionis tota controuerchia posita est; alii namque dicebant priorem partem esse debuisse de principiis corporis naturalis, posteriorem uero de ipsis met corporibus naturalibus. Nos uero cum Auerroe, & Latinis dicimus priorem partem esse debuisse de ipso communi genere corpore naturali, posteriorem vero de ipsis speciebus; cuius partitionis mentionem fecit Auerroes etiam in initio suæ Epitomes primi libri de Celo, & in initio primi Meteorologicorum. Talemque etiam artis logicæ partitionem apud eundem legimus in sua præfatione in primum Posteriorum, eamque nos in logicis libris nostris declarauimus.

DE SUBIECTO LIBRORVM PHYSICÆ AUSCULTATIONIS. Cap. VII.

X his, quæ modò diximus, patet eandem esse disputationem de prima librorum naturalium partitione, ac de subiecto octo librorum Physicæ auscultationis; illi enim, qui primam huius scientiae partem dicunt esse de principiis corporum naturalium, dicunt etiam nullum aliud in ea parte subiectum esse statuendum, nisi ipsa principia; cuius opinionis falsitatem iam demonstrauimus. Nos uero cuin Latinis dicimus illud idem, quod in tota scientia subiectum esse dicatur, in his quoque octo libris subiectum esse statuendum, ita ut quum tota scientia subiectum habeat corpus naturale, hoc idem in sua maxima amplitudine consideratum in his octo libris subiectum esse dicatur. Aduersus quam sententiam uanissima est obiectio Vicomercati, qui dicit, idem ergo erit subiectum totius scientiae, & partis, siquidem tota scientia subiectum habet corpus naturam habens, & liber. Physicorum similiter habet subiectum corpus naturam habens, quod quidem (inquit) est frustra multi-

in initio 2.
lib. de na-
tu.log.

aliorū op-
nio.

opinio ue-
ra.

obiectio
Vicomerc-
ati.

multiplicare corpus naturam habens. Sed huius obiectionis solutio. solutio facile ex iis, quæ dicta sunt, colligitur; nam corpus na- corporis
turam habens tribus modis accipi potest; uno modo pro ipso naturalis
solo communi genere absque specierum consideratione; se- triplex ac-
cundo modo pro sola omnium specierum collectione, uiden- ceptio.
tur enim simul sumptæ omnes æquipollere generi; tertio pro ambobus simul, pro communi genere cum tota specierum sua- rum collectione. Dicimus igitur corpus naturale primo modo acceptum subiectum esse in solis octo libris Physicæ auscultationis; secundo autem modo in reliquis omnibus libris præter prædictos; tertio demum in tota scientia, quæ continet & octo Physicos, & alios omnes; non est igitur idem subiectum totius scientiæ, & partis, quum non eodem modo consideratum ponatur subiectum in octo Physicis, atque in scientia tota; immò necessarium omnino fuit his modis naturalia corpora conser- derare, ad scientiæ huius perfectionem, & integritatem; nam si secundum proprias tantum rationes, quibus dissident, naturalia corpora cognoscerentur, imperfecta cognitio esset, quia cognoscenda etiam sunt secundum communem rationem generis, in quo conueniunt; quæ namque generi comperunt, non sunt de speciebus demonstranda, sed de ipso communi genere: & è conuerso imperfecta fuisset sola generis cognitio sine cognitione specierum, confusa namque, & rudis fuisset rerum naturalium cognitio ratione tantum communi, in qua conueniunt, ignoratis propriis singularum naturis, & proprietati- bus: Vtraque autem consideratione disciplina naturalis per- fecta, & integra redditur: nec ob id fit ut totius scientiæ natu- ratio uni-
ralis non unum sit subiectum, quamvis enim plurimæ sint natu- tatis scien-
ralis corporis species, tamen sat est generis, sub quo omnes col- tiae natura-
liguntur, unitas ad subiecti, & scientiæ unitatem constituen- lis.
dam. Magis autem uidentur aduersarii hac difficultate urgeri, dum dicunt non agi de corpore naturali nisi in libris de Cœlo, & aliis sequentibus, quum enim in nullo eorum librorum agatur de communi genere, quod unum est, sed de speciebus, quæ sunt quamplurimæ, non satis tueri possunt huius disciplinæ unitatem; immò & mancam, atque imperfectam eam reddunt, dum eam tractatione communis generis destitutam esse uo- lunt. Eorum autem ratio, quam initio adduximus, nullius est solatio ra-
tionis ad-
uersario-
rum.

libr. 1: de
meth cap.
16. & libr.
de præco-
ga.ca. 5. 6.
7.

momenti, & fusiū soluta à nobis est in operibus Logicis, quum enim subiecto cuiusque scientiæ constituto statim oriatur duplex authoris consilium, siue intentio, nempe agendi de principiis, ac de affectionibus eiusdem subiecti, quo fit ut agere de principiis, vel de affectionibus rei sit in illa re uersari ut in subiecto; certè sententiam nostrā confirmat potius, quām infirmet dictum Aristotelis, quando inquit agendum primo loco esse de principiis, sic enim nil aliud indicat quām scopum, & intentiōnem esse agere primum de primis principiis: subiectum igitur est illud, cuius ea principia sunt, sunt autem principia corporis naturalis communis, hoc igitur est subiectum, quoniam huius principia queruntur. Quod uero in initio primi libri de Cœlo Aristoteles dicat scientiam naturalem uersari in corporibus, non ob id asserit se tunc primum aggredi tractationem de corpore; sed significat se tunc primum aggredi tractationem particularem de singulis corporibus naturalibus, idque dicit, ut occasionem sumat declarandi præstantiam uniuersi, de quo in eo libro locuturus erat.

*DIVISIO LIBRORVM PHYSICAE AVSCVL-
tationis. Cap. VIII.*

VONIAM dictum est octo libros Physicæ auscultationis subiectum habere corpus naturale amplissimè sumptum, & adhuc abiunctum à speciebus suppositis, subiecto autem alicuius scientiæ, seu libri constituto, oritur duplex authoris intentio in eo libro, nempe agendi & de principiis, & de accidentibus illius subiecti; necesse est duplex esse Aristotelis consilium in his octo libris, proinde eos prima diuisione diuidi in duas partes, in quarum una priore agatur de principiis corporis naturalis, in altera uero posteriore de eiusdem propriis accidentibus, in his enim duobus consistit perfecta tractatio de corpore naturali genere, eaque omnia & principia, & accidentia, si ipsius propria sunt, necesse est ut sint communia corporibus omnibus naturalibus. Huic horum librorum diuisioni in duas partes attestatur partitio illa trita, & uulgata, quam apud Græcos interpres legimus, horum enim octo librorum

alios

alios dixerunt esse de principiis, alios verò de motu, nominatione motus alia quoque naturalis corporis accidentia complectentes: certum est enim non de solo motu, sed etiam de loco, de tempore, de infinito, de continuo in his libris agi, eaque omnia accidentia in principio tertii libri ab Aristotele consideranda proponi, sed quia principem locū inter accidentia naturalia tenet motus, & plurimum de motu agitur in iis libris, non absque ratione sit ut à parte & maxima, & præcipua, totam de communibus accidentibus tractationem appellemus de motu, probandaque est Gr̄ecorum interpretum appellatio, si modo ea, quā diximus, ratione usi sunt. Sed quinam libri dicendi sint de principiis, & qui de motu, controversia inter eosdem fuit, nam Simplius, & Adraustus dixerūt quinque priores esse de principiis, tres verò posteriores de motu: Porphyrius autem, & Ioannes Grammaticus quatuor priores de principiis, quatuor posteriores de motu. Attamen plures recentiores in hac opinione, quæ verior est, consenserunt, q̄ duo tātum priores sint de principiis, reliqui autē sex de motu, aliisque accidētibus corporis naturalis. Hanc igitur declarātes, aliarum simul falsitatem detegemus, prius quidem cōsiderabimus quid in primo libro, & quid in secūdo agatur; postea quid in aliis sex; quū n. hi octo libri sint de rebus cōibus, uidentur modo quodam totam scientiam naturalem sua uirtute complecti, proinde digni sunt, in quorum structura declaraanda diutius, quam in plerisque aliis immoremur.

Simpl. A-
draftus.Porphyr.
Ioannes
Gramm.
Recentio-
rum op-
nio.

*DE PRIMO LIBRO PHYSICORVM, ET EIVS
connexu cum secundo. Cap. IX.*

I F F I C V L T A T B M primo loco facit primus liber, Dubiū de in quo de caducorum tantum corporum principiis, ut antè diximus, agitur, non de principiis corporis naturalis vniuersè sumpti, de quibus potius agendum esse uidebatur: siquidem de illius principiis agi oportet, quod libri subiectum est, atqui subiectum est non corpus caducum, sed corpus habens naturam, quod & caduca, & xterna corpora complectatur; adde quodd secundus liber, & alii sequentes sunt de rebus communibus, quæ ad cœlum quoque extenduntur, vt su-

vt supra ostendimus; quomodo igitur primum aliis anteponens Aristoteles particularem tractationem anteposuit universalē? Res hæc plena est difficultatis, quæ per aliorum responsionem,

quam antea refutauimus, non tollitur; ego igitur non uerebor propriam hac in re proferre sententiam, ad quam inueniendam excitarunt me Auerrois uerba in calce postremi commentarij illius primi libri. Videtur enim Auerroes huiusc rei ueritatem non ignorasse, aut saltem sub nube uidisse, ibi namque interpretans ultima illa Aristotelis uerba & rursus aliud principium capientes dicamus & duas affert expositiones, sed in altera priori non acquiescens, quippe quæ manifestè uana, & absurdum est, alteram postea adducit dicens Aristotelem intelligere aliud doctrinæ initium, quoniam reuera initium huius scientiæ sumendum est à secundo libro. Cuius quidem dicti nullam Auerroes rationem adducit, qua dignoscamus num huiusc rei intima penetrauerit, dictum tamen uerissimum est, & firmissimis nititur fundamentis, propterea quod nullum est scientiæ naturalis conuenientius initium, quam à definitione subiecti, & à declaratione huius nominis Natura; idque Franciscus Vicomercatus instar Caiphæ inscius confessus est in principio suorum commentariorum in illum secundum librum, dum inquit ita esse præclarum, & magnificum illud secundi libri initium, ut totius naturalis philosophiæ exordium esse queat; enumerauit enim ibi Aristoteles præcipuas naturalis corporis species, in quibus uersaturus est, deinde statim naturæ nomen declarat, in quo tanquam in communi considerandi ratione illæ omnes conueniunt, fitque unum totius scientiæ subiectum corpus naturam habens. Quid igitur de primo libro dicemus? est ne ab eo loco alienus, & in eo perperam ab Aristotele positus? absit ut hoc dicamus, quum potius miro cum artificio sit ibi ab Aristotele ante secundum librum collocatus, ita ut sit uero primus liber Physicæ auscultationis, qui uero secundus dicitur, sit reuera

Duo sunt initia scientiæ naturalis. unum, quod ipsa secundum se disciplina illa postulauit, alterum uero ob nostram meliorem cognitionem; ipsa quidem secundum se scientia naturalis requirebat, ut à definitione subiecti exordium sumeretur, quemadmodum diximus, hac igitur ratione secundus liber est initium scientiæ naturalis,

solutio du
bi.

verum ini
tium scien
tiæ natura
lis est 2.
phys.

Duo sunt
initia sci
entiæ na
turalis.

turalis, incipit enim ab enumeratione rerum naturalium, & à definitione corporis naturalis latissimè sumptu, quod & caduca, & æterna corpora complectatur; huius autem ita accepti nulla erant essendi principia, ideo nulla eiusmodi principia tractari potuerunt, sed principia tantum cognitionis, ut mox declarabimus, inter quæ principem locum tenet declaratio nostræ naturæ. Sed propter nostram meliorem cognitionem coactus est Aristoteles primum librum anteponere, & ab eo totam scientiam auspicari, idque duas ob causas, una, eaque præcipua, fuit propter cognoscendam naturam, ad intelligendum enim quid sit naturam habens, non modo intelligere oportebat quid sit natura, sed etiam quænam sit, nec satis erat cognoscerenaturam esse principium motus insicum ipsi naturali corpori, sed noscendum etiam erat quodnam sit illud, quod in Physico corpore inexistent dicatur principium naturalis motus in eo; ob id Aristot. statim post declarationem naturæ, & habentis naturam, disputationem aggreditur, an hoc principiu motus sit materia, ut prisci philosophi uoluerunt, an forma, ut ipse Aristoteles existimauit, necessarium igitur omnino erat nouisse prius naturalia corpora ex materia, & forma constare, quod quidem ex primo libro cognouimus, ut possemus intelligere naturam, quæ est principium motus, formam potius esse, quam materiam; alioqui non opus erat ab illis principiis auspicari, quum manifestum sit ea non esse naturalis corporis principia vniuersalè sumptu, sed generationis, & generabilis corporis tantummodo; quo fit ut ad libros potius de generatione, & interitus eorum consideratio pertinuerit; idque in illorum librorum exordio Aristoteles ipse testatur; proponit enim considerandas causas generationis, & interitus communiter omnium, quæ natura generantur, & intereunt, haec autem non sunt nisi illæ eadem causæ, quæ fusæ in primo l'hyficorum consideratae fuerant, de quibus iterum loquitur, sed strictius, in primo de generatione, horum igitur generationis principiorum tractationem Aristoteles in primo Physicæ auscultationis anticipauit propter nostram cognitionem. Adde & alteram huius ordinis rationem, quæ ipsa quidem per se fortasse Aristotelem non mouisset, sed alteri priori adiecta aliquid potuit afferre momenti; nam si antiquos philosophos spectemus, prima generationis principia

prior ratio
cur à pri-
mo phys:
incipere
oportuit.

posterior
ratio.

apud.

apud eos omnium naturalium corporum nullo excepto principia erant, siquidem cœlum ex iisdem principiis, è quibus cætra corpora, constare arbitrabantur. Quoniam igitur illud certum, statutumq; est, si naturale corpus vniuersè sumptum communia suæ constitutionis principia habuisset, ab iis omnino aūspicandum fuisse, Aristoteles, qui nondum docuerat cœlum esse corpus æternum, nullaque habere generationis principia, nulla uti poterat excusatione, cur à primis generationis principiis non ordiretur; ab his ergo voluit incipere in primo libro Physicæ auscultationis, & iis quidem ut principiis generabilium, non ita tamen ut constitueret aliqua naturalia corpora non esse generabilia, quum potius è contrario suspicari deberemus omnia esse generabilia, siquidem extabant aliorum sententiae, qui dicebant cœlum non minus, quam reliqua corpora, generationi, & interitui obnoxium esse. Ob id ex professo ab horum principiorum tractatione auspicatur Aristoteles in primo Physicoruī, eamque in proœmio illius libri proponit, eaq; utitur ratione, quod ex principiorum notitia omnis aliorum cognitio pendet; quæ ratio de omnibus naturalibus corporibus intelligenda est, si omnia sunt generalia, non de omnibus autem, si non omnia, hoc autem iam diximus nondum esse ab Aristotele declaratum. Sed tueri etiam fortassis absolutè possimus ad omnium prorsus rerum naturalium notitiam conferre illorum principiorum cognitionem, quatenus illorum principiorum cognitio necessaria erat ad cognoscendam naturam, quæ in secundo libro declaranda erat, ut communis cœlo, & inferioribus corporibus, ut antea dicebamus.

QVOD CORPVS NATVRALE NO N SIT COMMUNE VNIUOCUM, sed analogum. Cap. X.

 Ed dignum conſyderatione hic est id, de quo multi dubitarunt: quum enim corpus naturale latè sumptum non sit vniuocum, sed analogum, id autem uocari soleat analogum, quod multa contineat ordine quodam, unum prius, alterum uero posterius; dubium est de quoham corpore dicatur prius, & de quo posterius, num prius de cœlo, posterius de ca-
ducis

ducis corporibus, an è conuerso. Videtur quidem multis Cœlo prius cōpetere naturam, & nomen corporis naturalis, deinde uerò inferioribus corporibus, quoniam Cœlum & nobilissimum omnium corporum est, & aliorum causa, quare uidetur primum inter naturalia corpora locum sibi uendicare. Hæc ^{Confutatio.} tamen sententia mihi quidem semper dubia uisa est, nam si Cœlum propter suam nobilitatem esset magis naturale corpus, quām corpora caduca, oporteret eadem ratione hominem magis, quām lapidem, esse corpus naturale, & magis, quām asinum, esse animal, quod tamen dicendum non est; quemadmodum enim species generis uniuoci sunt aliæ aliis nobiliores, per id tamen non stat quin participatione generis sint æquales; sic etiam hic dicendum uidetur Cœlum secundum propriam rationem esse aliis corporibus nobilius, nec ob id fieri ut sit magis, quām alià, naturale corpus, quum possit esse nobilius & æquè naturale, ac illa, aut etiam minus, quām illa. Si uerò quia est causa aliorum, esset magis naturale corpus, oporteret elementa magis esse naturalia, quām mista, & magis hominem generantem, quām hominem genitum, quod tamen dicere non possumus: quamuis enim filius sit à patre genitus, non est tamen homo à patre, sed à sua forma, hæc enim sola est æquam ratio humanitatis: ita etiam elementa sunt causæ mixtorum, non tamen hac ratione habent mixta naturam, quod ex elementis constent, sed quia formam suam habent, quæ verè est natura, nam etiam anima est natura, & principium motus, & est forma addita formis elementorum: sic etiam dicendum est Cœlum esse causam effectricem inferiorum corporum, hæc tamen singula non ea ratione dici naturalia, quod à celo sint genita, sed per proprias formas; singulum igitur naturale corpus per seipsum habere naturam dicitur, non per aliud, licet unum alterius causa dici possit. Ego puto ad huiusc rei declarationem ne- Opinio cessarium esse intelligere quid sit id, quod solet uocari ana- propria logum, nam opinantur multi analogum esse id, quod ab Aristotele in principio quarti Metaphysicorum uocatur ab uno, siue ad unum; decipiuntur tamen, quia in iis, quæ ab uno, seu ad unum dicuntur, est pendentia necessaria aliorum ab uno quatenus alia sunt: accidentia namque ea ratio- ne sunt entia, quatenus inhærent substantiæ, quæ primariò dicitur

analogum
nō est id
quod ab
uno siue
ad unum,

dicitur ens; & sana omnia ideo dicuntur sana, quia referuntur ad corporis sanitatem, quæ finis est: at unum analogia nil aliud est, quam vnum proportione, etiam si nulla sit pendentia aliorum ab uno. Huius exempla plura legimus apud Aristotelem in libris de animalibus, vt membrum illud, quod in animali principium, & fons uitæ est, unum est analogia, non enim id in omnibus est cor, sed vel cor, vel quid cordi proportione respondens, nam in animalibus sanguineis est cor, in aliis uero, quæ sanguine carent, est quiddam aliud, quod in iis eo munere fungitur, quo in sanguineis cor; de præcipuo itaque membro loqui possumus tanquam de uno per analogiam, nulla tamen est pendentia inter illa, quæ sub hoc communi continentur, neque enim proportionale cordi in carentibus sanguine ideo suo munere fungitur, quia pendeat à corde sanguineorum, neque cor ab illo pendet, sed solum habent quandam conuenientiam uirium, seu muneris, qua dicuntur idem esse secundum analogiam: legimus etiam aliud exemplum manifestum apud Aristotelem in contextu Lxxxv i i. secundi posteriorum, ubi dicit idem esse officium ossis in animali habente os, quod spinæ in pisce, & sepæ in sephia, proinde os, spinam, & sepæum esse unum analogia, non unum uniuocè. Sic dicendum puto de corpore naturale non est ab uno, sed analogum.

corpus naturale, quæ est internum principium motus singulorum naturalis, ita in cœlo quoque principium internum sui motus esse dicimus, non quidem eiusdem rationis, sed illi proportione quadā respondens; habere autem in se principium motus nec cœlo competit per inferiora corpora, nec his per Cœlum, sed cuilibet naturali corpori cōpetit per seipsum, proinde uanū est quærere cui prius competit, cui posterius, quum minimè necessarium sit in analogis talem ordinem esse; quamobrem corpus naturale nō rectè appellaretur commune ab uno, seu ad unum, sed uocandum est commune analogum; quemadmodum è contrario ens non propriè uocatur analogum, sed rectius dicitur esse commune ab uno. Illud præterea notare uolo, quod hac in re non parui est momenti, tantum abesse ut habens naturam prius significet Cœlum, posterius verò inferiora corpora, quod multi opinantur, ut potius meo quidem iudicio inferioribus

competat prius, Cœlo autem posterius, non quidem secundum rem ipsam, hoc enim iam negauimus, sed secundum nos, & ratione cognitionis nostræ, quoniam enim familiaria nobis sunt hæc caduca corpora, in quibus uersamur, & quorum compositionem ex materia, & forma iam in primo libro cognouimus, hæc præcipue respexisse Aristot. in definitione naturæ putandum est, ut tale motus principium, Cœlo quoque, quod remotius, & ignotius nobis est, postea accommodemus. Hoc indicant tum uerba posita in definitione naturæ, quæ fortasse alibi opportuniore occasione perpendemus, tum sequens illa Aristot. disputatio an materia, an potius forma sit ipsa rei natura: loquitur enim ibi Aristot. de iis, quæ ex materia, & forma constant, nec ob id excluditur Cœlum, quia etsi materiæ & formæ compositionem non habet, tamen & materiæ, & formæ conditiones redolent, materiæ quatenus est corpus, formæ uero quatenus existit actu; habet igitur aliquid proportione respondens formæ, quod est in eo principium motus, ut in caducis corporibus forma, hoc autem quomodo sese habeat alibi declarabimus. Hinc orationum habuisse puto nonnullorum errorem, qui dixerunt sub naturæ definitione naturam cœlicam non contineri; nam hi id quidem uiderunt, quod manifestum est, Aristot. præcipue caducorum corporum naturam respicere; at id, quod profundius erat, consilium artificiumq; Aristot. non penetrarunt, qui cœlo quoque aptari uoluit definitionem naturæ, hoc enim tum ratio, quam tetigimus, persuadet, tum tota septem librorum tractatio declarat; adde verò & Aristot. verba satis clara in quinto contextu primi libri de Cœlo, vbi repetens definitionem naturæ in secundo Physicæ auscultationis traditam, inquit omnia naturalia corpora esse loco mobilia, propterea quod habent naturam, quæ est motus principium; deinde statim motum localem diuidit in rectum, & circularem, & mixtum; itaque asserit motum in naturæ definitione iam acceptum cœlesti quoque motui communem fuisse: sed res manifestior est, quam ut pluribus uerbis, aut longiori disputatione indigeat.

habere na-
turam cœ-
petit prius
in inferiori-
bus poste-
rius cœlo:

*QVOMODO DVO PRIORES LIBRI PHYSICORVM
sint de principijs. Cap. XI.*

opinio D.
Thomæ

X iis, quæ hactenus dicta sunt, cognoscere possumus, quoniodo duo priores libri physicæ auscultationis sint de principiis, uera enim est opinio D. Thomæ, qui dicit agi in primo libro de principiis rerum naturalium, quæ essendi principia uocari solent, in secundo autem de principiis scientiæ naturalis, hoc est de principiis cognoscendi. Sed huius dicti declarationem D. Thomas nullam adducit, qua intelligamus ipsum hiusce rei rationem, & artificium Aristotelis penetrasse; esset enim ab ipso quærendum cur tam diuersis exordiis distincta sint ab Aristot. principia rerum naturalium à principiis scientiæ naturalis, quæ dicuntur cognitionis principia; præsertim quum in initio primi libri contrarium asseruisse videatur, dicens enim auspicandum esse à primis principiis rerum naturalium, propterea quod ex eorum notitia omnis aliorum cognitionis pendet, faterur eadem esse rerum naturalium, & cognitionis principia: cuius quidem dubitationis quam solutionem D. Thomas attulisset, & quam huius suæ distinctionis rationem esse existimauerit, ego quidem nescio: puto autem eam esse rationem, quam antea terigimus, nam principia essendi, quæ omnium prorsus rerum naturalium principia essent, nulla considerari poterant, quia nulla erant; sed à principiis tantum cognoscendi auspicari poterat Aristot. quod in secundo libro fecit; sed quoniam hæc cognosci non poterant, nisi prius caducarum saltem rerum principia nouissemus, licet horum consideratio ad aliud potius hūrus scientiæ librum pertinuisse, Aristoteles melioris doctrinæ gratia statuit anteponere primum librum, in quo prima generabilium principia declararet, eumq; à secundo se iunxit sumens in secundo altius exordium, quia primus ad sola generabilia, secundus uero ad omnia penitus naturalia corpora pertinebat. Quod autem dicebatur, principia essendi esse etiam cognoscendi, uerum id quidem est, at non reciprocatur; & longè diuersa sunt principia cognoscendi tantum, ab iis quæ & essendi, & cognoscendi principia sunt; de quibus id possumus notare, quod licet ut essendi principia non sint

Dubium.

solutio

sint nisi rerum caducarum principia, tamen ut principia cognoscendi possunt omnium rerum naturalium principia dici, conferunt enim ad tractationem secundi libri, sicut antea diximus. Cæterum ut primum librum tandem omittamus, restat ut de secundo doceamus, quænam cognitionis principia in eo consyderentur. Primum quidem dubitare non possumus maximè omnium præcipuum cognitionis principium esse declarationem nominis naturæ, eamq; non esse nisi principium cognitionis, quum sit tradita per effectus posteriores, per motum, & quietem, idq; notauit expressè Auerroes in commentario. XI 1 1 1. secundi libri posteriorum; non enim definitur ibi natura ut principium corporis naturalis, sed ut ratio formalis ipsius subiecti corporis naturalis declaraturq; per respectum ad accidentia posteriora; patet autem declarationem nominis subiecti inter omnia cognitionis principia primum sibi locum uendicare, ideò in secundo libro prima omnium esse debuit tractatio de natura, quæ doceamur quid sit, & quæ sit natura, quod ibi præstat Aristot. ad contextum usq; decimumquintum. Quoniam autem sicuti res ab aliis rebus distinguitur per propriam formam, ita quælibet scientia ab aliis per modum consyderandi, qui formæ locum obtinet, ideò declarata ipsa ratione formalis proprii subiecti, Aristot. per eam, nempe per internum principium motus, quod vocatur natura, separat naturalem scientiam à mathematicis; idq; similiter est cognitionis principium, siquidem tollit difficultatem de ipso huius scientiæ proprio subiecto, quæ in huius disciplinæ ingressu turbare aliquem poterat. Et quoniam dixerat Aristot. formam esse rei naturam, ideò declarare etiam uoluit, qualis debeat esse tractatio de forma in scientia naturali, & ad quos usq; fines extendatur, idq; ut Physicam tractationem sciungeret à metaphysica. Hæc igitur omnia in ipso scientiæ initio fuisse declaranda ut cognitionis principia, saltem ut quæ dirigentia, seu præparantia dicuntur, manifestum est. Sed sequens de causis tractatio aliquid uidetur habere difficultatis, & digna est aliqua consyderatione, nam qualisnam sit, & cur ab Aristot. instituatur, uideatur non satis ab aliis fuisse declaratum: sunt qui dicant Aristot. in principio primi libri profsum se de principiis, de causis, ac de elementis rerum naturalium locuturum, id postea ita esse exequutum, egit in primo li-

Quomodo
2. lib. sit de
principiis
cognitionis.

Qualis tra-
statio de
causis.

Opinio ali-
orum.

bro de principiis, in secundo autem de elementis, & de causis, de elementis in tractatione de natura, quoniam natura est internum principium motus, quod propriè dicitur elementum; tandem de causis in hac, de qua loquimur, de causis tractatione. Quæ sententia in eo tantum est probanda, quòd dicit in primo libro agi de principiis, in reliquis omnino reprobanda, de causis namque, & de elementis, non in secundo libro agitur, sed in eodem primo, siquidem in primo libro Arist. idem prorsus significauit iis tribus uocabulis, prima namque interna principia rerum naturalium, & primæ causæ, & maximè propriè elementa uocantur, idque manifestè testatur tota primi lib. tractatio, in qua Aristoteles eadem principia indistinctè appellat modò principia, modò causas, modò elementa: sed nihil repugnantius est rationi, quam dicere tractationem de natura esse de elemētis, hā materia, & forma nō uocantur elementa respectu motus, & quietis, & accidentium consequentium, sed solum respectu corporis naturalis, cuius sunt primæ internæ partes, non sunt igitur elementa quatenus subeunt appellatiōnem naturæ, quæ respicit motum, & quietem; sed quatenus sunt materia, & forma, & partes corporis naturalis, quod ex eis generatur, & constat. Nec minus errant in tractatione de causis, ea namque non est illa, quam Aristot. in initio primi libri proposuerat, siquidem de illa quidem tractatione, quæ in primo libro habetur, dicere possumus nos per eam cognouisse primas causas rerum naturalium; sed de illa, quæ habetur in secundo libro, nihil tale dicere possumus, per eam enim nullas cognoscimus rerum naturalium causas, ex quarum notitia aliorum cognitionem adipiscamur; patet enim agi eo in loco de generibus tantum, modisq; causarum, non de causis ullis effectuū naturaliū. Certum autem est tractationem de generibus causarum, non ad naturalem philosophum, sed ad metaphysicum propriè, & modo etiam aliquo ad logicum pertinere, nam cognoscere demonstrator debuit, si demonstrare est à causa rei procedere, quænam causarum genera in demonstratione locum habere possint; ideò de his aliqua dicuntur ab Aristotele in secundo libro posteriorum Analyticorum. Quomodo igitur de generibus causarum agat in secundo Physicæ auscultationis Aristoteles, considerandum est, hoc enim satis ab aliis explicatum esse

Contra-
t.o.Opinio
propria.

esse non video. Sumitur (ut arbitror) huiusce rei declaratio ex Auerroe in sua prefatione in Postiores Analyticos, & in commentario Xvi. secundi Physicorum, & in initio suorum commentariorum in primum de partibus animalium, ubi inquit Auerroes duo esse genera regularum logicarum; aliae namque sunt uniuersales, & ad omnes disciplinas uniuersè conferentes; alię uero propriæ, & ad unam aliquam disciplinam peculiariter attinentes; de illis agere ad logicum inquit pertinere, de his uero minimè, sed cūiusq; disciplinæ id munus esse; nam illa, quæ ad omnis demonstrationis constructionem generaliter attinent, in posterioribus Analyticis tractari ab Aristotele debuerunt; sed illa, quæ ad solas pertinent demonstrationes naturales, non in logica, sed in ipsam scientia naturali declaranda sunt, non enim debet logicus ad particulares, ac proprias singularium scientiarum conditiones descendere, nec docere qualis esse debeat demonstratio naturalis, & qualis mathematica. Eam igitur causarum consyderationem, quæ in secundo Physico habetur, ego logicam esse puto, eamq; restrictam ad scientiam naturalem, & faciendam in ipsam disciplina naturali; quum enim in secundo Posteriorum docuit Aristoteles ex quibusnam causis construi demonstratio posse, docet in secundo Physicorum ex quibusnam causis demonstrare debeat philosophus naturalis, & declaratis causarum generibus ostendit demonstrandum ipsi esse ex omnibus, maximè uero ex fine, propterea quod natura quicquid agit, propter finem agit. Hanc esse Auerrois mentem patet legentibus praedictam eius prefationem in posteriores Analyticos, ubi exempla ferens huius logicæ particularis nominauit exempli gratia librum secundum Physicorum, & primum de partibus animalium; putauit enim hæc esse principia cognitionis in singula disciplina, per quæ mo neamur, qua methodo in ea disciplina progrediendum sit: nec dico hanc esse logicam rebus naturalibus applicatam, quæ uens, siue in usu posita uocari solet, nam huiusmodi esse totam scientiam naturalem certum est, non solum aliquem unum eius scientiæ librum; sed dico esse logicam docentem, sed propriam scientiæ naturalis, ideoque in naturali scientia traditam, non in libris Analyticis. Illa uero de casu, & fortuna tractatio, quæ in eo secundo libro habetur, annexa est tractationi de causis;

duo gene
ra regula-
rum logi-
carum.

de casu, &
fortuna.

ut autem eius ratio cognoscatur, sciendum est tractationem illam de causis duas habere partes, unam, in qua declarantur solummodo genera, & modi causarum; alteram uero magis principiam, quæ incipit in contextu. Lxx. in qua Aristot. ad id, quod sibi proposuerat, applicat ea omnia, quæ dixerat, quippe docet esse per omnia causarum genera demonstrandum in scientia naturali, maximè uero per finem, tandemque in calce libri ostendit necessitatem in rebus naturalibus tribuendam esse materię propter finem, non fini propter materiam, quæ antiquorum sententia erat dicentium effectus naturales fieri ex materię necessitate. In hac igitur postrema parte, in qua docet Aristot. ex quibus causis debeat philosophus naturalis querere scientiam rerum naturalium, nō loquitur de casu, & fortuna, sed potius excludit huiusmodi causas dicens effectus naturales uel semper eodem modo se habere, uel saltem ut plurimum, proinde nullum eorum referri posse in casum, & fortunam: sed in altera parte priore, in qua declarat genera, & modos causarum, ut quid omnes sint intelligamus, declarat etiam quid sint casus, & fortuna, quum enim in has causas referantur ab hominibus multi effectus, eoque locum habere uideantur solum in rebus naturæ, debuit Aristot. docere quid sint. Docuit itaque eas esse causas per accidens, & reduci ad genus causę efficientis; & hac ratione expluit tractationem de causis, quantum ad naturalem philosophum potuit pertinere, nec ob aliud scopum, nisi ut tandem doceret in quas causas sint referendi effectus naturales, ut perfectam eorum scientiā adipiscamur. Sed nimium fortasse prolixī esse uidebimur, ut in magnam molem crescere nostram hanc naturalis scientiæ fabrican oporteat, si in omnibus Arist. libris tantam facere moram statueremus: sat igitur sit in ipsis naturæ primordiis, scientiæque huius uniuersæ principiis diutius instissē, quoniam principiorum consideratio, & si mole parua est, uirtute tamen est maxima, quum totam modo quodam scientiā complectatur; in reliquis libris satis erit artificium, & ordinem perscrutari dimissa singularum rerum consideratione.

*DE SEX POSTERIORIBVS LIBRIS PHYSICAE
auscultationis. Cap. XII.*

V o'd autem reliqui sex libri sint de motu, aliisq; accidentibus corporis naturalis, tum tractatio ipsa declarat, tum Aristotelis uerba testantur in initio tertii libri, ubi asserit se de his tractaturū tanquam de communibus accidentibus rerum naturalium. Quare falsa est Græcorum sententia, qui tertium, & quartum, aut etiam quintum annumerant libris de principiis, ducti fortasse uerbis Aristot. in principio illius tertii libri, ubi dicere uidetur se de motu acturum propter naturam, & ut definitio naturæ intelligatur, is igitur liber est de principiis, quia propter principia scriptus, sic quartus, & quintus ob eandem rationem. Idem cōfirmare uidentur uerba Aristot. in contextu. L I I I . primi libri de Cœlo, ubi citans tertium librum Physicorum appellat librum de principiis. Friuola tamen utraque ratio est, ad alteram enim priorem dico, Aristotelem ibi respicere cognitionem motus an sit, quæ confusa dicitur, sed non cognitionem quid sit, quæ dicitur distincta, qualem in eo tertio libro tradit; dicens enim ignorato motu necesse esse ignorari naturam, non id significare uult, quod plerique estimarunt, tractationem de motu ibi esse instituendam ad intelligendam definitionem naturæ, siquidem si absque illa non posset intelligi definitione naturæ, debuisset omnino Aristot. prius motus, quam naturæ, definitionem tradere, & declarare: sed uolens solummodo significare Aristot. magnum conexum, quem motus habet cum natura, quò sit, ut naturali philosopho necessarium omnino sit agere de motu, sumit ignorantem motus, quæ opponitur cognitioni motus confusa, quam habent omnes homines, & inquit, statuas ignotum esse dari motum, uidebis naturam cognosci nullo modo posse; & reuera si benè naturæ definitionem expendamus, facile intelligemus eam satis à nobis intelligi per solam motus cognitionem confusam, nec postulate distinctam illam, quæ in tertio libro traditur; quæ, si benè consideretur, nihil confert ad intelligendam definitionem naturæ; videmus etiam Aristot. in illo tertio libro tanta cum diligentia indagare, ac decla-

error Græcorum in statuendis libris de principiis.
ratio illo-rū prima.
ratio se-cunda.

solutio pri-mæ ratio-nis.

rare definitionem motus, ut dicere cogantur agi ibi de motu propter se, non propter definitionem naturæ; nisi enim ibi de motu agitur propter se, vbi summa cum diligentia definitur, non video quo alio in loco dicere possimus de motu agi in philosophia naturali; hoc idem de loco, ac de tempore dicendum est, de quibus agitur in quarto libro: sed in eodem tertii libri initio Aristot. asserit se de his omnibus, ac de alijs locuturum ut de communibus accidentibus corporum naturalium; quare dubitandum non est tertium librum, & alios quinque sequentes esse de accidentibus corporis naturalis latè accepti. Ad alteram rationem dico Aristotelem eo in loco non ipsum per se sumptum tertium Physicorum uocare de principiis, tanquam distinctum à libris de motu; sed totum uolumen de Physica auscultatione à parte eius præcipua nominare de principiis; sic etiam quandoque totā Metaphysicam uocamus diuinām scien-
tiam, & dicimus quartum diuinorum, quintum diuinorum, tam
men neuter horum, sed solus quodecimius est de rebus diuinis: sic Aristot. in contextu. XL. octauī Physicorum sextum librum

uocat de natura, licet omnium confensione is in libris de motu numeretur, non in libris de principiis, totam enim præcedentium librorum congeriem appellat de natura, non illūm sextum seorsum acceptum. De ipsa autem illorum sex librorum dispo-
sitione, ac de ordine eorum communium accidentium multa dici possent, quæ consultò omittimus, ne hæc nostra theoria in magnum nimis opus exerescat; satis in præsentia sit aliqua breuiter tangere, quæ ad consilium, institutumq; hoc nostrum ma-
gis pertinere uidentur. In primis id uolo de quinto libro adno-
tare, agi quidem in eo de speciebus motus, eas tamen ad libros Physicæ auscultationis non pertinere, uel saltem non omnes, de motu enim latissimè accepto, atque etiam de motu locali yniuersè sumpto, qui omnibus naturalibus corporibus commu-
nis est, in iis tantum libris agi potuit; sed de alteratione, de
crectione, & imminutione, ac de generatione, & interitu, quum solis caducis corporibus competant, non ibi agendum erat, sed in libris de generatione, ubi etiam manifestam harum omnium mutationum tractationem legimus; quæ igitur de his dicuntur in libris Physicæ auscultationis, non propter se dicun-
tur, siquidem is non est locus, in quo de his agatur, sed propter cogni-

solutio se-
cunda ra-
tionis.

Cur de spe-
ciebus mo-
tus agatur
in 5 lib.

cognitionem generis, de quo ibi agitur; cuius rationem declaro hoc exemplo, si sit cognoscendum animal genus cognitione quantum fieri possit distincta, necesse est ut, quum sit rotum quoddam confusum, cognoscatur per cognitionem partium (hoc enim est distinctè cognoscere; confusè autem cognoscere est confusum cognoscere ut confusum, hoc est sine cognitione partium) quoniam igitur animal duo habet partium genera, oportet ipsum ratione utrumque distinctè cognoscere, primum quidem habet partes essentiales, hoc est attributa per se primi modi, quæ eius definitionem constituunt; deinde haber partes subjectas, nempe species à se contentas: per propriam igitur definitionem cognoscetur animal distinctè uno modo, sed manebit confusè cognitum altero modo, nisi aliqua specierum notitia habeatur, non quidem distincta, & perfecta ut specierum, sed rudis saltem, atque confusa, necessarium enim est ad perfectam notitiam generis aliquam specierum distinctionem saltem ruditer, & pingui Minerua cognoscere; proinde rudis & imperfecta specierum cognitio confert ad distinctam cognitionem generis quatenus genus est, & tanquam genus considerandum proponitur. Iaque per definitionem motus traditam in tertio libro cognoscitur quidem motus distinctè secundum priorem rationem, sed tamen confusè notus mansisset secundum alteram, nisi ipsius species modo aliquo nouissemus; ipsæ autem species secundum proprias rationes distinctæ cognoscendæ manent in alio lib. nam in libris de generatione declarabuntur per proprias definitiones, & per proprias causas; motus tamen localis latissimè acceptus non tractatur in alio loco, nisi in libris Physicæ auscultationis, quæ enim in iis de motu absolute dicuntur, sunt præcipue intelligenda de locali, cui propriè ac primariò competit nomen motus. Posset autem aliqui difficultatem facere illa, quam in iis libris cernimus, interruptio tractationis de motu, nam in prima parte tertii libri agit de motu, atque eius definitionem tradit; deinde uero agit de infinito, docetque quomodo datur in rebus naturalibus infinitum, & quomodo non datur; postea in quarto agit diligenter de loco, de uacuo, de tempore, in quinto autem reuertitur iterum ad agendum de motu, de eius speciebus, atque oppositionibus; cur igitur non una, & continuata tractatione totum

Dubiu de
tractatio-
ne motus.

Solutio. de motu sermonem absoluimus soluitur tota hæc difficultas ex iis,
 quæ alijs de doctrinæ ordine scripsimus, quum enim ratio or-
 dinandi sumatur semper à nostra meliore, uel faciliore cogni-
 tione, illa semper sunt anteponenda, quorum cognitio uel ne-
 cessaria, uel utilis sit ad reliqua cognoscenda; ex hoc igitur fon-
 te facile est rationem haurire ordinis ab Aristot. seruati in his
 libris; quod quidem nunc paucis uerbis absoluam, alijs fortas-
 se idem diffusius declaratur. Quoniam igitur cognitio defini-
 tionis, & naturæ motus, non pendebat ex aliorum prædictorum
 accidentium notitia, & motus principem locum tenet inter ac-
 cidentia corporis naturalis, debuit ante omnia Aristot. in initio
 tertii libri declarare naturam motus, & eius definitionem addu-
 cere; at agere de speciebus motus, ac de eius oppositionibus, ac
 de ipsius differentiis non commode poterat, nisi prius de infini-
 to, de loco, ac de tempore pertractasset: ea enim species motus,
 quæ dicitur motus localis, melius intelligitur intellecta natura
 loci, quum præsertim locus respectu motus localis habeat ratio-
 nem causæ finalis: cum tractatione autem de loco coniuncta es-
 se debuit tractatio de vacuo, siquidem nil aliud significat nomē
 uacui, quam locum sine corpore. Tractatio etiam de tempore
 præcedere debuit ea, quæ de motu dicuntur in quinto libro, si-
 quidem in eo quinto fit sæpe mentio temporis, præcipue uero
 in declaranda motus unitate, quam sine temporis notitia cogno-
 scere perfectè non possumus. His omnibus præcedere debuit
 tractatio de infinito, quæ in tertio libro habetur, quia si daretur
 corpus actu infinitum, de medio tolleretur & motus localis, &
 locus, & tempus: de his ergo sermo fieri non poterat, nisi prius
 ostensum fuisset non dari in natura infinitum corpus. Adde etiā
 quod cum motu coniunctionem & affinitatem quandam habe-
 re uidentur reliqua prædicta accidentia, ideo Aristot. qui de
 motu plurima in his libris dicturus erat, uoluit declarata defini-
 tione motus vniuersali statim illorum omnium consideratio-
 nem absoluere, & postea ad motum reuertens omnia, quæ de ip-
 so dicenda manebant, ordinatim pertractare. In sexto autem
 libro agitur de continuo, de quo omnino agendum erat, quum
 sit cōmune accidens corporis naturalis; & quia simul cum cor-
 poris continuitate considerat ibi Aristot. etiam motus, ac tem-
 poris continuitatem, ideo non potuit agere de continuo nisi

post cognitionem motus, ac temporis traditam in tertio, quarto, & quinto libris, erant etiam in quinto libro traditæ definitiones continui, & contigui, quas Aristoteles in initio sexti libri resumens manifestam facit eorum duorum librorum inter se connectionem. De septimo libro nil uidetur dicendum præter id, quod à multis dicitur, eum esse ueram præparationem ad octauum, maior enim pars theorematum, quæ tractantur in septimo, tractantur iterum in octauo: ideo Eudemus in horum librorum interpretatione dimisit septimum ut superuacaneum, sed tamen Simplicius, & Alexander animaduerterunt ostendit quidem in utroque libro eadem theorematum, at non esse utrobius easdem demonstrationes, etenim in septimo sunt leuiores, ac faciliores, in octauo autem ualidiores, exquisitiores, & essentialiores; putarunt igitur Aristotelem de rebus altissimis, ac difficultimis in octauo libro scripturum uoluisse prius easdem in septimo leuiter adumbrare, & rationibus facilitioribus planorem nobis uiam reddere ad aliarum profundiorum intelligentiam; hoc idem de septimo libro sensit Averroes, ut apud eum legere possumus in initio octaui. Ipse quoque Aristoteles, hoc idem restari uidetur in ultimis uerbis sexti libri, proponens enim considerandum an deretur in rebus naturalibus æternus motus, significare uidetur septimum librum esse modo quodam partem octaui, & esse de æterno motu; est enim de æterno motu, si omnia, quæ in eo scribuntur, ad æterni motus cognitionem, quæ in octauo libro traditur, diriguntur, id autem quomodo sit non est nostrum in præsentia considerare. In ipso autem octauo libro si hoc unum esse Aristotelis consilium statuamus, agere de æterno motu, ut ego quidem omnino assentendum esse arbitror, clara est huius consilii ratio, & eius libri cum præcedentibus connexio: quum enim apud Aristotelem in corpore naturali perpetuus, & incessabilis existat motus, de hoc tanquam de accidente Physici corporis universi agendum in his libris fuit, eaque tractatio in tota de motu tractatione postremum locum habere debuit: quum enim esset prius absolute de motu, deinde etiam de motu quatenus est continuus, agendum manebat de motu quatenus est æternus, idq; in octauo libro fit, quem si totum legamus, uidebimus cum intelligi non posse nisi iis omnibus intellectis, quæ in alijs

aliis præcedentibus libris declarata fuerant, supponit enim cognitum iam esse motū, & infinitum, & locum, & tempus, & continuum, ut non absque aliqua ratione aliqui in hunc errorem inciderint, ut dixerint præcedentes libros fuisse ab Aristot. scriptos propter octauum. Altera quoque estratio, cur octauus liber postremus omnium esse debuerit, alii namque sunt de rebus uniuersalibus, hic uero est de æterno motu, qui unus continuus singularis est; idque Aristot. satis clarè pronuntiauit in contextu. X L. eius octauij, dum dixit præcedentes libros fuisse uniuersè de natura, hoc est de rebus naturalibus in uniuersali, hoc enim discrimine separans alios ab octauo indicat octauum esse de re naturali singulari; neque ob id alienus est hic liber à libris Physicæ auscultationis, siquidem sunt hi omnes libri de rebus communibus, sed alii sunt de rebus communibus prædicatione, octauus uero est de communibus non prædicatione, sed extensione, & ambitu; nam motus in orbem, cuius in octauo libro demonstratur eternitas, non consideratur ibi ut Cœli, sed ut omnium rerum naturalium motus. Hoc esse puto Aristotelis consilium in octauo libro, unde patet eum iure numerari in libris de motu, & ita cum appellat Aristot. in contextu. X i i i. primi libri de generatione, ubi dicit se de motore immobili egisse in primis sermonibus de motu; & in contextu. Lxxi. primi libri de Cœlo hunc librum citans uocat librum de aliquorum motu. Sed difficultate facere videtur tractatio de primo moto opinio de re immobili, quæ in eo libro habetur, quæ multos in hanc sententiam traxit, quod consilium Aristot. præcipuum sit agere de primo motore. Cofutatio. Sed absque dubio decipiuntur, quia motor immobilis non est considerationis Physicæ, ut asserit Aristoteles in contextu. L x x i. & L x x i i. secundi Physicorum, id est de illo agit non propter se, sed propter æternum motum, quum enim accidens non cognoscatur, nisi per suam causam demonstretur, causa autem æterni motus æquata sit primus motor immobilis, necessarium fuit agere de æterno motore, ut per eum perfecta haberetur cognitione æterni motus; tota igitur tractatio dicenda est de æterno motu, etiam illa, quæ est de æterno motore, quia id dicitur considerari, cuius principia, & causæ queruntur, ut ait

ait Aristot. in principio Duodecimi Metaphysicorum. Sed tota
hac in re difficultas tolletur, si cognouerimus discrimen philo-
sophi naturalis, & Metaphysici in consideratione substantia-
rum à materia abiunctarum, in hoc enim non uidentur omnes
consentire. Sunt quidicant discrimen consistere in diuersitate
attributorum, alia namque earumdem attributa cognoscere Me-
taphysici est, alia uero Physici, quod enim sint substantiae, & à
materia abiuncte, & actus puri, & moueant ut finis, aliaque eius-
modi, considerat Metaphysicus; quod autem sint eterni moto-
res immobiles, cognoscitur à philosopho naturali in octauo li-
bro Physicorum. Alii etiam dixerunt hanc esse differentiam,
quod à physico cognoscuntur quoad questionem an sint, à Me-
taphysico autem quoad questionem quid sint. Sed omnē alio-
rum errorem ipsa ueritatis cognitione declarabit. Ego puto ue-
ram & precipuam differentiam, à qua aliæ, siue sunt, emanant,
eam esse, quæ ex uerbis Auerrois colligitur in postremo cōmen-
tario primi libri, & ex uerbis Aristotelis in contextu. Lxxiiii.
secundi, motores eterni considerantur à Methaphysico ut sub-
iectum, à physico autem non ut subiectum, sed ut principia affe-
ctionis naturalis: simile discrimen affert Aristot. in secundo li-
bro inter Physicum, & Mathematicum in earundem rerum con-
sideratione, dicens quantitates Mathematicas à Mathematico
considerari ut abiunctas mente à materia naturali, proinde ut
habentes locum subiecti; à naturali autem ut sunt affectiones
corporum naturalium; quum enim tria hæc tantummodo in
qualibet scientia considerantur, subiectum, principia, & affe-
ctiones, sufficientissima est duarum scientiarum distinctio in
eiusdem rei consideratione, quum dicimus eam in hac scien-
tia habere locum subiecti, in illa uero ut affectionem, uel ut prin-
cipium considerari. Quoniam igitur motor eternus non con-
sideratur à naturali nisi ut principium, & causa eterni motus,
tota illa consideratio est respectiva, uocandaque est de eterno
motu, quia de causa loqui quatenus est causa, est de eo loqui,
cuius est causa. Ex his patet prioris opinionis falsitas, nam si
eterni motores considerantur à Metaphysico ut subiectum, ne-
cessè est omnia eorum attributa nullo excepto, à Metaphysico
cognosci, munus enim cuiusque scientiae est omnia penitus sui
subiecti propria attributa cognoscere, si minus, ea perfecta

Discrimen
Physici &
Metaphy.
in conside-
ratione ab
stractorū.
Aliorū
opinio.

Alia opi-
nio.

Opinio ue-
ra.

Error pri-
mæ opinio-
nis.

Scientia esse non potest; omnia igitur diuinorum entium attributa, quatenus talium entium attributa sunt, ad Metaphysicum pertinent, nullum ad Physicum, idèò uidemus Aristotelem in duodecimo Metaphysicorum non solum docere entia illa esse substantias abiunctas à materia, & puros actus, sed etiam esse æternos motores immobiles: philosophus autem naturalis, qui entia illa non consyderat ut subiectum, sed ut causas motus, non indiguit omnium illorum attributorum consyderatione, sed quorundam tantummodo, sine quibus cognoscere non poteramus causam æterni motus: consyderat igitur primum motorum esse abiunctum à materia, & penitus immobilem, non ut ipsius æterni motoris secundum se cognitionem adipiscatur, sed ut perfectè cognoscatur causam, cur in corpore naturali æternus est motus, quum enim motor sit à materia abiunctus, non laborat, proinde potest mouere perpetuò. Ex his colligimus ueram esse hanc propositionem, Metaphysicus cognoscit entia abstracta esse æternos motores, & hanc, physicus cognoscit entia abstracta ut æternos motores, quia tota eius consyderatio est respectiva, & quatenus sunt principia; sed hanc esse falsam, Metaphysicus consyderat entia abstracta ut æternos motores, sic enim Metaphysico attribuimus solum consyderationem respectuam, & excludimus omnem aliorum attributorum consyderationem. Patet etiam error secundæ opinionis, illud enim quod adducunt, discrimen uerum est, sed secundarium adducunt prætermisso primario, ratio enim cur Metaphysicus cognoscatur de æternis motoribus quid sint, est quia eos consyderat ut subiectū, quælibet enim scientia debet proprii subiecti quidditatem cognoscere; Naturalis uero, qui nō consyderat eos absoluè, sed respectu motus, non potuit illorum essentiam consyderare, ea namque absoluta est, & ad eum pertinere non potuit, satis igitur habuit inuenire quòd sint, quid autem sint ignorat, idèò nec substantias esse cognoscit, nec actus, nec alia, quæ solus primus philosophus contemplatur. Dicere igitur possumus tractationem de primo motore in octauo libro tum primariam esse, tum secundariam, quatenus enim sumitur ut pars quædam tractationis de æterno motu, primaria est, quoniam primaria est tractatio tota de æterno motu; quatenus autem æternus motor sumitur ut quoddam distinctum ab æterno mo-

error se-
cunda op-
tionis.

tu, secundaria dicenda est, quia instituitur propter æternum motum. De illius autem octauj libri structura, & artificio, quod certè est maximum, plura dici possent, quæ nunc omittimus, sat is esse arbitrâtes uniuersalem librorum constructionem expōnere; illam uero, quæ singulorum librorum propria est, iis, qui libros ipsos interpretandos suscipiunt, relinquendam esse censemus. Hæc igitur sunt, quæ tractantur in his octo libris Physicæ auscultationis, in quibus cauendum est ne diuersa subiecta quæramus, quod aliqui faciunt, unum enim & idem ii omnes subiectum habent corpus naturale latissimè acceptum; eorum autem inter se discriminem non in subiecto consistit, sed in uariis scopis, seu intentionibus circa idem subiectum, ut in præcedentibus declarauimus: Hoc significauit Aristot. per inscriptionem illam, Physicæ auscultationis, quæ ad eius, quod modò diximus, comprobationem breuiter declaranda est; duo librorum genera ab Aristotele scripta esse constat, unum exquisitum, scientificale, in quo ipse rerum naturæ penetrantur, & effectus per suas causas declaratur, quod ab ipso *ἀκροαματικὸν* appellatum est, hoc est auscultatorium, eo quod ad philosophos, & literatos uiros, qui eius auscultatores extiterant, huiuscmodi libri scripti esse intelliguntur. Alterum genus, quod illi ab Aristotele contraponitur, est id, quod ab ipso in ultimo cap. primi libri de moribus uocatur *ἰξωτερικὸν*. i. extrarium, quasi ad uulgaris, & ad populares homines scriptum, in quo res leuiter, & pingui Minerua tractantur; eiusmodi erant ii, quorum ibi mentionem facit, extrarii de anima libri, qui nunc non extant; nam ii, quos habemus, libri de Anima scientiales potius, atque auscultatorii sunt appellandi; eos etiam extrarios libros significasse uidetur Aristot. in contextu. L. I. I. I. primi libri de Anima, uocans *τοῦς ἐν κοινῷ λεγομένους λόγους*. i. in communi habitos sermones, quasi ad populum, non ad scientes. Cæterum si id auscultatorium est, quod modò diximus, manifestum est non distingui hoc nomine hos octo libros ab aliis Aristot. libris tum naturalibus, tum supernaturalibus, qui, quod scientiales sunt, non minus appellari merentur auscultatorii; restat igitur ut in illa dictione Physicæ, consistat distinctio horum octo librorum ab aliis, siquidem alii libri naturales sunt quidem & ipsi de natura, non tamè uniuersè de natura, sed particulariter de aliqua huius, uel illius rei

Nota ali-
quorū ex-
orem,

De inscri-
ptione.

natu-

natura ; hi soli sunt absolutè de natura , & de uniuersa natura , ideò hi soli per excellentiam sunt appellati *quoniam auctoritas*, hoc est de illa auscultatione , quæ uniuersè , & absolutè est de natura . Est igitur in his omnibus commune subiectum statuendum corpus naturam habens latissimè accepium , non ad aliquam speciem restringendum ; de speciebus autē sunt cæteri , qui mox sequentur , libri naturales , ad quorum omnium ordinatam confyderationem nunc nobis accedendum est : nam de octo libris Physicæ auscultationis ea , quæ hactenus dicta sunt , sufficiunt .

DE SEDE LIBRORVM DE COELO, ET DE EO.
rum subiecto uera sententia . Cap. XIII.

EQVITVR altera scientiæ naturalis posterior pars , in qua species corporis naturalis ordinatim confyderandæ sunt : hæc pro specierum uarietate in plures libros diuisa est , quorum primus consensu omnium est liber de Cœlo in quatuor libros diuisus : hic quum in scientia naturali secundum locum obtineat , & statim sequatur octo libros Physicæ auscultationis , non potest aliud habere subiectū , quam primam naturalis corporis speciem , cui post generis cognitionem primus debeatur locus : hæc igitur quænam sit non difficile est uidere , si primam generis huius diuisionem nouerimus ; hanc autē ipsem Aristoteles facit in initio primi libri de Cœlo , ubi ex secundo Physicorum repetens definitionem corporis naturalis , illud statim diuidit in simplex , & mistū , diuisionemq; hanc declarat ex diuisione motus in simplicem , & mistum . De subiecto igitur librorum de Cœlo clarum est Aristotelis testimoniū , qui ita uidetur hos libros cum libris Physicæ auscultationis connectere , quum in illis actum sit de corpore naturali generaliter accepto , & hoc prima partitione diuidatur in simplex , & mistum , & ordine doctrinæ sit prius agendum de simplici , quam de misto , necesse est subiectum librorū de Cœlo esse corpus naturale simplex ; quod quidem ipsa quoque tractatio confirmat , agit enim primo loco Aristot. de corpore simplici communiter sumpto in ipso initio primi libri , ubi de hoc communi analogo pauca quædā dicit , quæ de eodici poterant , ipsi namq;

Prima di-
uisione cor-
poris natu-
ralis .

Connexio
lib. de Ca-
lo cū libri.
Physi.

Corpus
simplex est
commune
analogū.

eanquam subiecto attribuit propriam affectionem motum simplicem, quæ illi competit propter simplicem naturam; quemadmodum enim absolute accepta natura causa est motus absolute accepti, ita & natura simplex simplicis motus est causa: nil aliud de hoc communi dici poterat, ideo statim Aristot. ad ordinatam specierum considerationem descendit, species autem eius sunt Cœlum, & quatuor elementa, quæ quum in nullo communi uniuoco conueniant, similitudine tamen, & proportione quadam dicuntur simplicia corpora, quoniam quodlibet horum eiusmodi est, ut ex aliis prioribus corporibus non constet: inter hæc primus locus cœlesti corpori debebatur, quum enim sit ita notæ existentiaz, ut non egeat ex aliorum corporum declaracione innotescere, & ad eius naturam declarandam satis sit rudis illa aliorum corporum cognitio, quam sensu percepi-
mus, nulla facilioris doctrinæ ratio coegerit Aristot. de elementis prius agere, quam de Cœlo; ordinem igitur seruauit naturaz, & nobilitatis, Cœlum enim & nobilis est inferioribus corporibus, & natura prius, quia illorum est causa; nisi etiam dicamus ordinem ita seruari facilioris nostræ cognitionis, cognitione enim cœlestis corporis, quod leuia, & grauia omnia amabit, & contineat, non parum conferre uidetur ad cognitionem illorū, quum ad ipsum terminetur motus leuum, & ab ipso motus grauium incipere intelligatur; adde quod motus grauium ad medium esse dicitur, motus autem leuum à medio, at medium intelligi non poterat non intellecto extremo, nec centrum non intellecta peripheria; omnes igitur ob causas uidetur de Cœlo prius agendum fuisse, quam de elementis. In ipsa autem Cœli tractatione ordinem seruat Aristot. conuenientissimum, quia quum in cuiusque subiecti contemplatione duo, nec plura, cognoscenda proponantur, primum quidem eius natura, & essentia, deinde uero proprietates, & accidentia, quæ ab ea emanant, ante omnia naturam Cœli declarat in primo libro ad contextum usque X x i i. postea uero in tota sequente primi libri parte, atque in toto secundo accidentia cœlestis corporis contemplatur, in primo quidem illa, quæ licet naturam Cœli insequantur, in totum tamen mundum redundat, ita ut Cœlum habeant subiectum præcipuum, mundum uero subiectum adequatum, proinde de toto mundo ab Aristotele demonstrantur, eaque tria sunt,

Cur de
Cœlo prius
agatur,
quam de
elementis.

Ordo tra-
ctionis
de Cœlo.

finitudo

finitudo molis, unitas, sempiternitas: in secundo autem illa, quæ nō redundant in uniuersum, sed Cœlū habent subiectū ad eū quantum, cuiusmodi sunt sex illæ differentiæ positionis in Cœlo dextrum, sinistrum, sursum, deorsum, ante, & retrò; nec non uarietas motuum, & astrorum, & orbium, eorumq; ordo, & figura, & alia, quæ in eodem libro tractantur, non sunt enim hic omnia singulatim recensenda, quum satis sit totius tractationis rationem intellectuisse. Id solum non est silentio prætereundum, in postrema secundi libri parte agi de terra, non quidem ut de elemento graui, sic enim de ipsa agitur in quarto libro, sed quatenus respectu Cœli locum centri obtinet, adeo ut illa quoque tractatio modo quodam de Cœlo esse dicatur, quemadmodum enim tractatio de centro quatenus centrum circuli est, pars quædam est tractationis de circulo, siue de circuli peripheria, ita & ibi tractatio de terra pars quædam tractationis de Cœlo esse intelligenda est. In duobus autem posterioribus libris agit Aristot. de reliquo simplicibus corporibus, de grauibus, & leuibus, quæ sunt ignis, aer, aqua, terra, hæc enim ibi tractantur ut grauia, & leuia, sumitq; ibi Arist. grauitatem, & leuitatem pro formis elementorum, non quod reuera sint forme, sunt enim qualitates, sed quia latentibus formis sumuntur earum loco accidentia hæc consequentia, per quæ mouentur elementa loco, & in propriis quæq; locis sita integrant mundum; hæc enim est propria elementorum consideratio in tertio, & quarto libris de Cœlo, ut postea declarabimus, quatenus sunt grauia, & leuia, hoc est quatenus sunt simplicia corpora, quorum simplices naturas insequuntur similes motus naturales, per quos propria loca occupando mundi integritatem constituunt. Sed de eorum duorum librorum tractatione plura dicemus in sequentibus, tunc præsertim, quum loquemur de subiecto librorum de generatione, & interitu; nunc pauca hæc dicere uoluimus, ut ante omnia intelligatur quenam sit uera sententia de subiecto, & de tractatione quatuor librorum de Cœlo; modò exponendæ sunt aliorum hac de re sententiæ, ut cum iis disputando ueritatem clariorem reddamus.

Tractatio
de terra in
2. lib.

De 3. & 4.
libris.

SENTENTIA ALEXANDRI DE SUBIECTO LIBRORUM DE CATO.

Cap. XLLL.

Vic sententia repugnant maximè sectatores Alexandri, qui (ut Simplicius refert) aliud opinari uisus est de subiecto horum librorum: dixit enim Aristotelem in his agere de mundo, ac de simplicibus corporibus, quæ ipsius partes sunt, quam sententiam alii, qui eum postea sequuti sunt, ita intellexerunt, ut subiectum sit mundus tantum, non simplicia corpora, quum hæc ut principia mundi, & propter mundum consyderentur, ex iis enim tanquam ex materia mundus constat; non ipsa per se ut subiectum libri. Huic opinioni multa uidentur argumenta suffragari, primùm quidem argumentantur ex inscriptione, quum enim hi libri inscribantur de Cœlo, uel sumitur ibi Cœlum pro solo cœlesti corpore, uel pro mundo toto, utroque enim modo afferit Aristot. in contextu. XCVI. primi libri sumi posse Cœlum: atqui pro solo quinto corpore accipi non potest, sic enim manca, & imperfecta esset inscriptio, quum non de solo quinto corpore, sed etiam de qua-tuor elementis agatur in his libris; sumitur itaque Cœlum pro mundo, proinde subiectum est mundus. Secundò sumunt argumentum à tractatione ipsa, nam totus primus liber est de mundo, nempe de eius finitate, de unitate, de æternitate. Tertiò ex uerbis Aristot. qui sæpe Cœlum uocat primum elementum, ut in contextu. XCII. primi libri, & in initio tertii, quoniam igitur nomen elementi respectiuū est, elementum enim est alicuius elementum, uidendum est cuiusnam elementum possit uocari ipsum cœlum; respectu quidem mistorum non potest elementum dici, quia mistum non constat ex cœlo ut ex materia: relinquitur ergo ut respectu solius mundi possit uocari elementum, siquidem omnia quinque simplicia corpora sunt materia mundi; quoniam igitur eadem debet esse Cœli, & aliorum quatuor corporum consyderatio, necesse est si Cœlum consyderatur ut materia mundi, elementa quoque ut materiam mundi consyderari; omnia igitur simplicia corpora ut principia subiecti in his libris consyderantur, non ut subiectum. Hinc aliud argumentum colligunt, quod eritor.

Primi ar-
gumentum
pro Alexá-
dro.

Secundum
argumen-
tum.

Tertiū ar-
gumentū.

Dine

Quartū ar-
gumentū.

dine quartum, illud est subiectum, cuius principia, & accidentia quæruntur, illud uero non est subiectum, cuius non quæruntur principia, & affectiones; atqui principia, & accidentia mundi, non simplicium corporum, tractantur in libris de Cœlo, ergo subiectum est mundus, non simplicia corpora: maior propositio manifesta est, minor probatur, agitur in tribus posterioribus libris de quinque simplicibus corporibus, quæ sunt principia mundi materialia, in primo autem libro agitur de accidentibus mundi, omnes igitur hi quatuor libri sunt de principiis, ac de accidentibus mundi: de principiis autem simplicium corporum manifestum est non agi in his libris, Cœlum enim nulla habet principia, elementorum uero nulla tractantur principia in his libris de Cœlo. Argumētantur etiā contra Simplicii sententiam hoc pacto, si subiectum horum librorum esset corpus simplex, deberet Arist. in libris de Cœlo omnia, quæ ad simplicia corpora pertinent, pertractare, & docere omnia eorum accidentia, hoc tamen non facit, quia solas motrices elementorum qualitates consyderat; de aliis uero, quæ alteratrices dicuntur, ne uerbum quidem facit, de iis enim loquetur in his libris de generatione: non est igitur horum librorum subiectum corpus simplex. Postremò pro sua opinione hoc argumento utuntur, agendum omnino erat de mundo in philosophia naturali, ergo nisi in libris de Cœlo subiectum sit mundus, manca, & diminuta erit scientia naturalis ab Aristotele scrip̄a, nullus enim in ea alius locus relinquetur, in quo agi dicatur de ipso mundo uniuerso. Hanc igitur sententiam qui sequuntur, alia utuntur ratione in horum librorum ordine declarando, quum enim in hoc omnes consentiant, quod libri de Cœlo sequantur statim octo libros Physicæ auscultationis, duplēm huius ordinis rationem assignant: alii namque dicunt, in libris Physicæ auscultationis actum est de principiis corporis naturalis, sequatur ut de ipsis corporibus naturalibus ageretur, sed quia totum nobis prius offertur cognoscendum, quam partes, est enim nobis notius partibus, ut dicitur in contextu quarto primi libri Physi. ideo in libris de Cœlo agendum primo loco erat de mundo uniuerso, ut postea de singulis eius partibus ordinatim agendo tota naturalis scientia absolueretur: quod quidem Aristotēlem fecisse uidemus, nam post tractationem de mundo agit primum

Quintum
argumen-
tum.

Ratio ordi-
nis libro-
rum secun-
dum alios.

mum de simplicibus corporibus , postea de mistis omnibus & generatim , & singillatim . Alii uero dicunt subiectum fuisse in libris Physicæ auscultationis corpus naturale latè sumptum , à quo quum ad eius species transeundum esset , primo loco dicendum fuit de tota earum congerie , quæ uocatur mundus , postea uero de singulis .

DICTAE SENTENTIAE CONFUTATIO.
Cap. XV.

SENTENTIA hæc an reuera Alexandri fuerit ego quidem dubius sum , quum enim commentarios Alexandri non habeamus , ex iis , quæ à Simplicio referuntur , non liquet ita sensisse Alexandrum , ut eius opinio ad rectum sensum , quem mox conſyderabimus , trahi nequeat ; quemadmodum si ita sensit , ut ei cæteri attribuunt , defendi nullo modo potest : primum enim aduersus eum sic argumentor cū Simplicio , si scopus Aristot. in his libris esset agere de mundo uniuerso , antequam de singulis eius partibus ageret , ergo mundum hic conſyderare debet perfectum , nec ex simplicibus modò , sed ex mistis quoque corporibus constantem , hoc enim omnino probaret aduersariorum ratio , si modò aliquid habet efficacitatis ; nam si cognito corpore naturali communi , seu cognitis principiis offertur primo loco cognoscendum totum , deinde partes singulæ , & hæc , quæ postea ab Aristotele conſyderabuntur , erunt & simplicia corpora , & mista , non uideo cur secundum ipsam eorum rationem non fuerit ante omnia conſyderandum uniuersum ut ex his omnibus corporibus constans ; hoc enim esset de toto mundo agere ; quemadmodum & Plato in Timæo , & author libelli de mundo ad Alexandrum uidentur mundum conſyderasse ; attamen de mundo ut mista complectente ipsis quoque confientibus non agitur in libris de Celo , non est igitur consilium Aristotelis in iis libris agere de mundo : reuera enim mundus non est unum quiddam eiusmodi , quod perfectè in uno libro tractari potuerit , quum non sint unius naturæ , sed ex diuersarum naturarum corporibus sit conflatus ; quamobrem perfecta totius mundi tractatio habetur in tota philosophia naturali , quum in

Primū ar-
gumentū .

hoc libro agatur de simplicibus corporibus, in alio de mistis generaliter, in aliis uero de variis speciebus; sic enim cognitis partibus dicitur totus mundus esse cognitus, sed non totus simul in aliquo libro ut unum quoddam subiectum cognoscendum. Præterea secundum hanc opinionem nullus est conueniens transitus à libris Physicæ auscultationis ad libros de Cælo, neque enim ut à primis principiis ad mundum, siquidem illa non sunt mundi totius principia; neque ut à corpore naturali latè accepto ad mundum, quia mundus non est species aliqua corporis naturalis, sed omnium specierum congeries, ordo autem artificiosus, quem proposuit Aristot. in proemio primi Physicorum, est ut ab uniuersalibus ad particularia progrediamur, & à genere ad species. Adhuc etiam plura Aristotelis testimonia sententiam nostram comprobantia, nam in initio primi libri de Cælo incipit agere de corpore simplici generaliter, deinde ad species transit à Cælo incipiens, ut antea diximus. In postrema parte primi libri loquitur fusè de æternitate mundi, deinde in principio secundi libri concludens illam iam ostensam æternitatem tribuit eam soli cœlesti corpori, quasi eam demonstrasse de mundo fuerit eam de cœlesti corpore demonstrasse, illud enim solum apud Aristotelem est radix æternitatis, siquidem ideo æternus est mundus, quia Cælum est æternum; quare de accidentibus mundi agere in primo libro est agere de Cælo, quia illa omnia accidentia solam Cæli naturam consequuntur. In initio etiam tertii libri recensens Arist. ea, quæ in duobus prioribus libris tractata erant, non dicit se egisse de mundo, sed de solo cœlesti corpore, quod uocat primum elementum. Sic in initio primi Meteorologicorum commemorans ea, quæ in præcedentibus libris tractauerat, non dicit se in libris de Cælo egisse de mundo, nec ullam prorsus mundi mentionem facit, sed dicit de cœlestibus corporibus, & de quatuor elementis actum esse in his libris; nec ullum apud Aristotelem compriemus locum, in quo afferat se in libris de Cælo egisse de mundo.

Secundum
argumen-
tum.

Tertiū ar-
gumentū.

QUOMODO VERE DICI POSSIT SUBIECTVM IN
libris de Cælo esse mundum. Cap. XVI.

Ed memoratæ sententiæ falsitas clarius reddeatur, si declarauerimus quomodo ad rectum sensum opinio de mundo redigi possit, huius enim comparatione error aliorum, qui aliud sensum acceperunt, manifestissimus erit. Mundum hunc corporeum duobus modis sumi philosophi omnes concedere uidentur, quum enim nomen mundi significet quoddam perfectum, & absolutum, duplex in eo perfectio notari potest, una molis, seu quantitatis, altera qualitatis, seu formæ; illam uocarent Latini nostri extensiua, hanc intensiuam: ratione quidem quantitatis, & extensionis perficitur, & absoluitur mundus à quinque simplicibus corporibus, à mixtis enim non integratur mundi moles quatenus mixta sunt, sed quatenus constant ex simplicibus tanquam ex materia; quare etiam si nulla essent mixta, perfectus tamen hac ratione mundus diceretur, ex omni enim constaret quantitate, & omnem locum adimpleret; ideo Aristot. dixit mixta non aliud habere locum, quam illum, qui eis conuenit ratione elementi præualentis in mixtione singulorum: ratione autem formæ, & perfectionis secundum intensiōnem acceptæ mundus non à solis simplicibus corporibus dicitur perfectus, sed etiam à mixtis omnibus, nam præter elementa adiectæ sunt mixtis propriæ singulorum formæ, in quibus omnibus, earumq; ordine ita est mundi perfectio constituta, ut una sublata desineret mūdus esse perfectus, & ornatus. Ad molis igitur mundi integritatem sola simplicia pertinent, ad ornatum uero, & ad absolutam perfectionem etiam mixta. Inter omnes autem, qui mundum esse horum librorum subiectum dicunt, hoc conuenit, quod mundus consideratur hic ut ex solis simplicibus constans, non ut ex mixtis; attamen si post libros Physicæ auscultationis prius offerebatur nobis totum cognoscendum, quam partes, à toto ordiendum erat accepto potius secundo modo, quam primo, sicut antea considerabamus. Primo autem modo acceptus mundus nil aliud reuera est, nisi quinque simplicia corpora sic ordinata, ut graue substet leui, & grauius

Mūdus si.
mi potest
duplici-
ter.

minus graui; & id, quod nec graue, nec leue est, alia omnia intra se contineat, & cōpleteatur: itaque de quinque simplicium corporum naturis loqui, per quas singula proprios, & ita, ut prædiximus, inter se dispositos occupant locos, est de mundo loqui, quum nil aliud sit mundus, nisi illa sic ordinata. Quamobrem si ita intellexit Alexander subiectum esse mundum, ut subiectum sint ipsa simplicia corpora, quorum congeries est mundus, uera est eius sententia, idque uidentur ipsius uerba à Simplicio relata significare, quando dixit consilium Aristotelis esse agere de mundo, & de simplicibus corporibus, ut coniunctiuā pro declaratiua sumatur, & sensus uerborum sit, scopus est mundus, hoc est simplicia corpora, ex quibus constat mundus; hæc enim etiam Auerrois opinio fuit, qui quum aliquando dixerit subiectum horum librorum esse mundum, ut legimus in principio suæ paraphraseos, & in postremo commentario tertii libri, non ob id dixit (quod multi dicunt) simplicia corpora non ut subiectum tractari, sed ut principia mundi, hoc enim nil potest ineptius, nil falsius excogitari, quandoquidem prius oportuisset Aristotelem de simplicibus corporibus agere, quam de mundo, si illa ut mundi principia considerarentur, quoniam cuiusque rei cognitio ex principiorum suorum cognitione acquiritur, nec potest res iis ignoratis bene cognosci; ipsi tamen dicunt agi prius de mundo, quam de simplicibus corporibus, quod secundum eorum sententiam est omnino absconum rationi: at putauit Auerroes simplicia corpora considerari ut subiectum libri, non ut principia subiecti, ut aperte simè apud eum legimus in primo commentario tertii libri de Cœlo, ubi primum inquit consilium Aristotelis esse agere de partibus mundi simplicibus, nec ob id intelligit simplicia corpora considerari, ut principia mundi, nam postea seipsum declarans inquit demonstrari ipsorum accidentia per suas causas, subiectum autem est illud, de quo accidentia per suas causas demonstrantur, ea igitur corpora uult ibi habere locum subiecti. Legimus etiam ibidē apud Auerroem uerba hæc & iam loquutus est in primo & in secundo huius libri de corporibus cœlestibus, & accidentibus eorum, uult modò dicere de aliis quatuor simplicibus, quæ rectâ mouentur & sic enim dicit accidentia cœlestis corporis tractata fuisse in primo & in 2. lib. de Cœlo: qua-

Alexandri
defensio.

opinio A-
uerrois.

re non putauit primum librum ita esse de accidentibus mundi, ut non sit de accidentibus Cœli. Demum autem in calce eiusdem commentarii sententiam suam clarissimè profert, & aliorum errorem patefacit Auerroes, dum distinguuit consyderationem elementorum, quæ habetur in libris de generatione, ab ea, quæ habetur in libris de Cœlo, his uerbis. *& in libro de generatione non consyderat elementa, nisi propter consyderationem* mistorum generabilium, & corruptibilium, hic autem consyderat ea inquantum sunt partes mundi, hic igitur cōsyderat ea inquantum sunt subiectum, ibi uero inquantum sunt principia. Itaque apud Auerroem consyderare elementa ut partes mundi non est ea consyderare ut principia subiecti, sed est ea consyderare ut subiectum libri, siquidem partes integrantes non distinguuntur re à toto, sed sunt idem quod illud; quare consyderare mundum ut constantem ex simplicibus corporibus, & consyderare simplicia corpora ut sunt partes mundi, idem est; proinde subiectum dicere mundum, idem est ac dicere simplicia corpora esse subiectum: eaque Auerrois opinio fuit, qui in eodem dicto commentario tum dixit elementa in libris de Cœlo consyderari ut partes mundi, tum etiam dixit consyderari quatenus sunt simplicia.

QVOD MELIUS SIT DICERE SVBIECTVM
corpus simplex, quam mundum. Cap. XVII.

ON est autem ignorandum quòd quum nomine mundi, & nomine simplicis corporis idem horum librorum subiectum denotetur, attamen longè melius, & artificiosius loquimur dicentes corpus simplex, quam dicentes mundum, quia licet eandem utroque modo rem consyderatam exprimamus, non æquè tamen modum consyderandi exprimimus, qui est quatenus simplex, non quatenus mundus: quod ostendo sumens ab hoc dubio occasionem, quod quum ego pluribus eruditis uiris iam obtulerim, neminem reperi, qui id bene soluerit, dubium tale est, Sententia nunc est plurium philosophantium quòd tota scientia naturalis subiectum habeat adéquatum corpus naturale quatenus naturale est, hic itaque consyderandi modus

debet esse proprius scientiæ naturalis, & illi adæquatus, ita ut nulla sit alia disciplina, in qua aliquid conſyderetur quatenus naturam habens, nec ulla sit scientiæ naturalis pars, quæ alia ratione conſyderet aliquid, niſi ut naturale, seu naturam habens; quum igitur in libris de Cœlo agatur seu de mundo, seu de Cœlo, & de elementis, quæ omnia sunt corpora naturalia, necesse est ea conſyderari hac sola ratione quatenus naturalia corpora sunt, atque efficax illatio semper est à quatenus ipsum ad de omni, igitur quemadmodum si homo quatenus est animal sentit, necesse est ut omne animal sentiat; ita si illa conſyderantur ut naturam habentia, necesse est ibidem conſyderari omnia naturam habentia, proinde omnia naturalia corpora in libris de Cœlo subiectum erunt, tum simplicia, tum mixta; & hoc dubium nō minus in quolibet alio libro scientiæ naturalis locum habet, quam in libris de Cœlo, causa enim absurditatis esse uidetur quia sic ponitur modus conſyderandi amplior re conſyderata, nam latius patet quatenus naturale, quam elementa, quam animalia, quam stirpes, quare dum dicimus aliquod horum conſyderari ut naturale, in prædictum absurdum incidimus, ut dicamus ibi conſyderari omne naturale; quod si dicamus conſyderari non ut naturale, sed alio modo, ea conſyderatio non pertinet ad scientiam naturalem, quia sub modo conſyderandi Scientiæ naturalis non continebitur. Vera huius dubii solutio meo quidem iudicio in hoc consistit, quod quemadmodum res conſyderata communis primum est, deinde ad uarias species coarctata, sic & modus conſyderandi, hoc enim omnino contendum est, si modus conſyderandi debet esse æqualis rei conſyderatæ, ut antè dicebamus; quoniam igitur subiectum in tota Scientia naturali unum est, corpus naturale, idque primo loco tractandum proponitur ut commune genus, deinde ad uarias species ordinatim coarctatur, nec ob id plura sunt subiecta, sed unum, siquidem species omnes in communi genere unitatem recipiunt; modus quoque conſyderandi unus est totam scientiam amplectens, quatenus naturam habens, ita tam en ut prius sumatur natura communiter, & indistinctè in libris Physicæ auscultationis, deinde cuiusque naturalis corporis propria natura, quæ huius proprii motus principium est; conſyderantur igitur in libris de Cœlo simplicia corpora, quatenus proprias habent

Solutio.

Supra. c. 3.

bent naturas, quæ proprietatum simplicium motuum causæ sunt, simplicis autem motus causa est natura simplex, est itaque subiectum corpus simplex ut naturam simplicem habens, non ut absolutè naturam habens, sic enim sequeretur ampliorem esse modum considerandi re considerata, & alia inde emanarent absurdâ, quæ in dubitatione tacta fuere, quæ omnia in quolibet libro naturali evitamus, dum naturam restrictam sumimus ad corpus illud naturale, quod in quoque libro dicitur considerari. Sic etiam seruatur ille doctrinæ ordo, & artificiosus progressus ab uniuersalibus ad particularia, quem proposuit Aristot. in proœmio primi Physicorum, à corpore naturali latissimè accepto ad singulas eius species, quatenus proprias singulæ habent naturas, quæ proprietatum motuum sunt principia, talis enim reuera est apud Aristotelem consideratio omnium corporum naturalium in tota philosophia naturali. Hunc igitur artificiosum progressum seruamus dum dicimus subiectum in libris de Cœlo esse corpus simplex quatenus simplex, seu mundum quatenus est omnium simplicium corporum congeries, sic enim dicimus quatenus naturam habet simplicem: non sic si dicamus subiectum esse mundum, seu simplicia corpora quatenus mundum constituunt, mundus enim non est species corporis naturalis, sed est potius omnium naturalium corporum aggregatio, neque ut mundus est habet aliquam propriam naturam, uel proprium aliquem motum, sed solum habet proprias naturas singulorum corporum, & proprios singulorum motus: quare si tota scientia naturalis uersatur in corpore naturali quatenus habet in se naturam, quæ est principium motus naturalis, non potest ita considerare mundum uniuersum, ut eius consideratio sit seientia à consideratione singulorum corporum, è quibus mundus constat. Summa igitur hæc sit, nomine mundi significari posse fatemur rem in libris de Cœlo consideratam, sed mundum considerandi omnino negamus nomine mundi significari posse. Adde quòd appellatio mundi ambiguitate non caret, potest enim non modò id, quod ex simplicibus corporibus constat, sed etiam id, quod omnia prorsus corpora continet, appellari mundus; immo & rerum omniū tam corporalium, quā incorporaliū collectionē posset quispiā nomine mundi intelligere,

hæ autem licet unum mundum constituant, non ita tamen unū, ut sub unam scientiam cadere aptus sit. Quod igitur melius sit subiectum statuere corpus naturale simplex, quam mundum manifestum est.

*SOLV TIO ARGUMENTORVM PRO ALEXANDRO
adductorum. Cap. XVIII.*

Ad primū

ESTAT, ut quantum roboris habeant argumenta pro Alexandro adducta uideamus. Ad primū ex inscriptione acceptum possumus bifariam respondere, primum dicere possumus nihil esse absurdi si Cœlum in hac inscriptione pro solo quanto corpore accipiatur, nō est enim necessarium ut inscriptiones librorum semper sumantur ab omnibus rebus consideratis, quum soleant esse arbitrariæ, & interdum etiam à nullius rei consideratæ nomine sumi comperiantur, ut metaphysica sic appellata est non à re aliqua considerata, sed ab ordine doctrinæ respectu scientiæ naturalis; eadem etiam uocatur scientia diuina, licet parua tantum eius pars sit de rebus diuinis, sic enim appellatur à sola præcipua re considerata, qualis esset etiam inscriptio librorum de Cœlo, si Cœlum pro solo quinto corpore acciperetur: sic libri quoque Meteorologici inscribuntur ab iis tantum, quæ in sublimi fiunt, non ab iis, quæ gignuntur in terra, licet talia plura in eisdem libris considerentur. Secundò dicere possumus sumi in ea inscriptione Cœlum pro mundo universo, idque sententiæ nostræ minimè refragari, quum nos quoque assēramus tractari in his libris uniuersum, hoc est simplicia corpora, quorum collectio est mundus uniuersus; sic autem sumpta esset inscriptio à re considerata, at non à modo considerandi, neque id absurdum est, quum aliquæ inscriptiones ne à re quidem considerata sumptæ apud illustres authores comperiantur, sed ab aliquo extraneo, ut prædictimus, quo circa nil roboris habet argumentum hoc. Ad secundum iam patet responsio ex iis, quæ antea dicta sunt, dicimus enim primum librum esse de Cœlo, ut ipse Arist. assērit in initio tertii libri, & in initio primi Meteorologicorum, nam accidentia mundi, quæ in primo libra tractantur, primo competunt Cœlo, indeq; ad uniuersum mundum redundant; ideo uolens ea attribuere Aristot. mundo us subie-

Ad secundum.

subiectio adaequato cognovit nullum esse locum eis conuenientiorem, quam eum librum, in quo de cœlesti corpore agitur, ob id eorum tractationem aggressus est statim post declaratā quinti corporis naturam, qua de re alio in loco uberiori loqui sumus, quum nostram de doctrinæ ordine sententiam ab aliorum obtrectationibus tueri coacti fuimus. Tertii argumenti solutio sumitur ex uerbis Simplicii, qui dicit Cœlum non ideo uocari elementum, quia sit materia mundi, sed quia est simplex, quam responsonem uerissimam esse demonstro; quum enim Aristot. in iis libris, & Cœlum, & alia quatuor simplicia corpora elementa uocet, confiteri cogimur ea omnia eadem ratione elementa appellari, itaque si Cœlum respectu mundi elementum dicitur, oportet etiam reliqua dicti elementa respectu mundi, hoc tamen ita est falsum, ut nihil falsius, nam legentibus totum tertium librum de cœlo patet ea nunquam uocari elementa respectu mundi, sed semper respectu mistorum, ipsa namque uocat Arist. elementa corporum, & in definitione elementi, quam ibi tradit, hoc manifestissimum est; igitur neque Cœlum dicitur elementū respectu mundi, sed per illorum similitudinem, quum enim sint eiusdem ordinis quatenus simplicia sunt, & conditio elementi sit ut sit simplex, Cœlum dicitur elementum quatenus est simplex sicut illa, quæ uerè sunt elementa mistorum. Miror autem quod aliqui negare audeant necessariā esse elementi conditio nem ut sit simplex, & dicant requiri solum ut sit homogeneum, & ex eo cætera constituantur; nam manifestè repugnant Aristoteли, & incident in sententiam Anaxagoræ in contex. XXXIII. illius tertii libri ab Aristotele reprobata, inquit enim non omne homogeneum esse elementum, ut carnem, & os, sed id solum, quod in res specie diuersas resolui non potest, caro autem resolutur in ignem, aquam, aerem, & terram, & proinde caro non est elementum: uult ergo Aristot. non esse elementum, nisi id, quod est simplex, idque etiam aperte afferit in tertio capite quinti metaphysicorum, ut ibi uidere est. Confirmatur autem hæc Simplicii, ac nostra respōsio testimonio Arist. in primo Meteorologicorum cap. tertio, & quarto, ubi Cœlum similiter uocat primum elementum; ibi namque certum est non uocari Cœlū elementum respectu mundi, quum in iis libris non alia ratione consyderetur Cœlum, nisi ut causa eorum, quæ in inferiore mū-

Vide lib. 2
Apol. ca. 2.

Ad tertiu.

Cur cœlū
uocetur e-
lementum:

Error ne-
gantium
elementū
debere es-
se simplex.

do fiunt; itaque non alia ratione dicitur elementum, nisi quia est simplex. Ad quartum neganda est minor propositio, ad probationem autem negamus mundum habere alia accidentia praeter illa, quae propria sunt alicuius simplicis corporis, nam illa, quae in primo libro tractantur, naturam Cœli consequuntur: mundum uero habere principia negandum omnino est, quanquam enim ex simplicibus corporibus constat tamquam ex partibus, & ex materia, talis tamen materia non dicitur principium rei, nisi ei forma superueniat, quemadmodum membris animalis superuenit anima, quo sit ut partes animalis tum sint partes integrantes, tum essentiales, nempe materia, quae ab anima superueniente perficitur; talem autem formam mundus non habet; quare uerum est id, quod illi dicunt, simplicia corpora ut mundi principia considerari, quod ex eo quoque ostenditur, quod non tractantur ante accidentia mundi, ut tractanda essent, quia prius sunt cognoscenda principia rei, deinde accidentia consequentia. Quod uero dicunt, principia simplicium corporum non considerari in libris de Cœlo, falsum est, licet enim Coelum non habeat principia, habet tamen propriam naturam, quae declaratur in primo libro, eaque tractatio est instar tractationis principiorum Cœli, non enim aliam ob causam queruntur principia rei habentis principia, nisi ut eius natura, & essentia cognoscatur. Quatuor autem elementa habent quidem principia, materiam, & formam, sed de materia nil dici poterat praeter illa, quae in primo Physicorum dicta erant; de forma uero dictum quidem est in illo primo libro, sed solum communiter, & generaliter, restabat igitur dicendum de propriis elementorum formis iuxta promissum Arist. in postremo contextu illius primi libri Physicorum, idque faciendum erat in libris de Cœlo, sed quoniam haec sunt incognitæ, & nomine carent, Aristot. accepit proprietates loco formarum, nempe grauitatem, & levitatem; quare negari non potest formas elementorum in libris de Cœlo considerari: patet etiam ibi declarari proprios eorum motus, & proprias quietes, aliaque eorundem accidentia: quare falsum prorsus minorem aduersarii sumunt. Ad quintum negandum est consequens, & ut ratio negationis appareat, retorquo prius contra aduersarios argumentum sic, potest considerari mundus ut constans ex omnibus, & simplicibus, & mistis corporibus,

ribus, qua ratione propriè dicitur mundus, & perfectus, & ornatus, ergo nisi in aliquo libro scientiæ naturalis ita conſyderetur mundus, philosophia naturalis manca, & diminuta erit. Si hoc argumentum non est inefficax, argumentum quoq; aduersariorum nihil habet efficacitatis; ratio autem est, quia mundus non est ita unum quid, quod seorsum à partibus suis cognosci debuerit, uel potuerit; sed cognitio partium est cognitio inundi; dum igitur cognoscimus omnia simplicia corpora, etiamsi nullam totius tractationem faciamus, cognoscimus mundum, quia mundus est simplicia corpora sic ordinata: sic etiam dū cognoscimus omnia naturalia corpora, & simplicia, & mixta, cognoscimus mundum altero modo acceptum, proinde nulla alia requiritur mundi conſyderatio præter conſyderationem partium. Ad postremum, quod aduersus Simplicium afferebatur, dicimus Arist. de elementis agere tum in libris de Cœlo, tum in libris de generatione, & interitu, cum hoc tamen discrimine, quod in libris de Cœlo ea conſyderat absolute ut corpora naturalia, in libris autem de generatione ut principia mixtorum. Quoniam igitur qualitates motiæ competunt elementis ut sunt naturalia corpora, absque ullo mixtorum respectu, alteratiæ autem eis datæ sunt ut sint principia mixtorum, Aristoteles harum qualitatuum tractationes seiunxit, & motrices conſyderauit in libris de Cœlo, quæ maximè uidebātur idoneæ, ut pro elementorum formis sumerentur, quia per has formæ elementorum edunt immedia- tè proprios naturales motus, qui eis competunt prout sunt corpora naturalia; alteratiuarum autem conſyderatio fuit reiecta in libros de generatione: qua de re postea fusius loquemur.

ALIAE ALIORVM SENTENTIAE DE SUBIECTO librorum de Cœlo. Cap. XIX.

LIAE quoque fuerunt aliorum sententiæ de subiecto horum librorum, quas non erit ab re breuiter expédere, & an defendi possint conſyderare. Latini omnes subiectum statuisse uidentur corpus mobile ad ubi, hac moti ratione, Libri Physicæ auscultationis subiectum habuere mobile absolute acceptum, hoc autem prima diuisione diuiditur in mobile ad ubi, & mobile ad formam; quoniam igitur motus ad locum,

Opinio
tinorum.

locum est omnium motuum primus , rationi consonum fuit ut post cognitionem corporis, seu entis mobilis absolutè sumpti, ageretur statim de mobili ad ubi, hoc itaq; subiectum est libroru de Cœlo. Horum sententia in eo probanda maximè est , quòd putarunt Arist. in libris naturalibus ordinem seruasse ab uniuersalibus subiectis ad particularia, & in libris Physicæ auscultationis egisse de genere ipso subiecto, postea uero in aliis libris age re de speciebus. Sed quod de subiecto horum librorum dixerūt, admittendum non est, nisi ad bonum sensum trahatur , qui etiā uidetur quibusdam ipsorum non fuisse incognitus, ut uidere est in quæstione Ioannis Magistri doctoris Parisiensis Scotistæ non spernendi. Vrgetur primum hæc opinio hac difficultate , quòd corpus loco mobile non solius libri de Cœlo, sed omnium libro rum naturalium subiectum est , siquidem omne naturale corpus tam simplex, quam mixtum, est loco mobile, quòd si generaliter accipiatur corpus loco mobile, uidetur potius ad libros Physicæ auscultationis pertinere eius consideratio, quum id omnia prorsus naturalia corpora sua amplitudine complectatur . Hoc illi uidentes adiecerunt simplex , & dixere corpus simplex quatenus mobile ad ubi, esse subiectum librorum de Cœlo. Sed hoc dicentes in alias non minores angustias inciderunt, modum enim considerandi ampliorem fecerunt re considerata , quod nullo pacto faciendum est, sic enim fieret ut non solum simplex , sed etiam mixtum, & omne naturale corpus in libris de Cœlo subiectum esset, si enim quatenus loco mobile, ergo omne loco mobile, ut etiam antea dicebamus . Sed hoc quoque illi animaduertentes distinxere mobile ad ubi, & dixere se illud tantum intelligere, quod simplici motu sit mobile. Attamen neque per hoc omnem difficultatem sustulerunt, nam mobilitas est accidentis corporis naturalis, & medio naturali demonstrari potest à priori , nam corpus naturale est mobile, & loco mobile, quia naturam in se habet, quæ est principium motus; & corpus simplex est mobile motu simplici, quia naturam simplicem habet ; non potest igitur mobilitas statui ratio formalis subiecti in scientia naturali, seu in aliqua eius parte, quin subiectum possit in scientia sua demonstrari per causam , demonstrabitur enim pars formalis de parte materiali, quod quidem absurdissimum est. Ut igitur hanc quoque difficultatem effugerent, tandem dixerunt se non

sume-

Dicitæ sententiae im probatio.

Defensio dictæ opinionis.

sumere mobilitatem ut affectionem, sed loco interni principii, à quo emanat ipsa propensio ad motum, principium autem est natura, dicunt itaque se per mobile intelligere naturale, seu naturam habens, & per mobile motu simplici naturale simplex, seu naturam habens simplicem, quæ opinio nostra est, sic enim subiectum statuunt corpus naturale simplex quatenus naturam simplicem habens. Si qui uero sententiam illam non sic intelligunt, ii predictis difficultatibus meo quidem iudicio sic urgentur, ut defendi non possint. Iamblicus autem, & Syrianus dixerunt cō filium Arist. esse agere de cœlesti corpore, non de elementis, de his enim agi in his libris secundariò, & propter Cœlum. Quæ sententia præter illa, quæ aduersus eam à Simplicio adducuntur, hoc quoq; argumento falsa esse cognoscitur, quod elemēta sunt corpora naturalia digna per se cognitu à philosopho naturali non minus, quam Cœlum, quocirca non solum aliorum gratia tractanda sunt à naturali, sed etiam propter se. Quoniam igitur in libris de generatione consyderantur ut principia mis̄orum, nec perfecta ibi est eorum consyderatio, siquidem particulæ tantummodo elementorum, quæ sub generationem cadunt, ibi cōsyderantur, non integrates ipsorum; desyderatur in scientia naturali tractatio elementorum absoluta, & instituta propter ipsam elementa, talis enim nulla est, nisi illam dicamus, quæ habetur in duobus posterioribus de Cœlo libris. Qui contra hanc sententiam alia uidere cupit, Simplicium legat, superuacaneum enim esse existimauit omnia, quæ hac de re hic à Simplicio dicuntur, in medium adducere. De subiecto igitur librorum de Cœlo, & cur in scientia naturali secundum locum obtineant, hęc dicta sint.

Opinio Iā
blici, & Sy
riani.
Confuta-
tio.

*DE SVBIECTO, ET DE LOCO LIBRORVM DE
generatione, & interitu, aliorum senten: i.e., earumque reprobatio.*

Cap. XX.

NTER omnes constat duos libros de generatione, & interitu statim post libros de Cœlo colloca ri, proinde tertium in hac scientia locum obtinere: ideo si ratione duce inuenierimus quidnā primum post simplicium corporum cognitionē nobis cognoscendum proponatur, manifestum erit horum librorum

Multorū
sententia
de subie-
cto. lib. de
generatio-
ne.

Confuta-
tio.

Lib. de
præcogn.

Latinorū
opinio de
subiecto
lib. de ge-
neratione.

Quid sit
mobile ad
formam.
Tria sunt
prædica-
menta ab-
soluta.

brorum subiectum, & prædicti ordinis ratio. Multorum senten-
tia fuit, quod subiectum horum librorum sit generatio, & interi-
tus, quum Arist. in ipso eorum librorum initio hunc tanquam
scopum sibi proponat, de generatione, & interitu loqui. Hanc
sententiam nos alibi reprobauimus, & ostendimus generatio-
nem, & interitum esse quidem scopum, & intentionem Arist. in
his libris, & subiectum dici non posse, quum sint accidentia, &
affectiones corporum naturalium, & in iismet librīs ut affectio-
nes in subiecto inhærentes tractentur ab Aristotele, quæraturq;
ibi an sint, & à priori per suas causas demonstrentur de subie-
cto, quod quidem nullo pacto fieri posset, si ipsæ eorum librō
subiectum essent. Sed neque ordinis horum librorum ulla ab
his adduci recta ratio potest, quum enim ipsi dixerint subiectū
librorum de Cœlo fuisse mundum uniuersum ut ex simplicibus
corporibus constantem, nulla idonea ratio appetat, cur post co-
gnitionem mundi sequatur cognoscenda generatio, quod si
quam ipsi adducunt, ea ita leuis est, ut non possit in illa animus
acquiescere. Mundus enim & simplicia corpora substantiæ sunt,
generatio uero accidens: cur igitur post illarum substantiarum
notitiam sequantur hæc accidentia noscenda, generatio, interi-
tus, alteratio, accretio, & imminutio, nec potius aliæ substantiæ
naturales, nulla (ut mihi uidetur) afferri firma ratio potest: &
huius erroris ea una causa extitisse uidetur, quod subiectum sci-
tiæ ab affectionibus, & ab intentione, seu consilio authoris non
distinxerunt, sed hæc omnia confundentes uerum doctrinæ or-
dinem, & artificiosam librorum structuram cognoscere nequi-
uerunt; hanc igitur sententiam ut alibi à nobis explosam in præ-
sentia dimittamus. Latini, qui in lib. Physicæ auscultationis
subiectum esse dixerent ens, seu corpus mobile generaliter acce-
ptum, deinde in libro de Cœlo primam eius speciem, quæ est cor-
pus mobile ad ubi, probabiliorem ordinis librorum rationem
adduxere dicentes, subiectum lib. de generatione esse corpus
mobile ad formam, seu (ut eorum aliqui malunt) corpus trans-
mutabile, quod tamen meo quidem iudicio idem significat, pro-
inde tota illorum inter se altercatio de hac re inanis est. Etenim
qui dixerunt mobile ad formam, nomine formæ intellectu ter-
minum motus absolutum ad differentiam respectu; in decem
autem summis generibus tria tantum sunt, quæ habeant naturā
abso-

absolutam, substantia, quantitas, & qualitas, reliqua omnia respectuam, ideo tres tantum mutationes dicuntur esse ad formam, generatio, accretio, alteratio, de quibus agitur in lib. de generatione: motus autem localis non est ad formam, non est enim propriè ad locum, siquidem locus non est quid inhærens locato, sed extra est, quare locatum non dicitur acquirere locum, sed potius locationem, seu (vt uocant) ubi, proinde rectè uocatur à Latinis interpretibus motus ad ubi; ubi autem significat respectum quandam locati ad locum, quare non est propriè forma; itaque distinguitur motus ad ubi à motu ad formam, qui complectitur generationem, auctionem, & alterationem, & tractatur in lib. de generatione; quum igitur hunc eundem significare uoluerint alii dicentes transmutabile, non video in quo differant transmutabile, & mobile ad formam. Sententia hæc maiorem, quam altera prius reiecta, probabilitatem habet, & proprius ad ueritatem accedit, nam hi corpus aliquod naturale subiectum horum librorum statuunt, non affectionem, ut illi, ratione quoque ordinis potiore utuntur, nam ordine doctrinæ consyderandum prius est mobile generaliter acceptum, quam eius species, & interhas prius mobile ad ubi, quam mobile ad formam, quoniam motus localis latissimè omnium patet, & prius omnium est. Atta-
men hi quoque à ueritate recedunt ob rationem à nobis tactam superius, quum de subiecto lib. de Cœlo loqueremur, nam mo-
bilitas ad formam est accidens, quod per causam naturalem demonstrari potest, sic autem demonstraretur modus consyde-
randi de re consyderata, quod esset demonstrare subiectum. Hi tamen minus peccant, quam qui dicunt corpus generabile, & cor-
ruptibile subiectū esse, quatenus generabile, & corruptibile, nā
præterquā quòd isti quoq; generabilitatē, quæ est accidēs, modū
coſyderandi faciunt, in eū quoq; errorē labūtur, quòd illū magis coarctant, q̄ coarctādus esset: dum n. corpus generabile subiectū
esset, dicunt quatenus generationi subiicitur, excludūt alia omnia,
quæ in his libris consyderantur præter generationem, & interi-
tum: melius itaque alii dicebant quatenus mobile ad formam, sic
enī modū consyderandi ampliorem facientes dicunt ipsum
consyderari non solum ut generationi, & interitui, sed etiam ut
alterationi, & accretioni, & imminutioni, & missioni subiici-
tur. Ob id tutius fortasse est nullum in singulis naturalibus li-

Motus lo-
calis non
est ad for-
mam.

Confuta-
tio opinio-
nis Latini-
rum.

Aliorū o-
pinio.

Confuta-
tio.

Nota de
modo con-
syderandi.

bris modum confyderandi quærere præter rem confyderatam, quum id multis causa erroris extiterit; satis namque est semel rationem confyderandi toci scientiæ adæquatam inueni se, quæ est quatenus habens naturam, dummodo semper naturam intelligamus ut antea in libris de Cœlo annotauimus, nempe non semper latè, & indistinctè acceptam, sed ad illud corpus, quod in quoque libro tractatur, contractam, atque restrictam. Quemadmodum enim in libris de Cœlo subiectum esse diximus corpus naturale simplex quatenus naturam habens simplicem, quæ est principium proprii motus, aliorumq; priorum accidentium; ita ubi subiectum esset animal, nullus esset aliis quærendus confyderandi modus, nisi ut habens naturam, propriam scilicet animalis, quæ proprium motuum, & accidentium causa est. Sic igitur in quolibet libro naturali quum primum inuenta est res confyderata, hoc est subiectum, quod materiale vocant, modus quoque confyderandi inuentus est, confyderatur enim quilibet species corporis naturalis quatenus propriam habens naturam. Hoc admonere uolui, ut commune præceptum esset, quod & in hoc, & in aliis sequentibus libris obseruemus: satis enim erit in singulis cognoscere subiectum materiale, quod quidem in quolibet libro necesse est esse speciem aliquam corporis naturalis: modus enim confyderandi idem semper subaudiendus erit. Quod igitur ad subiectum attinet lib. de generatione, hæc de aliorum sententiis dicta sufficiant.

DE SUBJECTO LIB. DE GENERATIONE SEN-
tentia propria, eiusq; declaratio.

Cap. XXI.

T ipse hac in re meam sententiam proferam: ego puto corpus naturale generationi, & interiti obnoxium in his libris subiectum esse, ita tamen ut per hæc rem solam confyderatam significari intelligamus, non modum confyderandi, hic enim semper subaudiendus est, quatenus propriam habet naturam; hoc quidem aliij, qui hanc ipsam

ipsam sententiam sequuti sunt, non animaduertentes in magnas difficultates inciderunt; sed eas nos nullo negotio evitamus; illi namque dum generabile, & corruptibile ut rationem considerandi sumunt, cætera omnia, quæ in his libris tractantur, excludunt; nos autem per hæc subiectum solum materia-
le denotantes exprimere tantummodo uolumus, quam natura-
lis corporis speciem Aristot. in his libris tractatus sit, ean-
demque significare possemus dicendo **corpus naturale altera-**
bile, hoc enim cum corpore generabili reciprocatur; huic po-
stea æquata considerandi rationem adiicientes, quatenus
propriam habet naturam omnium, quæ huius corporis natu-
ram insequuntur, considerationem amplectimur, nullumque
eorum excludimus. Sed nondum propriam de subiecto horum
librorum sententiam protulimus, adhuc enim non expressimus
quidnam intelligamus per corpus generationi, & interitui ob-
noxium, quum in hoc ego ab aliorum opinione dissentiam:
referam igitur sententiam meam, eamque quanta potero breui-
tate declarabo. Ante omnia est nobis hoc fundamentum ia-
ciendum, quod quando dicimus rem aliquam æternam, uel ca-
ducam esse, non respicimus speciem, sed individuum; nam si
species spectemus, omnes apud Aristotelem sunt æternæ, pro-
inde nulla res datur, quæ sit unquam interitura secundum spe-
ciem: quoniam igitur rerum alias dicere solemus caducas, &
mortales esse, alias uero perpetuas, certum est nos semper indi-
uiduis solere, tum æternitatem, tum interitum attribuere. Hoc
ita constituto si considerare uelimus an naturalia corpora sint
caduca, an æterna, tres eorum gradus esse coperiemus, duos
extremos, tertium medium, primus gradus est coelestium corpo-
rum, quæ apud Aristotelem æterna penitus sunt tam secun-
dum se tota, quam secundum partes: alter est missorum corpo-
rum, quæ singula interitui obnoxia sunt tam secundum partes,
quam secundum se tota: medium inter hæc locum elementa ob-
tinent, quæ secundum partes quidem continuè generantur, &
intereunt, at secundum integritates suas, nec unquam apud Aris-
totelem sunt genita, nec unquam interitura, proinde sunt qua-
tuor individua æterna. Dedit autem natura elementis has duas
contrarias conditiones propter duo munera, quibus ea in mun-
do fungi oportebat, tanquam propter duos scopos, ac fines:

Tres gra-
duis corpo-
rum natu-
ralium.

Elementa
quæ sint
æterna.

Duo mu-
nera ele-
mentorum.

Duo genera
rum qualita-
tum ele-
mentorum.

ideoque dedit etiam eis duo genera qualitatum, tanquam instrumenta, per quae duobus illis muneribus fungerentur. Vnum munus fuit integrare hanc machinam, quae uocatur mundus, primae namque partes, e quibus mundus constat, sunt quinque simplicia corpora, ut antea dicebamus; quod munus obeunt elementa secundum se tota, ignis enim totus supremum locum implet, terra tota infimum, aer, & aqua medium; Cœlum vero haec omnia ambit, & continet: huic priori muneri inseruiunt motrices qualitates, grauitas, & leuitas, quodlibet enim ipsorum suum locum occupat uel ut graue, uel ut leue, uel ut nec graue, nec leue. Patet autem elementa in huius muneris functione nullam habere relationem ad mista, sed absolutè existere ut corpora naturalia, etiam si nullum mixtum ex ipsis constitueretur. Alterum munus est ut sint materia corporis misti, eoque funguntur non amplius secundum se tota, sed secundum particulas, tota namque commisceri non possunt, sed solæ particulæ commiscentur, & constituunt mixtum: propter hoc secundum munus, quo elementa respi ciunt mixtum ut eius principia, datum est eis alterum genus qualitatum, quae uocantur alteratiæ, quibus inter se agere, & pati, & mutari inuicem possent, siquidem ex pluribus, iisque contrariis naturis tanquam ex materia non poterat unum aliquod generari, nisi illa & alterari, & generari, & interire per mutuam inter se actionem, & passionem apta essent, & se mutuò frangere, & castigare possent, & in naturam unam coalescere: non sunt autem elementa apta inter se agere, & pati, nisi per qualitates alteratrices, nimis ut sunt calida, frigida, humida, & sicca. Satis autem per se manifestum est has qualitates ad prioris muneris functionem nihil conduce re, sicuti neque ad posterius munus conferunt qualitates motrices, modò enim sint grauia, & leuia, etiam si statuerentur nec calida, nec frigida esse, nec humida, nec sicca, satis idonea essent ad manendum quæque in locis suis, & ita mundum constituendum. Sic etiam patet ad elementorum mixtionem non conferre grauitatem, & leuitatem, quum fateri oporteat elementorum particulas in mixto non distingui loco, sed quamlibet mixti particulam esse mixtam. Ex his colligimus duas esse debuisse in philosophia naturali distinctas elementorum cōsiderationes,

Secundum
munus.

Duae ele-
mentorum
consydera-
tiones.

unam

unam absolutam, qua elementa secundum se considerarentur ut corpora naturalia, sine ullo mistorum respectu, eamque manifestum est Aristotelem fecisse, & absoluisse in libris de Cœlo, ubi elementa tanquam species corporis naturalis habent locum subiecti: alteram uero respectuam prout sunt materia mistorum, qua ratione tractantur ab Aristotele in lib. de generatione, proinde non ut subiectum, sed ut principia subiecti, quæ fuit Auerrois opinio in primo, & ultimo commentariis tertii libri de Cœlo. Hæc si uera sunt, utramur argumento Aristotelis in principio Duodecimi Metaphysicorum, illud est subiectum, cuius principia considerantur, atqui elementa in libris de generatione tractantur ut principia corporis misti, ergo subiectum horum librorum est corpus mistum: uidetur que hoc mirificè consentaneum iis, quæ antea de librorum ordine diximus, quum enim primo loco actum sit de corpore naturali latè accepto, idque prima partitio diuidatur in simplex, & mistum, & simplex præcedat misto, proinde secundo loco actum sit de corpore naturali simplici in libris de Cœlo; sequi uidetur ut statim tertio loco agatur, de corpore naturali misto in libris de generatione, & interitu, ut mox in aliis libris naturalibus agendum maneat ordinatum de speciebus misti. Ade quod necessarium omnino fuit de misto latè accepto agere in aliquo libro naturali, idque manifestum est in nullo alio fieri, nisi in libris de generatione id fieri fateamur, in quibus etiam uidemus agi ex professo de mistione, & de generatione misti generaliter sumpti; de misto igitur generaliter accepto agitur in libris de generatione, de ipsius autem speciebus agitur postea in sequentibus libris naturalibus, ut mox ostendemus.

Subiectum
lib. de ge-
neratione:
est corpus
mistum.

DIFFICULTATES CONTRA PRAEDICTAM SENTENTIAM, & earum solutio. Cap. XXII.

ENTRIA hæc clarius, & manifestior siet, si difficultates, quibus maximè labefactari uidetur, de medio tollamus, uidetur enim non solum mistum, sed potius corpus generabile, quod elementorum, & mistorum est commune genus,

Primum
argumētū

Secundū.

Tertium.

Generatio
non omni
no cōpetit
elemētis.

Generatio
data est e-
lementis
propter
mista.

statuendum esse in his libris subiectum, idque ostenditur primum auctoritate Aristotelis, qui in initio primi libri de generatione proponit se acturum de generatione, & interitu omnium, quae natura generantur, & intereunt, facit ergo subiectum non mistum solum, sed omne corpus generationi, & interitui obnoxium. Præterea illud est subiectum, cui primò competunt affectiones, quarum declaratio est scopus auctoris in eo libro, at scopus, & intentio Aristotelis in iis duobus libris est agere de generatione, & interitu, & de alteratione, ut ipse in eodem loco afferit, haec autem non primò competunt corpori misto, sed generi ampliori, corpori caduco, hoc igitur est subiectum, non mistum solum. Tandem confirmatur, quoniam in scientia procedendum est à magis communibus ad minus communia, at corpus caducum latius patet, quam corpus mistum, & est genus uniuocum, de quo multa dici possunt; prius ergo agendum fuit de corpore caduco generaliter, quam de misto, id tamen non fit ullo alio in loco, nisi dicamus in libris de generatione, & interitu. Huius difficultatis solutio mihi uidetur in duobus, quæ iam declarauimus, esse constituta, unum est quod generatio non omnino competit elementis, quoniam particulis tantum eorum competit, non ipsis totis, tota namque, ut diximus, sunt quatuor individua, quæ secundum quandam æquipollentiam seruantur æterna; quemadmodum etiam nauis dicitur eadem numero diutissime seruari, licet saepe facta sit partium mutatio, & instauratio, siquidem nunquam tota simul mutata est, & forma eadem maneat. Alterum est quod eo etiam modo, quo competit elementis generatio, & interitus, competit eis propter mista, quibus propriè, & præcipue competit; quod fit ut primum subiectum generationis, & interitus primitate scopi, & intentionis naturæ non sit nisi mistum; licet primum primitate adæquationis sit quiddam communius: poterat enim natura facere omnia simplicia corpora æterna, si nullum aliud scopum sibi proposuerit, nisi ex iis mundum constituere, sed uoluit ea secundum partes esse mutabilia propter generationem mistorum, quæ non poterant ex multiplici materia generari, nisi illa quoque generari, & interire posset: quamobrem si scopum, & consilium naturæ spectemus, dicere possumus generationem, & interitum

ritum elementis competere non propriè ut subiecto, sed potius ut principiis, & ut materiæ generationis, & interitus corporum mistorum, quorum hæc erat natura, ut generari, & interire non possent, nisi proxima quoque ipsorum materia modo aliquo generationi, & interitui obnoxia fuisset, propterea ipsa quoque uocare possumus subiectum primum generationis, primitate originis. Hæc fuit absque dubio Aristotelis mens, qui in primo libro postquam definitionem generationis, & interitus declarasset, & mox de earum causis acturus esset, scopum, & consilium suum in contextu XI. i. i. proponit his uerbis. Quoniam autem oportet primum de materia, & de uocatis elementis dicere, etenim dictio, & non est coniunctiva, sed declarativa, quia postea nullam aliam materiam declaraturus erat, nisi materiam secundam, quæ sunt quatuor elementa; de his ergo agendum proponit non tanquam de subiecto generationis, sed tanquam de materia generationis; ipsa quoque elementorum tractatio, quæ in secundo libro habetur, est eiusmodi: nam in initio secundi libri quatuor primas qualitates uocat Aristot. principia elementorum, quum tamen accidentia potius elementorum sint, & alibi ab ipsomet Aristotele accidentia, & qualitates uocentur; propterea quod dum elementa absolutè considerantur ut naturalia corpora, hæc sunt reuera qualitates eorum formas nobis incognitas sequentes; at dum accipiuntur in secundo munere, quo respiciunt mistum, illæ exdem qualitates euadunt formæ elementorum, & constituunt rationem principii, quia sunt rationes formales, quibus elementa sunt principia mistorum; neque absurdum hoc est, & notatur à Themistio in primo Phys. in sua magna digressione, & clarum per se in omnibus rebus est: quū enim homini quatenus est homo, habere filium sit accidēs, idque separabile; idem tamen eidem quatenus est pater esseentiiale est; alia namq; per se competit rei ut absolutè sumptæ, alia eidem ut ad aliud relatæ. Postquam autem in eo secundo libro docuit Arist. quatuor primas qualitates esse formas elementorum ut respondentium constitutionem misti, loquitur primum de generatione elementorum, postea uero de generatione mistorum, significans generationem competere primum elementis ut materiæ, sine cuius mutatione non competet generatio mistis, in primo etiam contextu eius secundi libri rationem afferens

Qualitater
sunt prin-
cipia ele-
mentorum.

Arist. cur sit acturus de elementis, inquit, quia generatio, & interitus corporib. naturalibus inest non sine elementis; afferit ergo se de elementis acturum tanquam de materia generationis mistorum; & recte dicit *{*non sine *{*solet. n. materia uocari causa, si ne qua non. Hoc etiā legimus apud Arist. in 1. cap. primi lib. de partibus animalium, ubi dicit *{*aer, & aqua non nisi corporū materia est *{*particulē namq; elementorū ut inter se alterantur, atq; mutantur, gratia mistorum sunt, tanquā eorum materia; quod etiam aperte protulit in 1. cap. secundi eorundem librorum; ubi etiam dicit quatuor primas qualitates esse materiā mistorū corporū, scilicet quatenus in constituenda proxima misti materia funguntur officio formæ. Fuit præterea rationi consonū, ut quæ admodum Cœlum, & elementa in libris de Cœlo fuerunt eodem modo conſyderata ut corpora naturalia, quorū cōgeries dicitur mundus; ita in libris de generatione similis in eo sit ipsorum omnium conſyderatio ut sunt principia aliorum: quoniā igitur manifestum est in secundo libro de generatione Cœlum conſyderari, ut causa generationis effectricem, dicendum est elementa quoq; ut materiam generationis conſyderari. Sed fortasse dabitur aliquando occasio hoc aperte demonstrandi, si tantum uitæ mihi Deus tribuerit, ut in libros Aristos naturales (quod opto) possim edere commentarios. Ad propositas igitur obiectiones facile est per ea, quæ modo diximus, respondere, ad pri-
mam enim quod Aristot. dicat in initio primi libri se de omnium penitus, quæ generantur, & interent, generatione, & interitu locuturum, id nobis non officit, cognoscenda enim est quælibet res eo modo, quo reuera est: quoniā igitur data est elementis generatio à natura propter generationem mistorum, hoc ipso modo, non alio cognoscenda est, nempe ut competens, & elementis, & mistis, sed elementis ut principiis, & materia, mistis uero ut subiecto præcipuo in mente naturæ molientis generationem in rebus; neque enim negamus de omnium generatione in his libris agi, quum pateat Aristotelem loqui, & de elementrum, & de mistorum generatione, sed dicimus agi de elementis, ut de materia mistorum, quæ Averrois opinio fuit. Sic ad secundam, quæ erat, cui primo competunt affectiones, id subiectum est, dicimus generationem, & interitum, & altera-

Ad primū
argumen-
tum.

Ad secun-
dum.

tionem competere corpori mixto ut subiecto præcipuo, elementis autem ut materiae mixti, quo igitur modo inest rebus generatione, eodem consideratur ab Aristotele in his libris. Sic etiam ad tertiam respondemus non esse absurdum, neque insitatum quod in eodem libro & de genere, & de specie agatur, de motu enim locali latè accepto non agitur nisi in libris Physicè auscultationis, siquidem is communiter competit omnibus corporibus naturalibus; in iisdem tamen libris de eius quoque genere motu agi manifestum est: sic in libris de Cœlo agitur & de simplici corpore communiter, & de speciebus eius omnibus, ac de singulis separatis: sic in libris de anima tum de anima generaliter, tum de singulis animæ partibus. In libris igitur de generatione dicimus agi & de caduco corpore generaliter, & de mixto generaliter, quia nullus est aliis liber naturalis, in quo uel de hoc, uel de illo agatur, sed hoc eo modo, quem declaravimus, intelligendum est, ut generatione ita in rebus inesse cognoscatur, ut reuera inest, mixto ut subiecto præcipuo, elementis ut principiis, corpori autem caduco ut subiecto adæquato, adeo ut definitio generationis, quæ in primo lib. traditur, nec elementorum propria sit, ut nonnulli dixerunt, nec mixtorum, sed his omnibus communis, ita tamen ut præcipue intelligatur esse mixtorum, quibus propriè competit, elementis uero propter mixta, & ut materiae mixtorum.

Ad tertium.

**RATIO ORDINIS LIB. DE COELO, ET LIB. DE
generatione, & difficultatum solutio.**

Cap. XXIII.

X his, quæ hactenus dicta sunt, triplex sumitur ratio ordinis horum librorum, unde & ipsorum subiecta facile discernuntur, una est, quum in libris de Cœlo actum sit de corpore naturali simplici, sequitur ut in libris de generatione agatur de mixto, simplex enim & naturæ, & cognitionis ordine præcedit mixto. Altera est, quum in libris de Cœlo actum sit de naturalibus corporibus æternis, sequitur ut agatur de caducis,

Prima ratio ordinis.

Secunda ratio.

&

& primo loco de ipso caduco corpore generaliter accepto ; quod quidem sit in libris de generatione, hoc autem quomodo sit intelligendum, iam dictum est superius. Hoc non ignorauit Ioannes Grammaticus, qui in sua præfatione in lib. de generatione inquit elementa in lib. de Cœlo fuisse consyderata ut terna, in lib. autem de generatione consyderari ut generationi, & interitui obnoxia ; non sunt autem æterna, nisi secundùm se tota ; nec sunt caduca, nisi ratione partium : innuit ergo consyderata esse simplicia corpora in libris de Cœlo quatenus secundùm se sumpta in mundum complent, in libris autem de generatione

Tertia ratio. quatenus eorum particulæ in missionem uenient. Tertia ratio

est, quando eadem res cognoscenda est tum absolutè , cum respectu aliorum, cognitionis absolute debet præcedere respectuāg quoniam igitur cœlum , & elementa erant cognoscenda, tum ut naturalia corpora absolute , tum ut aliorum corporum principia, rectè fecit Aristot. qui in lib. de Cœlo ea consyderauit ut corpora naturalia, in lib. autem de generatione ut principia generationis mistorum.

Dubium. Sed aduersus hæc aliquæ difficultates exoriuntur , quas soluere nos oportet: primum quidem dubitare aliquis posset non iniuria de ordine qualitatum elementarium, alteratrices enim sunt natura priores motricibus, ut inquit Aristot. in primo cap. secundi libri de partibus animalium , derivantur enim & emanant grauitas, & leuitas, à caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate , quæ ob id solæ appellari solent primæ qualitates , prius igitur debuit Aristot. de alteratricibus agere, quām de motricibus, cur itaque contrariū ordinem seruauit? Ad

Solutio. hoc dicere possemus librorum ordinationem non ab accidentibus sumendam esse , sed à subiectis , quoniam igitur elementa fuere prius consyderanda ut naturalia corpora absolute, deinde ut principia mistorum , & ad consyderationem absolute maximè pertinent qualitates motrices ; alteri autem respectuæ congruit consyderatio alteratricum : ideo Aristot. coadūs est præponere motrices , præsertim quia ordo doctrinæ non sumitur necessariò ex ipso ordine rerum naturali , sed ex nostra meliore , aut faciliore cognitione. Sed præterea dicimus substantiales elementorum formas , quibus elementa constituantur, & sunt corpora naturalia, priores esse natura omnibus qualitatibus : quoniam igitur grauitas, & leuitas in libris de cœlo sumun-

sumuntur loco formarum latentium, earum consyderatio debuit precedere consyderationē qualitatum alteratricium, reuera enim grauitas, & leuitas in libris de Cœlo sumuntur ut illorum corporum formæ conuenientius, quam alteratrices qualitates, quandoquidem formæ elementorum nobis incognitæ edunt naturales motus, & quietes per medias has aptitudines, quæ dicuntur grauitas, & leuitas, non per primas alteratrices qualitates. Quamobrem qualitates motrices, cum ut competentes elementis secundū eorum consyderationē absolutam, tum ut acceptæ pro formis elementorum, priores natura sunt qualitatibus alteratiuis, quæ nunquam sumuntur ut formæ elementorum, hoc est loco formarum substantialium latentium; sed sunt ipsæ met elementorum formæ, non quidem formæ tales, quibus elementa ut naturalia corpora constituuntur in specie, sed rationes formales, quibus elementa constituuntur in esse respectivo, & sunt principia mitorum; quo circa horum consyderatio omnino debuit esse posterior. Aliud præterea dubium. tur, quod multos traxit in uarios errores: Aristoteles in tertio libro de Cœlo consyderat elementa prout elementa sunt, & definit elementum, atque nomen elementi respectuum est, notat enī relationem admista, quæ ex elementis constant; ergo elementorum consyderatio ibi non est absolute, ut nos diximus, sed respectiva: præterea in eodem libro ostendit elementa esse generabilia, & corruptibilia, ergo non ea consyderat ut æterna. Scio equidem multa ab aliis dici in conferenda, & connectenda tractatione de generatione elementorum, quam ibi legimus, cum ea, quæ postea habetur in secundo libro de generatione; uerum ipso missis aliorum sententiis, & ab Aristotelis scopo in his libris, quem declaraui, non recedens, opinionem meam breuiter exponam, & declarabo: puto enim ita esse distinctas has duas tractationes, ut neque una cum altera coniungi, neque dici eius perfectio, seu complementum possit; earum autem discriminem in hoc uidetur esse constitutum, quod aliud est generabilitas, & corruptibilitas elementorū, aliud est ipsum generationem, & corruptiō actualis: generabilia quidem, & corruptibilita esse elementa secundum partes docuit Aristot. in tertio libro de Cœlo; de ipsum autem generatione, & interitu non egit nisi in secundo de generatione, sed hoc dicere nihil est, nisi &

Quo omnes qualitates sint formæ elementorum.

Dubium.

Solutio.

Aliud est generabilitas, aliud est generationem.

huius

huius discriminis, & utriusque consilii Aristotelis rationem intelligamus, quæ in hoc consistit, quòd in qua scientia subiectum aliquod considerandum statuitur, in ea necesse est omnia, quæ illi subiecto per se competit, considerare, & cognoscere, secus enim imperfecta est eius subiecti cognitio; quoniam igitur per se competit elementis esse generabilia, & corruptibilia secundum partes, necessarium fuit ut in eo libro, in quo elementa locum habent subiecti, hoc quoque attributum, seu hæc eorum proprietas nosceretur, idque notatur expressè ab Auerroe in primo commentario tertii libri de Cœlo; idcirco toti elemento tribuitur ab Aristotele in tertio lib. de Cœlo ut sit generabile, & corruptibile, est enim totius elementi aptitudo, & proprietas, non potest tamen ad actum duci in toto elemento, sed in partibus singulis, est igitur generabilitas elementi totius, generatio uero non totius, sed partium; illam considerauit Aristot. in tertio lib. de Cœlo, hanc uero in secundo de generatione, hæc enim non est elementorum proprietas, sicuti neque hominis risus, sed risibilitas. Ob id ego quidem non rectè dici à multis censeo, quòd Aristot. sermonem de generatione elementorum incéperit in tertio libro de Cœlo, compleuerit autem in secundo de generatione; quòd enim in tertio lib. de Cœlo non agatur de generatione, hinc cognoscere manifestè possumus, quòd alicuius accidentis tractationem necesse est in his duobus consistere, in cognoscenda eius definitione, qua significatio nominis, & ipsa accidentis essentia declaretur; & in cognoscendis eiusdem causis, quæ sunt perfectio, & complementum definitionis; atqui definitio generationis latissimè sumptu non traditur ab Aristotele nisi in primo lib. de ortu, & interitu, atque ibi tamquam in proprio loco declaratur, estque definitio nominalis, siue essentialis, quia causas generationis non continet, nam eas postea declarat Aristot. in secundo libro; quum igitur in tertio libro de Cœlo neque causæ generationis, neque definitio cognoscatur, non uideo quomodo dicere aliquis possit agi in eo libro de generatione elementorum: agitur ergo ibi de ipsorum tantum modò generabilitate, cuius causa nota iam est in primo libro Physicorum, alia enim est causa cur elementa sint generabilia, & corruptibilia, alia uero cur actu generentur, & intereant; omnia igitur, quæ in eo tertio libro dicuntur ab Ari-

Multorū
error.

Aristotele elementorum generatione , & interitu , & mutua
 inter se mutatione, de aptitudine, nō de actu intelligenda sunt,
 ibi namque generabilia, & corruptibilia , & inter se mutabilia
 esse elementa cognoscimus, sed quomodo generentur, & inui-
 cem mutetur, immò & quid generatio ipsa sit ignoramus. Quod
 igitur attinet ad elementorum mutabilitatem , quæ est eorum
 proprietas naturalis , satis ea sunt, quæ dicuntur ab Aristot. in
 tertio lib.de Celo, & ea secundum se perfecta mutatio est ratio-
 ne consilij Aristot. quod erat elementa secundum se ut naturalia
 corpora considerare , nec opus erat eam tractationem absolui
 in secundo de generatione ; nisi quatenus dicere etiam possu-
 mus quemlibet librum naturalem esse perfectionem , & com-
 plementum aliorum præcedentium, quia sine illo scientia natu-
 ralis manca , & imperfecta esset; imperfecta quidem esset ani-
 malium cognitione in libris de partibus animalium, nisi postea in
 libris de anima de ipsorum forma sermo fieret , attamen perfe-
 cta est secundum se tractatio de partibus in libris de partibus ,
 perfecta itidem secundum se tractatio de forma in libris de ani-
 ma : sic imperfecta est cognitione corporis naturalis communis ,
 & confusè sumpti in libris Physicæ auscultationis , nisi alii se-
 quantur libri naturales , in quibus singulæ species Physici cor-
 poris declarantur . In his ergo absolvitur tractatio corporis na-
 turalis incepta in libris Physicæ auscultationis, nec per hoc ta-
 men stat, quin illorum librorum , & aliorum singulorum tracta-
 tio secundum se perfecta sit ratione proprii consilii , & scopi
 Aristotelis in singulo libro. Hoc quidem mihi uidetur satis cō-
 probari testimonio Aristot. in eo ipso loco , unde illi quoque
 pro se argumentum sumpsere, nam in contextu. XXIII. secun-
 di libri de ortu, & interitu Aristot. aggressi uolens tractationem
 de elementorum generatione his uerbis utitur § quoniam de-
 terminatum est prius quòd simplicibus corporibus ex se inui-
 cem generatio, dicendum est quis modus ad inuicem transmu-
 tationis § ipsi enim putarunt Aristotelē dicere se prosequi tunc
 uelle id , quod in tertio libro de Celo imperfectum reliquerat ,
 attamen significat Aristot. tractationem illam in tertio libr. de
 Celo pro occasione , & pro ratione loci fuisse perfectam , & di-
 cens agendum esse de modo illius transmutationis indicat se in
 tertio de Celo solam declarasse elementorum mutabilitatem ,

non tamen modum ipsum quo fit, hoc enim est actualem elementorum mutationem considerare: proposuit quidem Aristot. in context. 5. tertii de Celo declarandum modum, quo mutantur in unum elementum, ipsum tamen ibi non declarauit, nisi ruditer, confutans in hoc antiquorū sententias; eum enim declarare non poterat, nisi considerando actualem elementorum mutationem, quod quidem ad eum librum non pertinebat. Diceretamen possumus respectu scientiæ universæ, immo & ipsius perfectæ elementorum considerationis, ea, quæ in libris de ortu & interitu traduntur de elementis, esse perfectionem illorū, quæ dicta erant in libris de Celo, propterea quod perfecta elementorum cognitione utramque tractationem postulabat, unam, qua cognoscerentur ut corpora naturalia, quæ habetur in libris de Celo; alteram, qua noscerentur ut principia mistorum, quæ habetur in libr. de ortu, & interitu; utraque tamen tractatio in seipsa perfectionem, & complementum habet; quocirca potest etiam illorum opinio uerum habere sensum, quem nos nō improbamus.

Nota quæ
lis sit tra-
ctatio ter-
tii libr. de
Celo. Quod autem hactenus de generatione elementorum diximus, hoc idem de ceteris omnibus, quæ in tertio libro de Celo tractantur, dicendum est, ut omnis difficultas tollatur, quamvis enim ibi Aristot. corpora illa vocet elementa corporum, & definiat elementum, quæ uox notare ad mista relationē uidetur, non ob id tamen ut elementa, & ut principia mistorum tractantur, sed tota illa tractatio ad illorum simplicium corporum ut subjecti cognitionem referenda est: siquidem propter ipsorum elementorum cognitionem ea dicuntur, non propter mista, ut hanc quoque illorum proprietatem noscamus, quod sunt elementa mistorum corporum, sic enim patet omnia in iis libris dici ab Aristot. ad declarandas naturas, & proprietates elementorum, nam & de munere ipsorum loquitur, & de figuris, docetque elementa nullam habere propriam figuram, sed apta esse figuram recipere ab alio, tandemque de motibus naturalibus, qui eis cōpetunt ut sunt grauia, & leuia, quæ omnia ad perfectam elementorum cognitionem pertinent ea ratione, qua sunt corpora naturalia per se cognoscenda à philosopho naturali. Hoc autem, quod de tractationibus elementorū diximus, clarius fiet, si aliarum quoque rerum exempla adhibeamus: Motor æternus immobilis cognoscitur & à Metaphysico, & à Physi-

co, diuersis tamen modis, primus enim philosophus, quem Deū contempletur ut subiectum per se scibile, debet omnia, quæ illi attribuuntur, cognoscere, nempe quæ in nostram notitiam uenire potuerunt, in quorum numero est quòd æternè moueat, ideo sine huius cognitione manca fuisset illa de diuinis mentibus tractatio in prima philosophia. Physicus uero non eum scopum habet ut Deum uelit cognoscere, sed solum uult naturalia corpora, & illa, quæ eis competunt, contemplari, inter hæc est motus æternus: ut igitur hanc naturalis corporis affectionem cognosceret, coactus est causam eius indagare, quia scire est rem per causam cognoscere, causa autem nulla alia est, nisi primus motor æternus immobilis, eadem igitur primi motoris conditio consideratur tum à primo philosopho ut proprietas, seu conditionis sui subiecti, & eius cognitio pertinet ad perfectam cognitionem subiecti, etiam si notet relationem ad effectum naturalem, tum à philosopho naturali ut conditio principii, à quo producitur æternus motus in corpore naturali, & eius cognitio pertinet ad cognitionem huius accidentis naturalis. Quas distinctas tractationes optimè significamus dicendo Metaphysici munus esse cognoscere substantias illas esse motores eternos; ad physicum autem pertinere easdem considerare ut motores eternos, hoc enim Metaphysico attribuere absurdum est, sicut illud philosopho naturali, illud enim significat considerari ut subiectum, hoc uero ut principium. Sic etiam si quis quereret ad quam naturalis philosophiae partem pertineat considerare, quòd coelestia corpora suo motu, & lumine agant in hæc inferiora, dicere possumus id pertinere ad duos distinctos libros, ad librum de Celo, & ad librum de generatione, siue etiam fortasse ad libros Meteorologicos, diuersis tamen scopis; ad librum quidem de Celo, quatenus ea est proprietas corporis celestis, eliusque cognitio pertinet ad perfectam cognitionem celi, quod ibi subiectum est ad alios autem memoratos libros, quatenus pertinet ad cognitionem generationis, & interitus, & aliorum accidentium, quæ à Celo producuntur in hoc mundo inferiore; ubi Celum principii locum habet, non amplius subiecti. Sic igitur dicimus, cognoscere quatuor illa corpora esse aliorum elementa pertinuit ad libros de Celo, ubi locum habent subiectum, ut illa considerare ut elementa pertinuit ad lib. de generatione.

neratione, ubi consyderantur ut principia mistorum. Quod uera
rò cum Ioanne Grammatico diximus, agi in libris de Cœlo de
corporibus naturalibus æternis, sano modo intelligendum est,
non enim dicimus tractari ibi elementa vt æterna, ita ut hæc sit
ratio consyderandi elementa in iis libris, huic enim repugnat
Aristot. docens ea esse generabilia, & corruptibilia; sed dicimus
elementa, quæ in libris de Cœlo consyderantur, esse indiuidua
æterna, quoniam ibi secundum se tota consyderatur; quamuis
enim ibi Aristot. ostendat esse generabilia, & corruptibilia, hæc
tamen generabilitas ad actum non dicitur nisi in partibus singu-
lis, quare per hoc non stat quin singulum elementum totum sit
æternum. Quod igitur attinet ad libros de Ortu, & interitu, hæc
dicta sint; possemus etiam eorum diuisionem in partes, & artifi-
ciosam structuram consyderare, sed quia in presentia uniuersa-
lem tantummodo huius scientiæ fabricam declarare statuimus,
particularem singulorum librorum diuisionem & methodum,
ad commentarios, quos aliquando edere in animo est, remitten-
dam esse cèsemus: interim fatis erit, si saltem uoce in publici mu-
neris functione hanc auditoribus nostris operam præstiterimus.
nunc ad Meteorologicos libros accedamus.

DE SUBJECTO, ET LOCO TRIVM LIBRORVM

Meteorologicorum. Cap. XXIV.

Græcorum
opinio.

Vum Aristot. in initio primi Meteorologicorum quartum locum in scientia naturali iis libris tria buerit, collocans eos statim post duos de genera-
tione, & interitu; id nobis laborandum relin-
quitur, ut huius ordinis rationem inquiramus:
de subiecto igitur horum librorum dicendum est,
& ratione duce consyderandum quidnam post libros de ortu, &
interitu primum nobis tractandum proponatur. Duas hac in re
sententias apud alios inuenio, una fuit Græcorum, & D. Thomæ,
quam & alii postea sequuti sunt, qui dixeré consilium Aristot.
esse in his libris agere de affectionibus elementorum, de illis ui-
delicet, quæ ab externo agente imprimuntur in elementis: Quæ
sententia uidetur hac inniti ratione, duò accidentium genera in
elementis consyderari possunt, sed uno diuiso in duò tria oriun-
tur,

tur, alia namq; sunt ipsis elementis naturalia, quia proprias co-
 rum naturas insequuntur, proinde ab ipsis nequeunt separari;
 alia uero non sunt naturalia, sed quium ab externo agente in
 elementis iam existentibus generentur, non semper ipsis inher-
 rent, & separari possunt: naturalia accidentia duplia sunt, alia
 namque eis competit ut sunt corpora naturalia, uocanturq;
 motrices qualitates, grauitas, & levitas, de quibus egit Aristot.
 in libris de Cœlo: alia uero data sunt elementis ut possint esse
 materia mistorum, dicunturq; alteratrices qualitates, quae fue-
 runt consideratae in lib. de ortu, & interitu. Restat igitur ut in li-
 bris Meteorologicis tertium genus accidentium tractetur, nem-
 pe illa, quæ inferuntur elementis ab agente externo, horum c-
 enim tractatio posterior esse debuit tractatione aliorum, quæ na-
 turalia elementorum accidentia esse diximus; & uidetur ipse
 quoq; Arist. in primo, & secundo cap. primi libri hunc sibi sco-
 sum in iis libris proponere, ut legentibus patet. Ratio igitur or-
 dinis manifesta est, & cur libri Meteorologici statim sequantur
 libros de ortu, & interitu. Alii uero subiectum horum librorum
 statuerunt mistum imperfectum, quorum sententiam ego potio-
 nem esse puto; quanquam enim predictam Græcorum opinionem
 non improbo, siquidem illa ad hanc modo quodam redigitur,
 rectius tamen hi dicunt, quam illi, ut mox ueritate cognita intel-
 ligemus. Est ante omnia intelligendum quid sit mistum imperfe-
 ctum, idq; clarum erit, si cognoscatur quid sit mistum perfectum,
 siquidem ex aliquo huius perfectionis defectu mistum imperfe-
 ctum dici certum est. Mistum igitur perfectum dicitur, si duæ adsint
 conditiones, una ad materiam attinens, altera ad formam; quod ad
 materiam attinet debet ex omnibus constare miscilibus, quod ue-
 ro ad formam debet esse facta uera eorum unio, hoc est ex pluribus
 illis naturis natura una, & ex pluribus formis una forma: si alte-
 ra conditio desit, imperfecta esse missione, & imperfectum mistum ne-
 cessere est, ut siquid non ex omnibus elementis constet, sed ex pluri-
 bus, uel si distinctæ miscibiliū naturæ serueretur, nec prorsus in na-
 turā unā uerse sint; hanc autem imperfectam missione insequitur
 durationis breuitas, nā ea, quæ non perfecte sunt mixta, diu durare
 non possunt, neq; n. cometa plures mēses durare aptus esset, nisi
 ei semper noua materia in sublime elata quasi continuū pabulū
 suppeditaretur. Quomodo igitur hi libri sunt de mistis imperfe-
 ctis.

Etis facile intelligetur, si breuiter, & quantum praesens occasio postulat, earum rerum, quae in iis tractantur, conditionem, ac generationis modum exposuerimus, de tribus autem tantummodo prioribus libris loquor, quartum enim postea seorsum considerabimus. Docet in initio eorum librorum Aristoteles ab astrorum, potissimum autem Solis radiis calefacta terra, & aqua, duos inde halitus generati, unum calidum, & humidum, quem upcat uaporem, alterum calidum, & siccum, quem uocat exhalationem, seu fumidum halitum, quum enim proprium sit calidi rarefacere, partes aquae, rerumque madefactarum calefactae rarefiunt, & in uaporem mutantur, quem mediae esse naturae inter aquam, & aerem ipsa nos experientia docet, quum in alterum duorum elementorum faciliter uertatur; nam si caloris in eo perseveret, nec ab aliquo refrigeretur, ita pergit rarefieri, ut fiat aer; si uero quipiam frigidum, seu minus calidum offendat, a quo refrigeretur, densatur, & in guttas uertitur, fitque iterum aqua. Sic partes terrae calefactae rarefiunt, & in fumidam exhalationem uertuntur, quae est mediae naturae inter terram, & ignem, facile accenditur crescente calore, & in ignem uertitur, nec enim aliud est flamma, nisi hic fumus ardens; & facile etiam in fuliginem, terramque coueritur, si refrigeretur. Duo hi halitus sunt materia eorum omnium, quae in tribus Meteorologicis libris ab Aristotele considerantur, nam ex uapore in sublime elato, & frigescente generatur pluvia, ros, pruina, nix, grando, & si quae eius generis alia sunt; ex halitu autem sicco generantur uenti, & cometae, accensae trabes, stelle discurrentes, fulgura, fulmina, & omnia, quae in sublimi aceensa uidemus: ex iisdem etiam halitibus in terra inclusis, nec erumpere ualentibus fiunt fontes, flumina, terremotus, lapides, & metalla, & si quae alia sunt huiusmodi. Videntur autem tum duo halitus predicti, tum alia, quae ex iis dignuntur, uocari posse mista imperfecta, exceptis tamen illis omnibus, quae communi nomine solent appellari minera, hec enim sunt absq; dubio mista perfecta, & ipsorum consideratio ad Meteorologicos libros non pertinet. Duo quidem halitus non ea ratione dicuntur mista imperfecta, quod ex pluribus constent elementis, si quidem uterlibet ex uno tantum elemento genitus est, sed quia duorum elementorum conditionibus participat, est enim

Enīm medium quoddam, quod oritur in transitu ex uno elemēto ad alterum, simplicem quidem habens naturam, & formā unā, sed quę diu seruari nequeat, quia in alterum duorum uel in aliquod aliud transeat, uapor n. humiditatē retinet aquā, calorem autem aereum potius, quām igneum, quū enim in iis, quę diuidi possunt, oporteat transitum prius per medium fieri, quām perueniatur ad extreūm, calfaciens ignis aquā generat prius calorem mediocrē, qualis est aereus calor, quām summum, quā solius ignis est proprius; neq; est uapor perfectū corpus, quod diu possit in sua natura consistere, sed quiddam genitum in medio transitu ex aquā in aerem, uel ex aere in aquam; idēo nisi impediatur transitus ex aqua in aerem, breui admodū tempore existit uapor, quia confessum sit aer; sicq; in aeris densatione sit uapor, & illicet si ea mucatio absq; impedimento pergit, sit aqua. Hoc idem dicimus de fumida exhalatione, quę generatur in transitu ex terra in ignem manente siccitate, sed frigore paulatim & per gradus recedente, & adueniente calore; quare siccitatem terræ retinet, calorem autem adepta est tantū, ut facto incremēto posit facile fieri ignis; participat igitur duo eum elementorū conditionibus, terræ, & ignis, nā aquæ nihil habet, nihil etiam aeris, siquidem propria maximē aeris est humiditas; calor autem cum siccitate coniunctus non potest aereus dici, sed potius igneus; licet nondum sit ignis, quia formā ignis nondum habet, sicuti nec formam terræ, sed medium quandam, cum qua sunt functæ conditiones terræ, & ignis, ratione quarū dicitur mistum quoddā esse, imperfectū tamen, quia duorū tantū modò elementorū conditiones præferens, & genitū in transitu ex uno elemento in alterum, nec nisi brevissimo tempore per manens. Quę uero ex his duobus halitibus gignuntur, sunt quidem aliqua absq; dubio imperfecta mixta, ut omnia in sublimi ardentia, nam constant ex igne, & halitu terreo nondum consumpti, sic grando uidetur habere conditiones terræ, & aquæ; neq; facta est in his uera mixtio, quę est naturæ unio, sed potius congregatio miscibiliū: tamen aliqua non uidentur esse mixta, ut pluua, quę est simplex aqua, sic etiam fontes, & flumina; aliqua uero mixta quidem, sed perfecta, & ea quidē diutissimē permanentia, ut quę mineræ appellantur; nisi utraque hæc ea ratione uelius imperfecta mixta nominare, quatenus ex haliti-

bus; quos iam diximus esse mista imperfecta, generari dicuntur.

Aliorū opinio de misto imperfecto.

Aliqui tamen fuere, qui negarunt dari aliquod mixtum imperfectum, quondam non ex omnibus elementis constet, nam & in plu-

via, & in grandine, & in aliis iam memoratis omnia elementa, omniumque qualitatum commixtionem esse dixerunt; sic etiam

in utroque halitu, siquidem Arist. in secundo Meteorologicorum in cap. de ventis aperte dicit nec siccum, nec humidum halitum

ita appellari, quia sit summè talis, sed ab excessu, neque n. est hu-

midum sine sicco, neque siccum sine humido; sic etiam in quinto

cap. primi libri inquit duorum halitum alterum esse magis ua-

porosum; alterum verò magis spirituosum; utitur enim dictio-

ne comparativa denotans esse in utroque & humidum, & siccum,

proinde & calidum, & frigidum, & elementa omnia, licet unus

ab excessu dicatur humidus, alter ab excessu siccus. Addunt etiā

rationem ad hoc comprobandum, nam utrumque halitum calidum

esse manifestum est, non tamen summè calidum, sic enim esset

ignis, at omnis remissio fit per admissionē contrarii, ut ait Arist.

in contextu XIX. quinti Physicorum, igitur aliquid frigidi ha-

bet commixtum; sic nec summè humidus alter est, nec alter sum-

mè siccus, sunt ergo in utroque omnes qualitates, proinde & om-

nia elementa: quare non hac ratione dicuntur imperfecta mi-

sta, sed quod imperfectam habent mixtionē, nec diu durant. Sed

horum sententia mihi non probatur, & causam erroris esse puto,

quod naturā, & essentiā rei ab existentia nō distinxerunt, prima

Secundum argumentum.

Impugna-

no.

duobus halitibus dicendum est, non generatur enim unus sine altero, tamen si utrumque in puritate sua naturę consideremus, alter conditiones refert aquæ, & aeris tantum, alter uero terræ, & ignis tantum: quod enim unus alterum semper habeat commistum, non est quia per se existere unus sine altero nequeat, sed quia ob terræ, & aquæ commissionem, & propinquitatem non potest Sol siccum halitum educere, quin educat & humidum, neque hunc, quin educat illum. Quanquam ego quidem huius sum opinionis, Aristotelem hoc asserentem nil aliud respicere nisi illud, quod frequentissimum est: neque enim negasset contingere posse ut alterius aliqua pars pura quandoque, & cum altero non commista extrahatur, quod uidetur sensisse Vicomercatus in interpretatione illius cap. de uentis in secundo libro, dicens enim uix fieri posse ut puri extrahantur, difficultatem denotat, & raritatem, sed non impossibilitatem. Præterea etiam si dicamus non posse unum educi sine altero, non propterea sit quin distinctæ sint partes unius a partibus alterius, nam contangunt quidem se mutuo, & appositæ haec illis dicuntur, at secundum se singulæ puræ, & imperfictæ sunt, idque solum significare uoluit in prædictis locis Aristoteles, qui enim eleuatur uapor totus habet in se partes aliquas fumidæ exhalationis, ab excessu tamen totus uocatur uapor; sic fumida tota exhalatio, quæ attollitur, aliquas in se habet uaporis particulas, sed ab excessu tota appellatur fumida. Ad rationem autem illorum dicimus non parum in se habere difficultatis id, quod illi sumunt, omnem remissionem per admisionem contrarii fieri, qua dere disputandi nobis fortasse occasio dabitur in operibus naturalibus; sed esto nunc ut illi uolunt, dicimus tamen nil inde contra nos sequi: siccus enim halitus, dum in sua puritate accipitur, calorem summum non habet, quia retinet aliquid frigoris terræ, è qua genitus est, humiditatis uero nihil habet, quia summè est siccus, quemadmodum, & ignis, & terra summam habent siccitatem, ut alio in loco ostendemus. Ex ipsius igitur qualitatibus nil aliud colligimus, nisi ipsum duorum elementorum conditionibus participare, terræ, & ignis: sic uapor calorem habet remissum, similemq; calori aereo, qui mediocris est, non summum,

Ad primū
argumētū

aliquem enim gradum aquei frigoris retineat necesse est; humidus autem est summè, ut & aqua, & aer summam habent humiditatem; in ipsa enim actione caloris solaris in aquam non labe-factatur humiditas aquæ, sed sola frigiditas, rarefit enim aqua, & eius humiditas fit aerea, quoniam calidum, quum non sit contrarium humido, non est eius proprius interemptor, sed ipsum resoluit in humidum tenuius; in uapore igitur nihil inest sicci, quare non redolet nisi aquæ, & aeris conditiones; quòd si quid habeat sicci, non est ratione propriè eius nature, sed ratione halitus sicci, qui cum eo commixtus attollitur, ut iam declarauimus.

Quodnā
mīstū im-
perfectum
fit horum
lib. subie-
ctum.
Prima ope-
rio.

Sed redeamus unde digressi sumus, & uideamus quodnam sit mīstum imperfectum, quod in his libris subiectum diximus esse statuendum. Duas hac in re possumus proferre sententias, primum dicere possumus utrumq; halitum esse subiectum, cui omnes conditiones competit, habet enim materiam, ex qua gignitur, elementa ipsa; habet effectricem causam, calorem cœlestem, quæ in his libris confyderantur, & ex quibus declaratur eius generatio, sicuti in aliis libris naturalibus declarantur ab Aristotele aliarum rerum naturalium generationes, & generatim, & singillatim: habet præterea affectiones, & accidentia quām plurima, quæ in his libris demonstrantur ab Aristotele per suas causas; alia namque omnia, quæ ex his duobus halitibus gigni dicuntur, non sunt nisi horum halituum accidentia, ut cometa est accensio fumidæ exhalationis crassioris; pluua est densatio uaporis, & in aquam cōuersio in sublimi loco; idem sunt & fontes, & flumina, sed in terræ concavitatibus; grando est eiusdem uaporis in sublimi congelatio, & sic de alijs omnibus. Quoniam igitur uterq; halitus est corpus naturale per se existens, quod habet propria principia, propria quæ accidētia quāmplurima, eaq; cognitu dignissima, nō absq; ratione factum uideatur, si latè sumptum halitum subiectum in his libris statuamus uideturq; huic sententiæ attestari Arist. qui in initio primi libri in primo, & in secundo cap. proponit de his omnibus meteorologicis rebus agendum tanquam de accidentibus, & affectionibus, & declarandum propter quas causas fiant, sic enim intentionem potius, quām subiectum horum librorum proponere uidetur. Declarat etiam in quarto, & quinto cap. horum duorum halituum naturam, tanquam subiecti, de quo

quo postea sunt accidentia demonstranda; eaq; dici etiam poterunt accidentia elementorum; quoniam hi halitus sunt ueluti elementa mutationem aliquam passa, & parum recedunt ab elementorum naturis; unde colligimus rectè à Græcis dici scopum Aristotelis esse agere de affectionibus elementorum, sicuti prædiximus, quanquam hoc dicendo intentionē potius Aristotelis exprimunt, quam librorum subiectum, si modò hanc sententiam sequamur. Secundò dicere possumus, ut multis placuit, hos duos halitus non esse nisi proximam materiam mistorum imperfectorum, ipsa autem mista imperfecta esse illa, quæ ex his generantur, ut cometæ, aliaq; accensa in sublimi, pluuiia, grando, & alia omnia, quæ ex duplice halitu siue in sublimi, siue intra terram fiunt; in quo sensu dicere omnes uidentur subiectum esse mistum imperfectum, eo argumento, ut uidetur, ducti, quod hæc accidentia eiusmodi sunt, ut formæ officio fungantur, dentq; iis rebus nomen, ac definitionem, atque ita constitueret talia naturalia corpora uideantur, nam accensum halitum uocamus cometam, seu irabem, seu fulgur, & aquam in sublimi loco genitam uocamus mutato nomine pluuiam, è cavernis autem terræ manantem, uocamus fontem, & sic de reliquis. De his igitur agi uidetur tanquam de corporibus naturalibus, de duplice autem halitu tanquam de proxima horum materia, ut antè dicebamus. Hanc sententiam si sequamur, dicere possumus Græcos subiectum horum librorum significasse dicendo affectiones elementorum, tales enim esse uidentur affectiones, quæ fungantur munere formæ, ita ut corpora ab illis constituta possint in his libris habere locum subiecti. Non defuerunt etiam qui utramq; sententiam coniungentes dixerint subiectum esse mistum imperfectum latè acceptum, quod & duos halitus, & omnia ex iis genita complectatur. Ego uero et si diuorum prædictarū opinionum utramlibet defendi posse arbitror, priorem tamen tutiorem esse puto, & uerbis Arist. accommodatiorem, ut duos halitus dicamus esse subiectum horum librorum, & mista imperfecta, quorum accidentia sunt reliqua omnia, quæ in his libris considerantur. Quod enim hi dici possint mista imperfecta, & parum recedant ab elemeti natura, iā dictū est; de aliis autem pleriq; non facile hoc ostendere possumus, nā pluuiia, & fontes, & flumina quomodo sint mista imperfecta non

Secunda opinio.

Prior sententia posterior.

planè uideo, quū pateat hēc omnia esse aquā. Neq; enim magni momēti est id, quod aliqui dicunt, eā non esse aquam purā, sed mistum quoddam, in quo semper apparent terreæ partes genitę ex halitu sicco inclusō in uapore, ex quo orta est pluuia: nam si hoc admitteremus, non daretur in uniuerso elementum aquæ, siquidē nulla fortasse datur aqua, in qua non sit aliquid terrę cōmīstum, & aliquid caloris ab astris ingenitū, omnis igitur aqua esset mistum imperfectum. Hoc tamen dicendum non est, quia licet assleramus aquam puram non dari, non ob id negamus aquā elementarem; siquidem apud Arist. non dicitur mistum seu perfectum, seu imperfectum, nisi in quo tantus sit recessus ab elemēti puritate, ut abiecto nomine elementi aliam appellationem suscipiat; ut cometam non rectē appellaremus ignem, quia multū habet terrei halitus nondum cōsumpti; nec terram, quum in eo sensilem inspiciamus ignem: ast ubi tantus est unius elemēti excessus, ut omnem cum aliis comparationem superet, seruatur in eo nomen elementi, idque haberi ab omnibus solet ut elementum, licet commīstæ cum eo aliquæ aliorum elementorum particulae, uel qualitates purum omnino esse non finant. Ideò nemō est, qui dicat pluuiam, & fontes non esse aquam, aqua enim reuera est, & ita nominanda, à magno, & incomparabili excessu; quòd autem simul appelletur pluuia, id non sit ob aliquā substantię uarietatem, siquidem nullum discriminē norunt homines pluuiæ, & aliarum aquarum; sed propter modum generationis, illam. n. aquā, quæ in sublimi genita ex nube in terrā cadat, uocant homines pluuiā, quum tamen eius substātiā nil aliud esse putent, nisi meram aquam; nomen igitur aquæ seruatur, non autem pluuiæ adiectum respicit potius originem, quam ipsam eius corporis naturam, potiusq; denotat esse mistum imperfectum uaporem, ex quo est genita, quam ipsāmet pluuiam. Ad de quòd proprium subiecti munus est, ut de ipso accidentia demonstrentur; horum autem, quæ uocantur ab aliis mista imperfecta, non proponit Arist. accidentia indaganda, sed ipsorum ut accidentium causas inquirendas, per quas demonstrentur propter quid. Possimus tamen fortasse hēc dogmata conciliare dicendo res istas meteorologicas, quæ communiter uocari solent mista imperfecta, ut cometam, & grandinem, subiectum dici horum librorū quatenus his nominibus significantur duo illi halitū

tus unà cum affectionibus, cometa. n. est halitus siccus accēsus; grādo est uapor in aquam, & glaciem mutatus; quoniam enim duo halitus ita his accidentibus permuntantur, ut nomen etiam mutent, ideo appellantur iis nominibus, quæ ipsis ab accidentibus imponuntur, quum propria ipsorum halituum nomina nō seruētur; hęc igitur subiectum horum librorum dicere, est duos halitus dicere, quatenus his accidentibus subiiciuntur. Hęc omnia, quæ dicere hac in re uoluimus, quisq; consyderet, & eam, quæ probabilior uisa fuerit, sententiam accipiat.

*DE RATIONE ORDINIS, ET INSCRIPTIONIS
librorum Meteorologicorum. Cap. XXV.*

X his, quę hactenus de subiecto horum librorum diximus, rationem ordinis, atque inscriptionis desumere possumus: quum enim subiectum habeant mistum imperfectum, clara est ratio cur statim post duos de generatione locandi sint, proinde quartū in hac scientia locum obtineat, quemadmodum supra dicebamus. Quum enim in libris de generatione actum sit de corpore misto latisimè accēpto, postea uerò fuerit ad eius species descendendum, quæ sunt perfectum, & imperfectum mistum, si harum altera ad alteram facilius noscendam prodesse nobis potuisset, de illa primo loco agere Aristoteles debuisset, ut conuenientem ordinem doctrinæ seruaret, de quo nos aliàs plura scripsimus; sed quia neutrius speciei notitia ad alterius cognitionem aliquid conferebat, debuit Aristot. ordinem naturae generantis seruare, & prius agere de misto imperfecto, quod quidem facit in tribus his libris Meteorologicis, qui statim sequuntur duos de ortu, & interitu. Adde quòd aliquis etiam doctrinæ ordo, facilior-que docendi ratio hoc postulauit, de mistis enim perfectis sunt cæteri omnes, qui mox sequentur, libri naturales, qui sunt quāmplurimi, quorum omnium continua debuit esse dispositio, neque hac imperfectorum tractatione interrumpi. Voluit igitur Aristoteles prius de mistis imperfectis sermonem, qui breuis futurus erat, absoluere, ut postea in solis perfectis mistis, quæ prolixam tractationem postulabant, consyderandis uersaretur. Hęc est conue-

In 1.lib.de
meth.& in
Apologia.

nientissima librorum dispositio , quæ sumitur à subiectis , ut prius agatur de misto generaliter in lib. de ortu , & interitu , postea de prima eius specie , misto imperfecto , in tribus Meteorologicis ; deinde uero de perfectis , ut loco suo dicemus . Cum hac tamen præcipua ordinandi ratione coniuncta est etiam ratio sumpta ab elementis , & ratio sumpta ab accidentibus elementorum , quas alii respexisse uidentur ; prima namque elementorum tractatio ea esse debuit , quæ est in libris de Celo ut sunt corpora naturalia ; secunda uero illa , quæ habetur in lib. de generatione quatenus sunt principia omnium mistorum generaliter ; postrema tandem illa , quæ habetur in tribus Meteorologicis , ut sunt principia mistorum imperfectorum , hoc est ut leuem mutationē passa subeunt appellacionem mistorum imperfectorum . Sic inter tractationes accidentium elementarium (ut antè dicebamus cum aliis) tertia , & postrema hæc esse debuit , quæ est de illis affectionibus , quæ ab agente externo illatæ extrahunt elemēta modo aliquo à propria natura . Quod uero ad inscriptionem attinet , ea sumitur à loco rerum consideratarum , nam *μετέωροι* significat suspensum , siue sublime , ideo tractatio de iis , quæ in sublimi generantur , uocata est ab Aristot. Meteorologia ; si quis autem obiiciat aliqua etiam in his tractari ex duobus halitibus genita , quæ nō in sublimi , sed in cauernis terræ generantur , ut fontes , flumina , maria , terræmotus ; ideoq; horum respectu congruam eam inscriptionem non uideri ; dicendum est satis defendi huius inscriptionis congruitatem , si à maiore saltem parte rerum consideratarum sumpta sit , maxima enim pars eorum , quæ ex duabus halitibus fiunt , in sublimi loco fiunt : arbitriariæ namque inscriptiones librorum esse solent , nec semper à tota re considerata desumi , sed quandoque à parte præcipua , ut quando Metaphysicam uocamus scientiam diuinam ; quādoque à parte maiore , ut quando sex posteriores libros Physicæ auscultationis uocamus de motu ; quandoque etiam à nulla re considerata , ut inscriptio Metaphysicæ , quæ à doctrinæ ordine sumitur . Hęc igitur Meteorologicorum librorum inscriptio sumpta est à loco , in quo fit maxima pars eorum , quæ ex dupli ci haliturgenerantur .

In initio
cap. 24.

Inscriptio.

Dubium .

Solutio.

DE SUBIECTO QVARTI LIBRI METEOROLOGI.
corum plures aliorum sententiae cum ipsarum confutatione.
Cap. XXVI.

Vv m ea , quæ à nobis hactenus dicta sunt , ad tres tantum priores libros Meteorologicos pertinuerint , de quarto dicendum restat quodnam habeat subiectum , quæ sit ratio inscriptionis , & quis sit eius locus inter libros naturales . Quod ad subiectum attinet censuit Ioannes Grammaticus Aristot. in hoc libro agere uelle de mineris , in quam sententiam uidendum est ipsum his argumentis inductum fuisse , primò quia Aristot. in ultimo capite tertii libri pauca dicit de mineris generaliter , & subiungit esse de eisdem dicendum etiam particulariter , & singillatim , hoc igitur exequitur statim in quarto libro , nullus enim aliis est liber Aristotelis , in quo de mineris particulariter agatur , nisi hic quartus liber . Secundò quia plura in hoc dicuntur de metallis , præsertim uero in contextu . X L V I I I . significat Aristot. hunc librum esse de metallis , minerisque omnibus , quæ intra terram ex duplice halitu fiunt . Tertiò Aristot. in postremo capite huius libri proponet se acturum de animalibus , & plantis , nullum ergo scripsit alium librum de mineris , nisi quartum hunc Meteorologicum . Hæc sententia ab ipsamet huius libri tractatione manifestè reprobatur , illa enim quæ in hoc libro tractantur , aliis quoque competunt præter mineras : quare subiectum esse debet aliquid communius , siue id sit corpus mixtum perfectum , ut aliqui dixeré ; siue mixtum perfectum homogeneum , ut alii ; patet enim Aristotelem in hoc libro non tantum mineralium exempla adducere , sed etiam aliorum mixtorum homogeneorum , ut carnis , ossis , nerui , quæ animantium partes sunt ; de mineris itaque agitur in hoc libro non secundum propriam rationem , & prout sunt lapides , & metalla ; sed secundum rationem communiorem , qua sunt mixta perfecta , uel mixta perfecta similaria . Est etiam omnino rationi consonum , atque adeò necessarium , ut quum mixtum perfectum similare sit genus mineræ , de quo multa dici , & tradi possunt , de ipso prius sermo fiat , quæ de minera , quæ est species , nullus tamen ante hunc quartum liber est , in quo agatur de mixto perfecto similari ;

De subie-
cto , opinio
Ioan. Grā-
mat.

Prima ra-
tio.

Secunda
ratio .

Tertia ra-
tio .

Confuta-
tio.

Opinio La-
tinorum.

Ratio La-
tinorum.

Confuta-
tio.

Alexandri
opinio.

Confuta-
tio.

ri; hunc igitur de mixto potius similari esse dicendum est, quam propriè de mineris. Latinorum magna pars putarunt subiectum huius libri esse mixtum perfectum uniuersè sumptum, quod non solum mineras, sed etiam alia omnia perfecta mixta tam similaria, quam dissimilaria complectatur. Et hac potissimum ratione ducti esse omnes uidentur, quòd in libris de ortu & interitu actum est simpliciter de generatione, ac de generatione simplicium, transeundum igitur erat ad dicendum de generatione mixtorum, sed quum hæc alia sint perfecta, alia imperfecta, & imperfecta præcedant perfectis, ideo statim in tribus Meteorologicis actum est de generatione mixtorum imperfectorum; sequebatur igitur ut statim ageretur de mixto perfecto in vniuersum, hoc igitur est subiectū in hoc quarto Meteorologico. Hæc quoque sententia reprobanda uidetur, nam si illa omnia, quæ in hoc libro tractantur, consyderemus, propriè competit mixtis perfectis similaribus, non dissimilaribus, nisi ratione similarium, quæ eorum partes sunt. Ipse quoque Aristot. sæpe in hoc libro afferit se de similaribus loqui, præsertim uero in postremo capite, ubi ait se de similaribus dixisse, & proponit dicendum in sequentibus libris de dissimilaribus, quæ sunt animalia, & stirpes. Præterea si bene rem hanc perpendamus, de mixto perfecto uniuersè sumpto nil dici poterat præter illa, quæ in libris de generatione dicta sunt cōmuniter de omni mixto, illa namque, et si dicta de mixto generaliter, propriè tamen, & perfectè competit mixto perfecto, nec aliud de hoc communi dicendū relinquebatur. Alexander de huius libri subiecto nil aliud dicit, nisi scopum Aristot. esse agere de actione, & passione quatuor primarum qualitatum, quum enim de his iā egisset in lib. de ortu, & interitu, nunc agere uult de aliis secundis qualitatibus, quæ ab illarum primarum inter se actione, & passione producuntur; ob id existimare uidetur Alexander quartum librum esse immediatè adiungendum secundo de ortu, & interitu. Alexandri sententiam tuetur ad unguem Franciscus Vicomercatus, nec enim aliud huius libri subiectum statuit, nisi illud, quod cum Alexandro diximus; nec à libroru ordine, quem Alexander ponere uidetur, recedit, sed eum enixè tuetur. Sed nos de huius libri loco posterius loquemur, nunc uero quod ad subiectum libri attinet, dicimus approbari quidem Alexandri sententiam

centiam posse de scopo, & intentione Aristotelis, sed non de subiecto libri, nil enim aliud dicit, nisi elementa, & primas eorum qualitates esse in hoc lib. considerandas ut principia, alias vero secundas qualitates ut effectus, & ut affectiones demonstrandas; sed necesse est subiectum esse aliquid, in quo haec secundae affectiones producantur, & de quo demonstrentur, idque est misum corpus uel omne, uel aliquid, ut postea considerabimus, hoc igitur subiectum huius libri statuendum est. Quod uero ab Alexandro dicitur, consilium quidem est Aristotelis, & non subiectum, quale in praesentia querimus.

DE SUBIECTO QVARTI METEOROLOGICI OPERIO UERA, & RESPONSO AD ARGUMENTA CONTRARIA.

Cap. XXVII.

ER A M esse puto Olympiodori, & Auerrois sententiam, quam alii complutes sequuntur, qui huius quarti libri subiectum statuit corpus mistum similare amplissime acceptum, quod & lapides, & metalla, minerasque omnes, & partes quoque homogeneas animalium, & stirpium complectatur. Similare autem corpus dicitur quando totius, & partis cuiuslibet idem est nomen, & eadem definitio, ut aurum, ferrum, lapis, sulfur, caro, neruus, os, lignum, cortex, pilus, & alia eiusmodi. Sententia haec ex huius libri lectione facile comprobatur, omnes enim, quae in eo tractantur affectiones, propriæ sunt affectiones corporum mistorum similarium, nec dissimilaribus competunt, nisi quatenus competit similaribus, quæ sunt in eis, idque hunc librum legentibus ita manifestum est, ut nulla egeat declaratione; possumus itaque sic argumentari, illud est subiectum, cuius affectiones queruntur, atqui corporis misti homogenei affectiones hic declarantur, hoc igitur huius libri subiectum est. Hoc idem confirmatur testimonio Aristotelis apertissimo, nam in contex. XI. XLVI. clarè dicit se de similaribus corporibus, ac de eorum affectionibus agere, nominatq; ea omnia similaria, quæ suprà memorauimus, metalla, & lapides, carne, lignum, corticem, aliasq; omnes homogeneas plantarum,

Olympio-
dorus, A-
uerroes.

Similare
quid.

& animalium partes: in postremo quoque contextu asserit se de similaribus egisse, proponitque postea agendum de dissimilaribus, cuiusmodi sunt in animalibus caput, manus, crux, & cætera membra: in plantis uero radix, ramus, fructus, & alia eiusmodi: sumitur etiam ex ordine librorum argumentum, quod

Solutio argumentorum: postea considerabimus. Restat ueritate cognita ut argumenta pro aliis adducta soluamus. Ad primum Ioannis Grammatici

Ad primū Ioan Grāmatic. diximus Aristotelē in ultimo capite tertii libri proponere quidem agendum particulariter de mineris, nō tamen sequi quod id exequatur in quarto libro; sed hac de re postea loquemur;

Ad secundū. quum libros ad mineralia attinentes considerabimus. Ad secundum dicimus nominari quidem ab Aristotele in hoc libro lapides, & metalla exempli gratia, sed nominari etiam carnē, & os, & lignum; quemadmodum etiam in libris Physicæ auctorisationis s̄epe exempli gratia nominantur elementa, & cœlum, & lapis, & homo, & animal, nec ob id ea quatenus talia subiectum illorum librorum sunt, sed ratione communi, quatenus sunt corpora naturalia: quare & hic nominantur mineræ ut mixta homogenea, sicut etiam caro, & lignum, sed non ob id

Ad tertiu. agitur de his secundum proprias rationes. Ad tertium negandum est consequens, quamvis enim in ultimo capite proponat agendum de animalibus, & de plantis, non ob id dicit se de his statim esse tractaturum, nec per hoc stat quin interponi possint proprii libri de mineris, qua de re posterius loquemur. Ad

Ad argumentū Latinorum. argumentum Latinorum iam respondsum est, diximus enim autem esse in libris de generatione de mixto uniuersè sumpto & eamque tractationem, omniaque, quæ ibi dicuntur, præcipue competere mixto perfecto; proinde nil manere dicendum de mixto perfecto generaliter accepto, sed solum de huius speciebus separatim, inter quas primus locus debebatur mixto perfecto homogeneo, de quo agitur in hoc quarto libro.

DE LOCO QUARTI METEOROLOGICI.

Cap. XXVIII.

Vnde ad locum huius libri attinet, non desunt qui Alexandrum sequentes dicant proprium eius locum esse statim post duos de ortu, & interitu, ea ducti ratione, quæ uidetur uti Alexander: quum enim hunc librum exordiatur Aristot. ab elementis, & ab eorum qualitatibus actiuis, & passiuis, de quibus locutus erat in secundo de generatione, uidetur hic liber immediatè cohærere cum illo secundo, ita ut tertius de generatione nominari possit. Hæc tamen sententia aduersatur & Confutatio. Aristoreli, & ratione: Aristot. enim in ipso initio primi Meteorologicorum recenset ea, quæ in libris Physicæ auscultationis, & in lib. de Cœlo, & in lib. de ortu, & interitu tractata fuerant, & statim subiungit sequi, ut Meteorologiam aggrediatur, nempe illam, quæ est de cometis, de laetitia uia, ac de aliis, quæ ibi nominat, quæ manifestum est tractari in tribus Meteorologicis, non in quarto, de hoc enim ibi nè uerbum quidem facit; itaque post duos de ortu, & interitu locat statim tres Meteorologicos, non quartum. In calce etiam ipsius quarti inquit agendum esse de animalibus, & plantis, non dicit de rebus Meteorologicis; quare absque dubio Aristot. librum hunc post tres Meteorologicos collocauit. Sumitur etiam ad hoc comprobandum ratio ex iis, quæ in his omnibus libris tractantur, postquam enim in libris de ortu, & interitu actum est de mixto latissimè sumpto, quum esset ad species descendendum, prius de imperfectis mixtis agendum fuit, de quibus sunt tres priores Meteorologici, postea de perfectis homogeneis, de quibus est quartus; demum autem de perfectis heterogeneis, quæ sunt animalia, & plantæ. Credo tamen ad uerū sensum trahi posse uerba Alexandri, & alios fuisse deceptos, qui tales ei sententiam attribuerint: etenim species omnes eiusdem generis quæ cohærent immediatè suo generi, ut animali & quæ homo, ac leo, necesse tamen est in doctrina de una prius agere, de alia posterius, prout facilioris doctrinæ ordo, uel alia aliqua ratio postulat. Quoniam igitur in lib. de ortu, & interitu actum est de genere, de corpore mixto uniuersè sumpto, ac de elementis, eorumque primis qualitatibus tanquam

Opinio
Alexandri
de loco.Defensio
Alexandri.

quàm de eius principiis, cum hac tractatione immediatè cohæret tam tractatio de mixto imperfecto, quàm ea, quæ est de mixto perfecto, attamen quum hæc tractari simul non potuerint, uoluit Aristot. ob eas, quas suprà tetigimus, rationes de imperfectis prius agere, quàm de perfectis. Ad hunc igitur sensum referenda sunt uerba Alexandri, qui asserit quidem illa, quæ ab Aristotele dicuntur in initio huius quarti, cohærere cum iis, quæ tradita sunt in secundo de generatione, sed non inquit ob id quartum esse statim collocandum post illum secundum; neque enim negasset etiā illa, quæ in principio primi Meteorologici dicuntur, cohærere similiter cum iis, quæ de elementis, primitisq; qualitatibus in secundo de generatione dicta erant; immò id asserit Alexander dum interpretatur initium primi Meteorologici, dat enim cum Aristotele quartum locum in scien-
tia naturali libris Meteorologicis prioribus, in quibus tractan-
tur ea, quæ commemorat Aristot. in illo primo capite; non igi-
tur ita intelligenda sunt eius uerba in sua præfatione in quartū librum, ut dicat hunc quartum esse aliis tribus anteponendum.

Olympiodorus tamen & in initio huius quarti, & in initio pri-
mi eam Alexandro sententiam attribuit, quam & alii multi, at-

^{Ammonii sententia.} que eandem ab Ammonio receptam fuisse testatur; immò non solum quartum librum, sed & postremū tertii libri caput, quod est de mineralibus, inquit locandum esse statim post secundum de generatione secundū Alexandrum, & Ammonium. Ego uero de Ammonio quidem nil habeo præter id, quod de ipso refertur ab Olympiodoro; sed quod ad Alexandrum attinet, non uideo cur nō in ueriorem sententiam eius uerba trahi pos-
sint: alios fortasse Alexandri libros uidit Olympiodorus, qui nunc non extant, in quibus sententiam illam clarius expresse-

^{Ratio Am monii.} rit Alexander. Ratio autem, qua usum esse Ammonium Olympiodorus ait, nullius momenti est, dicebat enim, nisi quartus hic annexatur statim secundo de generatione, distracta, & interru-

^{Solutio rationis.} pta erit tractatio elementorum, quæ continuata esse debuit. Ego enim dicq; nec libros de generatione, nec quartum Meteorologicum dici posse libros de elementis, quum enim in utrisque conſyderentur elementa ut principia mixtorum, est in utrisque ſubiectum mixtum. Quoniam igitur tres quoque Meteorologi- ci ſunt de mixto, conjuncta eſt tractatio mixtorum, eaq; opti-
mè

mē disposita, siquidem ratio ordinandi libros Aristotelis à solis subiectis sumenda est; non ab illis, quę ut principia consyderantur; quanquam in tribus quoque prioribus Meteorologicis dicere possumus elementa ut principia tractari, proinde uel sic elementorum tractationem non interruptam, sed continuatam esse. De ultimo autem tertii libri capite postea dicemus.

DE INSCRIPTIONE QUARTI METEOROLOGICI.
Cap. XXIX.

Vob ad eius libri inscriptionem attinet, Ioannes Grammaticus censuit eum esse per se Meteorologicum, propterea quòd est de mineris, quæ ex eadem materia generantur, ex qua illa, quæ fiunt in sublimi; omnia namque, quæ in his quatuor libris tractantur, ex utroque halitu genita sunt, proinde in eisdem libris tractari omnia debuerunt ob hanc conuentiam in communi materia. Sed hæc inscriptionis ratio approbanda non est, iam enim ostendimus librum hunc non esse de mineris, sed de genere communiore, scilicet mixto perfecto homogeneo; huius autem materiam dicere non possumus esse duplē halitum, hæc enim est propria speciei conditio, quæ est accidentalis generi; quemadmodum enim animali accedit esse rationale, quum detur animal, quod rationale non est; ita mixto similari accedit ex duplice halitu fieri, quum dentur plura mixta similaria, quæ ex duplice halitu non fiunt; ideo dicere non possumus quartum librum esse de iis, quæ ex duabus halitibus fiunt. Ego igitur dicendum puto librum hunc non esse per se Meteorologicum, neque enim de iis est, quæ in sublimi fiunt, neque de iis, quæ ex duabus halitibus generantur: per hoc tamen non stat quin aliis tribus annexi possit, & omnes communi nomine uocari Meteorologici; quum enim certum sit eum statim post illos esse collocandum, potuit Aristoteles illum aliis tribus ob aliquam rerum consyderatarum connexionem adiungere, & unum ex omnibus uolumen constituere, quod à maiori parte Meteorologicum inscriberetur. Num auté Aristot. hoc fecerit,

Opiniō
Ioan. Grā-
matici.

Confusa-
tio.

Opiniō
uera.

ut fecisse uidetur, an potius librum hunc ab aliis tribus disiunxerit tanquam non Meteorologicum, pauci momenti meo quidem iudicio lis est, siquidem neutro modo absurdum aliquid sequitur; potest liber is aliis tribus adiunctus uocari ex ea conjunctione Meteorologicus, potest etiam ab aliis tribus præcedentibus disiungi, & propria inscriptione appellari de misto perfecto similari.

*DE FOSSILIBVS, ET METALLIS, EORVM QVE
tractatione. Cap. XXX.*

Opinio
Ioan Grammatici.

Confutatio.

Alia opinio.

Primum ar-
gumentum.

Secundum.

Tertium.

E lapidibus autem, cæterisque fossilibus, ac de metallis, quæ omnia communi nomine solent appellari mineræ, tres inuenio aliorum sententias, una fuit Ioannis Grammatici, qui dixit de his agi in illo libro, qui uocatur quartus Meteorologicus. Hanc opinionem nos antea reprobauimus, ostendimusque librum illum esse generaliter de misto perfecto homogeneo, quare defuderatur propria tractatio de metallis, ac de fossilibus. Aliam opinionem posteriores plures sequuti sunt, qui dixerunt nullam aliam requiri tractationem de mineralis præter illam, quæ habetur in postremo capite tertii Meteorologici, proinde statim post quartum Meteorologicum sequi libros de animalibus; sententiam hanc his argumentis confirmant: primò consilium Aristotelis in tribus Meteorologicis fuit age-re de iis omnibus, quæ ex duobus halibus generantur, in horum numero sunt metalla, & fossilia omnia, ergo hæc ad nullum alium librum pertinuerunt, quam ad tres Meteorologicos, proinde satis ea sunt, quæ ab Aristotele scribuntur in calce quarti Meteorologici, nec aliis de his liber defuderatur. præterea aliquos ita audiui argumentantes, Aristot. in quarto Meteorologico saepe nominat exempli gratia lapides, & metalla, ergo supponit factam prius eorum declarationem, & tractationem in tribus Meteorologicis. Confirmant testimonio Aristotelis in calce primi capituli primi Meteorologicorum, ubi postquam recensuit omnia consideranda in Meteorologia, nil aliud inquit superesse considerandum, nisi animalia, & plantas: igitur secun-

Secundum Aristotelem nullus præter Meteorologicos postulatur liber de mineris. Tandem considerant Aristotelis uerba in calce quarti Meteorologici, quibus proponit agendum postea de animalibus, & plantis: nullum ergo putauit ad huius scientiæ perfectionem requiri librum de mineris, siquidem hic, si necessarius esset, nullum haberet locum, nisi post quatuor Meteorologicos, & ante omnes libros de animalibus, & de plantis. Verum hi, ut mihi uidetur, magna cæcitate laborarunt, ut duos apertissimos, in quos lapsi sunt, errores non uiderint, unus est quod tractatio de mineris præcedere debuerit quartū Meteorologicum, sic enim præposterū ordinem seruasset Aristotleles præponens speciem generi, est enim minera species misti perfecti, de quo agitur in illo quarto libro. Adde quod minera non est mixtum imperfectum, sed perfectum, quod etiam diutissimè durat, habet enim perfectam mixtionem, & ex omnibus elementis constat, quippe constat ex duobus simul halibus minera quælibet, quorum alter refert naturā terræ, & ignis, alter uero aeris, & aquæ: itaque consideratio mineralium ad Meteorologicos libros, qui de imperfectis sunt, minimè pertinebat. Alter error est quod breuem illum sermonem de mineris dicant esse perfectum, ita ut nulla amplius de his tractatio requiratur; nam ibi Aristot. generaliter solum de his loquitur, & nil aliud docet, nisi quod ex duplice halitu generantur, nullam enim facit distinctionem fossilium, & metallorum, siue inter se, siue in suas species; deest igitur propria, & particularis tractatio singulorum, sine qua perfectam haberi in eo uno breui capite tractationem minerarum dicere uanissimum est; idque Aristot. ipse eo in loco rotundo ore confiteretur, dum his uerbis breve illum sermonem concludit § communiter de his dictum est, singillatim autem considerandum intendentibus secundum unumquodque genus § affirmat igitur considerandum esse singillatim de lapidibus, & metallis, nosque ad particularem tractationem remittit, quæ omnino necessaria est, si naturalis scientia debet esse perfecta. His ego argumentis ductus sequendam esse arbitror tertiam opinionem, quæ Auerrois est & Olympio-
dori, qui putant esse omnino necessariam particularem, atque distinctam tractationem de mineris præter illam generalem, quæ habetur in ultimo capite tertii Meteorologici: nunquid

Quartum.

Confuta-
tio.

autem de mineris scripsit Aristot. præter ultimum illud caput tertii Meteorologicæ incertum est; scriptum quidem esse ait Olympiodorus, sed, ut ego arbitror, conjectat potius, quam assueranter affirmet, quoniam Alexander in declaracione ultorum uerborum illius postremi capituli tertii libri dicere uidetur, proprium hunc de mineris librum non ab Aristotele scriptum esse, sed ab aliis, præsertim uero à Theophrasto: Auerroes quoque in initio primi Meteorologicorum numerans ordinatim omnes libros naturales, inter eos locat librum de mineris; sed postea inquit ex nominatis libris aliquos ad nostras manus non peruenisse. Ego quidem et si non dubito necessarios omnino esse libros de mineris ad huius scientiæ perfectionem, credo tamen potuisse contingere, ut eos nunquam Aristoteles scripsit; non sum enim in eo communi errore ut putem neesse esse Aristotelem ita perfectam tradidisse naturalem philosophiæ, ut nihil, quod ab humano ingenio inueniri, aut cognosci queat, prætermisum ab eo esse potuerit; illud quidem puto esse confitendum, Aristotelem ita artificiose huius scientiæ fabricā, quam in præsentia declarandam suscepimus, construxisse, & confecisse, ut quamvis rebus ipsis, ac materiæ (ut ita dicam) addi aliquid possit, artificio tamen, & formæ nihil; ipsum enim scientiam in omnes suas partes distribuit, easq; optimè disposuit, ita ut facile cuique sit, siquid in aliqua parte defit, addere, & addita in suis quæque locis collocare: & hæc omnia puto ipsum significasse in primo capite primi libri Meteorologicorum. Dicere igitur possumus scriptos ab eo fuisse libros de fossilibus, & metallis, qui postea perierint: dicere etiam possumus nullos esse scriptos, sed satis ei fuisse illa, quæ de his pauca scripsit in ultimo capite tertii Meteorologicorum, ipsumque in calce eius capituli significasse horum tractationē aliis postea absoluendam reliquisse; quod postea præststit Theophrastus, ac posterioribus etiam temporibus Albertus Magnus, qui quatuor, quos habemus, libris diligenter, & egregie scripsit de mineris. Vt cunque sese res habeat, siue scripsit Aristoteles libros de mineris, siue non scripsit, necessarii omnino sunt ad huius scientiæ complementum, propriusque eorum locus nullus aliis est, nisi statim post quartum Meteorologicorum, ut censuit Auerroes in initio primi libri Meteorologicī,

logici, & in ultimo commentario quarti, quam sententiam sequutus Albertus libros à se compositos de mineris locauit statim post quatuor Aristotelis Meteorologicos, & ante omnes libros de animalibus. Ratio autem huius ordinis manifesta est, quum enim in quarto Meteorologico agatur de mixto perfecto homogeneo uniuersè sumpto, agendum postea erat de speciebus, species autem huius sunt fossilia, & metalla omnia, & illæ, quæ in animalibus, & plantis insunt, similares partes, ut caro, os, cortex, lignum; statim igitur quartum Meteorologicum sequitur tractatio de mineris; nam reliquis similaribus nulla propria tractatio conueniebat, quum enim non ideo sint in rerum natura, ut per se existant, sed ut animalium, & plantarum partes sint, cognouit Aristoteles non esse alibi de his agendum, nisi in iis ipsis libris, in quibus de animalibus, ac de plantis ageretur: nulla igitur erat species mixti perfecti similaris, de qua seorsum agendum fuerit post quartum Meteorologicum, nisi fossilia, & metalla; post libros autem de mineris sequuntur statim libri de animalibus, & plantis, ubi & de carne & de neruo, & de ligno, & de aliis similaribus agitur, ex quibus tanquam ex materia constant animantium partes dissimilares. Sed aduersus ordinem memoratorum librorum oritur Dubium, quod multos turbavit, nam si quartus Meteorologicus est de mixto perfecto homogeneo uniuersè sumpto, & huius species sunt fossilia, & metalla, Aristoteles de his agens in ultimo capite tertii libri, de speciebus prius egit, quam de genere, quod faciendum non est, siquidem uniuersalia in doctrina sunt particularibus anteponenda. Responsio, quæ ab aliis ad hoc dubium afferri solet, hæc est, uniuersalia sunt anteponenda particularibus, nisi facilitioris doctrinæ ratio in contrarium urgeat; quoniam igitur fossilia, & metalla ex duobus illis halibus generantur, ex quibus alia omnes res Meteorologicæ, facilitioris doctrinæ ratio postulauit, ut Aristoteles continuato sermone totam eorum, quæ ex duplice halitu generantur, tractationem absoluaret; ideo post res omnes Meteorologicas uoluit etiam de mineris loqui in illo ultimo capite tertii libri, & ita particularia uniuersibus anteposuit facilitioris doctrinæ gratia. Hæc communis responsio mihi quidem omnem collere difficultatem non uidetur, nam si continua tractatione

Solutio a-
liorum.Confuta-
tio.

agendum erat de omnibus iis, quæ ex duplice habitu generantur, oportet totam quoque de mineris tractationem, quæ defuderatur, interponi inter tertium, & quartum Meteorologicorum, quod tamen nemo unquam asseruit, omnes enim qui necessariam esse talem tractationem confessi sunt, eam post quartum Meteorologicorum collocarunt. Est etenim hoc consentaneum rationi, quia quum species cognosci perfectè nō possit ignoratogenere, potest quidem rudis aliqua, & imperfecta speciei tractatio tractationi generis anteponi facilioris doctrinæ gratia, qualis est illa breuis tractatio, quæ habetur in postremo capite illius tertii libri; sed perfecta tractatio nullo pacto, dum generis natura non est perfectè cognita. Licet igitur uerum sit id, quod illi dicunt, ordinem doctrinæ præcipue respicere nostram faciliorem cognitionem, difficultas tamen hæc non tollitur, quia non rectam, uel saltem non perfectam rationem adducunt huius facilioris doctrinæ. Ego igitur dicendum puto caput illud ultimum tertii libri non esse tractationem de mineris, proinde non esse ab Aristot. anteposita particularia universalibus, sed esse potius tractationem de duplice halitu, & ibi institutam ad plenam ipsorum halituum cognitionem; quod quidem uidetur sententiam illam confirmare, quod in tribus Meteorologicis libris duo halitus habent locum subiecti, cuius accidentia queruntur. Quemadmodum enim alias diximus uim æternè mouendi considerari tum in octauo Physicorum ob cognitionem eterni motus in corpore naturali, tamquam huius causam; tum in duodecimo Metaphysicorum propter cognitionem substantiæ à materia abiunctæ, tamquam eius proprietatem, siue attributum: & in cœlo uim mutandi hæc inferiora considerari tu in secundo de generatione propter cognitionem mutationis, que fit in his inferioribus corporibus, cuius est causa; tum in lib. 2. de Cœlo propter ipsius Cœli cognitionem, tamquam eius proprietatem: & quatuor simplicia corpora in libris de generatione considerari ut elementa mistorum; eadem autem in tertio libro de Cœlo vocari elementa, & cognosci esse elementa mistorum, ut ipsa secundum se cognoscantur, & omnia eorum attributa, quia esse elementa mistorum est quædam illorum corporum proprietas: ita nunc dicendum uidetur, esse duorum halituum proprietatem ut ex iis hoc, uel illud generari aptum sit;

Solutio
propria.

fit. Ad plenam igitur duorum halituum cognitionem, non ad cognitionem ipsorum uniuersalium dicere uoluit Aristot. pauca illa de fossiliū, ac metallorum ex duobus halitibus generatione, seu potius generabilitate; reuera enim de eorum generatione nihil ex eo capite addiscimus, quum ipse generationis modus ibi non declaretur, declarandus enim est in propriis libris, in quibus mineræ locum habeant subiecti tanquam species misti perfecti homogenei, duo autem halitus locum ibi habent principiorum; quum iidem in tribus Meteorologicis uel subiecti solummodo locum habeant, uel non minus subiecti, quam principiorum. Hoc modo sublata esse uidetur omnis difficultas. Restat ut argumenta pro aliis prius adducta soluamus. Ad primum dicimus non satis esse pauca illa, quæ dicuntur in ultimo illo capite tertii libri pro cognitione fossiliū, & metallorum, satis quidem sunt ad plenam duorum halituum notitiam, ipsæ autem mineræ non sunt solum affectiones, quæ duabus halitibus accidunt, sed sunt mista perfecta, in quibus est facta uera mistio, & uera naturæ unio: quatuor enim elementorum formæ uersæ sunt in formam unam substantialem medium ab eis distinctam; cæteræ autem res Meteorologicæ, quæ ex duobus halitibus gigni dicuntur, non habent ueram mistionem, nec formam substantialem prouenientem ex congressu formarum elementorum, sed accidentia tantummodò sunt duorum halituum, licet instar formæ esse uideantur, quum dent rebus illis nouum nomen, faciantq; appellari niuem, grandinem, pluuiam. De his itaque agendum est in tribus Meteorologicis tamquam de accidentibus duorum halituum; at de mineris, quum sint mista perfecta, alio in loco agendum est; satis quidem fuit in tribus Meteorologicis cognoscere duorum halituum aptitudinem ut ex iis generentur fossilia, & metalla, sed ipsa secundum se ibi satis confusè, & ruditer cognoscuntur, ut cuique rationis compoti manifestum esse potest: neque enim satis est conuenientia in communi materia, ut aliqua dici debeant ad eandem scientiæ partem pertinere; sed requiritur etiam conuenientia in forma, & natura, & in modo generationis ex illa materia. Secundum argumentum uanissimum est, quia quum genus non existat nisi in speciebus suis, solent scriptores dum agunt de genere nominare exempli gratia species, sic nominā-

Ad primū
argumen-
tū aliorū.

Ad secun-
dum.

retur in libris Physicæ auscultationis uariæ species corporis naturalis , nec ob id sumuntur ut iam perfectè cognitæ , sed ut confusè notæ , neque etiam declarantur secundum proprias rationes , sed secundum communem rationem generis , de quo ibi agitur . Ad tertium sumptum ex uerbis Aristotelis in calce pri-
 mi capitis primi Meteorologicorum , dico nō esse ibi eius con-
 silium omnia penitus enumerare , quæ post libros Meteorolo-
 gicos tractanda manebant , sed satis habuit animalia , & stirpes
 tanquam præcipua nominare , quorum cognitio maximè ex-
 petibilis est tum ob eorum nobilitatem , tum ob cognoscendi
 difficultatem , & tractationis prolixitatem , quæ plurimos li-
 bros postulabit . Ad hoc autem comprobandum sumo ex Ari-
 stotele in eodem loco duplex argumentum , primum quia non
 absolutè dicit sola animalia , ac stirpes superesse , sed dicit , fe-
 rē absolutam , ac perfectam fore scientię naturalis traditionem ,
 dicens enim { ferē } indicat alia quoque esse tractanda , quæ ut
 minoris momenti nominata non erant : præterea in illo primo
 cap. ea tantum recensuerat , quæ in tribus prioribus Meteorolo-
 gicis consyderanda erant ; de iis autem , quæ in quarto , ne
 uerbum quidem fecerat ; itaque si istorum argumentatio effica-
 citatem habet , non minus excludit quartum Meteorologicum ,
 quam libros de mineris : sensus enim uerborum Aristotelis erit
 quòd post tres Meteorologicos nil aliud tractandum mane-
 bit , nisi animalia , & plantæ ; subticuit igitur & ea , quæ tra-
 ctanda erant in quarto , & mineras , tanquam res cum Meteo-
 rologicis magis coniunctas propter consyderationem ele-
 mentorum , quæ in horum omnium tractatione est omnino
 necessaria ; & sola rerum uerè Meteorologicarum expressio-
 ne uoluit etiam implicitè complecti & mistum perfectum ho-
 mogeneum , de quo agendum erat in quarto , & eius species
 fossilia , & metalla , de quibus in libris de mineris uel ipsem
 tractaturus erat , uel aliis tractandum relinquere statuebat .
 Hoc idem confirmare possumus authoritate Aristot. in calce
 libri de longitudine & breuitate uitæ , ubi hæc uerba leguntur
 { Reliquum est consyderare de iuuentute , & senectute , & uita ,
 & morte , his enim determinatis finem habebit quæ de anima-
 libris methodus } tacet tamen sanitatem , & morbum , de quibus
 postremo loco librum scripturus erat , ut in primo cap. libri de
 sensu ,

sensu, & sensilibus proposuerat, satis enim habuit aliqua præcipua accidentia nominare. Itaq; testimonio Arist. manifestum est argumentationem hanc nullius esse momenti. Ad postremū Ad quartū argumentum sumptum ex ultimo capite quarti libri, dico Aristotelem ibi non proponere agendum statim de animantibus; sed solū dicere agendum esse de partibus similaribus in libris de animalibus, & plantis, quoniam enim nominauerat in eo capite carnem, & neruum, & corticē, & alia similaria, quæ sunt partes animalium, & plantarum, quæ credere poteramus propriā, ac separatam tractationem postulare, ideo inquit de his agendum esse postea in lib. de animantibus, ut ex horum cognitione noscamus dissimilares partes, & ex his tandem animalia ipsa, & plantas; sed non dicit esse de his statim agendum; ideo Auerroes ibi dicit de singulis illis similaribus agendum manere in tribus libris, in libris de mineris, in libris de Plantis, & in libris de animalibus, hos enim omnes uoluit Auerroes sequi quartum illum Meteorologicum. Hæc dicere uolui, ut ostenderem non probari his argumentis nullum ab Aristot. scriptum esse librum de mineris. Attamen nihil etiam absurdī esset, si diceremus Aristot. & in primo capite primi Meteorologorum, & in postremo quarti ita esse loquutum, quod nullum de mineris librum scribere statuisset; per hoc enim non stat quin post quartum Meteorologicum necessarii sint libri de mineris, & quin ipsemet Aristoteles nouerit eos esse necessarios.

PARTITIO TOTIVS TRACTATIONIS DE ANI-
mantibus. Cap. XXXI.

TRAM naturalium rerum tractationē in duas partes secare multi solent, unam dicunt esse de inanimatis, quam hactenus percurrimus, alteram uero de animatis, quam modō aggressuri sumus: diuisionem hanc ego quidem non refuto, in eo tamen corrigendam esse arbitror, quod altera prior pars non de inanimis tantum fuit, sed de iis quoq; quæ ipsis communia sunt cum animatis, nam corpus naturale commune, de quo agitur in lib. Physicæ auscultationis, non sola inanima, sed animata

Partitio
scientiæ
naturalis
secundum
alios.

mata quoq; complectitur, ut Arist. ibi in initio secundi libri te²
 statur; hic corpus mistum, de quo in lib. de ortu, & interitu; sic etiam
 mistum perfectum homogeneum, de quo in quarto Meteoro-
 logicorum. Rectius igitur dicemus priorem huius scientiae
 partem fuisse de iis rebus naturalibus, quæ uel inanimis, & ani-
 matis communia, uel inanimateorum propria sunt; alteram ue-
 rò, quæ sequitur, de iis tantum esse, quæ sunt propria animato-
 rum. Huius igitur partis seriem explicatur, quæ & rerum nobili-
 tate, & uarietate, & difficultate, & librorum numero digna ma-
 ximè est consideratione, nos facta prius rerum consideranda-
 rum diuisione, & partitionem librorum, & ordinem, atque di-
 spositionis artificium, & subiectam in singulis materiis decla-
 rare nitemur. Tota sequens pars, quæ ad uiuentia pertinet, tres
 uidetur præcipuas partes habere debuisse, quum enim ab uni-
 versis ad singula progrediendum sit, primo loco agendum est
 de ipso uiuente corpore generaliter accepto, ibi q; & de anima
 communiter, & de eius parte vegetali, qua animatia cuncta par-
 ticipant, & de iis, quæ eam consequuntur, pertractandum: secun-
 do loco de animalibus tum generatim, tum speciatim: tertio lo-
 co de plantis: siue (ut Auerroi placuit) secundo loco de plantis,
 tertio de animalibus. Attamen Aristoteles totam de uiuentibus
 tractationem in duas tantum partes diuisit, unā de animalibus,
 alteram uerò de plantis; non quòd illam, quæ de uiuente gene-
 re est, prætermiserit, sed quia ob doctrinæ facilitatem uoluit eam
 cum illa, quæ est de animalibus, cōmiscere, adeo ut in libris de
 animalibus tum illa tractentur, quæ sunt animalium propria,
 tum etiam illa, quæ sunt eis communia cum plantis; in reliquis
 uerò, qui de plantis sunt, illa tantummodo, quæ propria planta-
 rum sunt, tractanda relinquuntur. Ratio, quæ Aristotelem mo-
 uit, fuit, quoniam illa, quæ communiter plantis, & animalibus
 competunt, distinctiora in animalibus, proinde faciliora cogni-
 tu sunt, in stirpibus uerò rudiora, & obscuriora, cuiusmodi sunt
 vegetalis animæ facultates omnes, & operationes, & organa.
 Quum itaq; oculatissimus ille philosophus animaduertisset dif-
 ficillimum esse hęc omnia cōsiderare in corpore uiuente com-
 muni, quod mente à suppositis speciebus abiunctum sumatur,
 statuit ob faciliorem doctrinam ea omnia considerare in ani-
 malibus, ut proportione quadam in plantis eadem cognoscantur,

Partitio re-
ctior,

Diuisio
tractatio-
nis de uiuē-
tibus.

tur, qua de re aliàs plura scripsimus in lib. de Methodis, què quū nec repetenda hic, nec ignoranda sint, inde petantur. Ex his colligere possumus Auerrois errorem, qui putauit libros de plantis esse libris de animalibus anteponendos, quòd plantæ naturam habeant simpliciorem, quàm animalia. Attamen deceptus est Auerroes, quia sine cognitione eorum, quæ uiuēti corpori communiter competit, non bene poterant stirpes cognosci, non potest enim perfectè cognosci species ignorato genere, ipsius autem uiuentis generis, omniumque ad ipsum attinentium tractatio commista est, quemadmodum diximus, cum tractatione de animalibus; quamobrem necessarium omnino fuit libros de animalibus anteponere libris de plantis, idq; Arist. apertè testatur in calce libelli de longitudine, & breuitate uitæ, ubi afferit se tunc esse in libris de animalibus, posterius autem acturum de plantis. Quòd autem in libris de animalibus tractentur omnia, quæ uiuentibus omnibus communia sunt, illa ipsa tractatio declarat, in libris enim de anima agitur & de anima generaliter, & de anima vegetali, tamquam de uiuentis corporis anima: & in iis libris, qui solent uocari parui naturales, agitur de vita, & morte, de longitudine, & breuitate vitæ, ac de aliis, quæ communiter competit omni uiuenti. Sed clarè hoc testatur Aristoteles in principio libri de sensu, & sensilibus, ubi proponit se acturum de animalibus, ac de uiuentibus omnibus, nec non de omnibus eorum tum propriis, tum communib[us] operationibus. Errarunt etiam ob id quidam alii, qui omnia, quæ dicuntur in libris de animalibus, tractari putarunt propter sola anima: lia, non propter stirpes, sic enim errorem manifestissimum attribuunt Aristoteli, ut ea, quæ primo competit generi, considerauerit in specie, nempe ea, quæ uiuenti primo competit, attribuerit animali, quem errorem Arist. ipse iam in primo libro Posteriorum damnauerat.

Lib. I. cap.
ultimo.Opinio
Auerrois
de lib. de
plantis.
Confutatio.Error alio
rum.

*DIVISIO, ET ORDO OMNIVM LIBRORVM DE
Animalibus iuxta propriam opinionem.
Cap. XXXII.*

VONIAM igitur ita ab animalibus ordiendum esse Aristot. duxit, ut in ipsis communior quoque uiuentis natura consideraretur, illud in primis considerandum nobis proponitur, in quatuor partes, seu libros diuisa esse debuerit hec de animalibus tractatio, & quo ordine ii omnes libri disponendi sint. Eam igitur, quam esse putamus rei ueritatem, totamque horum libroruin seriem prius exponemus; deinde uero si qua aduersus eam dubia ob aliorum opiniones digna consideratione esse uidebuntur, ea ad exquisitiorem rei declarationem expendemus, atque soluemus. Dictum à nobis est aliàs perfectam utriusque subiecti cognitionem in duobus consistere, in cognitione naturæ, & proprietatum ipsius accidentium; naturam autem, & essentiam rei cognoscere non possumus, nisi propria eius interna principia, ex quibus constat, intelligamus; acturus ergo Aristot. uno, & eodem discursu de animalibus, ac de uiuente corpore uniuersè, cognouit duas esse debuisse huius tractationis partes, unam, in qua de internis principiis uiuentium ageretur, alteram, in qua de accidentibus, & operationibus consequentibus; tales duas partes habuisse etiam tractationem de corpore naturali communi iam ostendimus, nam in duobus prioribus libris Physicæ auscultationis agitur de eius principiis, in sex autem posterioribus eiusdem accidentia considerantur. Quoniam igitur corpus animatum, & animal ipsum principia habet interna, propriam materiam, & formam, haec fuerunt in primis consideranda; materia propria, ac proxima animalium sunt eorum partes tum dissimilares, quæ earum membra dicuntur, ut brachia, caput; tum similares, ut os, & caro; forma uero est anima: primum igitur locum sibi uendicauit tractatio de partibus animalium, deinde de anima, his enim cognitis iam plenè cognita est ipsa animalium natura; postea uero agendum fuit de accidentibus, & operationibus consequentibus; quæ

Primo lib.
de meth.
cap. ult. &
in primo
de p̄cog.

om-

omnia Aristoteles ordinatisimè exequutus est ; qui præterea animaduertens tractationem de animalibus magna uarietate ac difficultate refertam esse , statuit ad maiorem doctrinæ facilitatem omnibus aliis libris anteponere libros de historia animalium , in quibus & de animalium principiis , & de eorum accidentibus , & operationibus ea , quæ experientia , & sensu cognosci potuere , nobis exponeret sine ulla causarum redditione ; ut postea earundem rerum scientialem tractationem sequentibus libris traderet . Itaque libri de historia sunt præparatio quædam ad alios omnes de animalibus libros , tradunt enim cognitionem quòd ita sit , alii uero sequentes earundem rerum causas declarant , & docent propter quid ; ideo illi iure fuerunt appellati historici , quum reliqui non historici , sed scientiales potius sint appellandi . Videmus autem & in libris de historia eandem illam tractationis partitionem , quam in aliis libris iam declaraimus : nam quatuor priores libri de historia pertinent ad principia animalium , non quidem ad animal (hæc enim insensibilis est , nullaque de ipsa esse poterat historicæ tractatio) sed ad solam materiam : agitur enim in iis quatuor libris historicè de animalium partibus , in reliquis autem posterioribus agitur de operationibus , & accidentibus consequentibus , ita ut posterior illa historiæ pars respondeat posteriori parti tractationis scientialis , quæ post libros de anima in partibus (ut vocant) naturalibus continetur ; altera uero prior historiæ pars respondeat libris de partibus animalium , quibus in parte scientiali primum diximus locum deberi . Si quis igitur querat an libri de historia sint pars scientiæ naturalis , dicere possumus esse modo aliquo eius partem , & aliquo etiam modo non esse ; pars enim dici possunt , quatenus ad aliorum cognitionem plurimum conferunt , & alii eorum intelligentiam præsupponunt ; quare primi omnium librorum de animalibus sunt libri de animalium historia . Si uero eos tantum libros , qui demonstratiuè fint scripti , comprehendere uelimus , libri de historia non sunt pars scientiæ naturalis , & hac ratione primi omnium librorum de animalibus sunt quatuor libri de partibus animalium , quod etiam indicat magnum , ac prolixum eorum librorum processum , quod occupat totum primum librum ; non enim librorum tantum de partibus , sed omnium ad animalia pertinētum librorum commune

Lib. de hi
storia ani
malium.

proce-

procœmum est, quò fit ut illud dicendum sit initium scientiæ tractationis de animalibus, ut cuique eum primum librum legenti manifestum esse potest; uidetur enim Aristot. peracta tota animalium historia aggredi iterum earundem rerum scientialem tractationem, ideoq; tam prolixum procœmum apponere uoluisse libris de partibus animalium, tanquam exordium totius tractationis de animalibus. Post libros igitur de historia

Lib. de par-
tibus ani-
malium.

ponēdi statim sunt quatuor libri de partibus animalium, de quo rum diuisione in partes non est quòd in præsentia dicamus, sat is hoc annotare, Aristot. in iis libris demonstratiuè de partibus agere, quod in prioribus de historia libris non fecerat, singularum enim partium causas assignat finales, nam finis utriusque partis est propria operatio, & proprium munus, ad quod singularum partem tanquam instrumentum ad finem natura directit; sunt enim omnes animalis partes instrumenta animæ ad uarias edendas operationes, instrumenti autem natura optime ex

Pars mediæ cinæ phy-
siologica. eijs fine declaratur. Ex hac potissimum naturalis philosophiæ parte sumit ars medica partem illam, quæ physiologica dicitur,

in qua de humano corpore, ac de eius partibus serino fit, quum medico illas curaturo necessaria penitus sit earum cognitio; ob id medici, qui artificiosam, ac fructuosam facere uolunt humani corporis anatomen, imitari Aristotelem debent non in libris de historia, sed in libris de partibus methodicè de ipsis partibus agentem, duo namque omnino cognoscenda sunt ad perfectā ipsarum partium notitiam habendam, unum est propriū cuiusque partis officium, propriaque operatio; alterum uero, quod ex illo deducitur, ea, quæ in singula parte requiritur, elementorum commissio, & primarum qualitatum temperies, horum enim altero ignorato non potest aliqua humani corporis pars dici perfectè cognita. Quatuor libros de partibus sequitur statim liber de animalium incessu, qui similiter de partibus est, nempe de illis, quæ pertinent ad motionem animalis, cuiusmodi sunt crura, pedes, & in aliis aliae, & aliæ eius generis, has enim partes secernere uoluit Aristoteles ab aliis, quæ in quatuor libris,

Lib. de in-
cessu ani-
malium.

qui de partibus inscribuntur, consideratæ fuerant, de quo partium discrimine aliqua postea dicemus. Librum de incessu sequuntur libri de anima, quia post considerationem materiæ animalium, quæ in quatuor libris de partibus, & in libro de incel-

Lib. de ani-
ma.

su habetur, sequitur ut statim agatur de forma, quod Aristoteles præstat in libris de Anima. Hunc esse debere memoratorum librorum ordinem tum ipsa, quam declarauimus, ratio demonstrat, tum clarum Arist. testimonium confirmat: nam in primo capite secundi libri de partibus animalium, & in primo capite libelli de incessu apertè afferit se iam in libris de historia docuisse quòd animalia ex iis partibus constent, postea uero dicendū esse quamobrem ex iis constent, & earum causas esse inquirendas; inquit igitur libris omnibus de partibus, & de incessu præcessisse libros de historia. Quòd autem liber de incessu sequatur statim quatuor libros de partibus, testatur Aristoteles in postremis uerbis quarti de partibus, dum inquit & sequitur ut de partibus incessui animalium inferuientibus differamus & Demū in calce libri de incessu inquit Aristoteles & his ita determinatis proximè sequitur ut agamus de anima & eum igitur horum librorum ordinem esse uoluit, quem diximus. Non est autem silentio prætereundum illud, quod etiam in operibus logicis tetigimus, discrimen librorum de anima cum libris de partibus, in his enim agitur de partibus propriis animalium, in libris autem de anima non de sola animalium anima, sed de illa quoque, quæ est animali communis cum stirpe; nam in secundo libro agit primo loco de anima latisimè sumpta, postea de prima eius parte, quæ vegetalis dicitur, quæ utraque tractatio non magis de animalium, quam de stirpium forma dici potest; postea agit de animæ parte sensibili, quæ est propria animalium; mox in tertio libro de parte rationali, quæ est hominis propria. Ratio autem huius discriminis sumitur ex iis, quæ antea dicta sunt, Aristoteles enim constituit in animalibus considerare non ea solum, quæ ipsis propriè competunt, sed etiam illa, quæ sunt eis communia cum plantis; exordiens igitur à materia proxima nullam inuenit communem animali cum planta, non potuit igitur nisi propriam animalium materiam considerare, quæ sunt partes ipsæ animalium, nisi dicamus aliquas nutritioni, & accretioni animalis inferuentes esse quadam proportione cōmunes, quatenus aliæ eisdem muneribus fungentes reperiuntur in plantis; at certè propriè, & (ut dicunt) formaliter cōmunes nullæ sunt. Ad formam autem animalis considerandam accedens debuit omnis animæ, quæ in animali insit, considerationē facere; quoniam

Primo de
Meth. cap.
ultimo.

niam igitur in animalibus omnes insunt animæ partes, seu gradus, omnes debuit eo, quem diximus, ordine consyderare; hoc tamen non ita intelligere debemus, ut aliqui intelléxere, ut dicamus quamlibet animæ partem tractari ut animalis; nam si uegetalem animam consyderaret ut animalis, id quod primò generi competit, attribueret speciei; quam in primo Posteriorum dixit sophisticam esse consyderationem, & nullam scientiam parere. Quamobrem ne uitium hoc Aristoteli ascribatur, dicendum est omnem quidem animam ab eo in animali consyderari, non tamen omnem ut animalis, sed tum animam latè acceptam, tum partem uegetalem consyderari ut uiuentis corporis, quod in animali inest, & commune genus est animalis, & plantæ, ita ut omnia, quæ ibi dicuntur, & animali, & stirpi compete-re intelligantur. Post declarata animalium principia, materiā, & formam, sequebatur ut Aristoteles de accidentibus, & operationibus ageret, quod fecit in iis libris, qui solent uocari parui naturales; horum primum esse librum de sensu, & sensilibus manifestum est, quum in eius initio Aristoteles totam sequentem tractationem cum præcedentibus de Anima libris connectens, suumque in sequentibus consilium aperiens his uerbis utatur § Posteaquam de anima dictum est secundum seipsam, consequens est facere consyderationem de animalibus, uitamque habentibus omnibus, quæ sint propriæ, & quæ communes operationes ipsorum § Afferit igitur eum librum, & alios sequentes se qui statim post libros de Anima, afferit etiam ore rotundo se non de solis animalibus, sed & de omnibus uiuentibus locutum; & præterea afferit se nil aliud esse tractaturum in sequenti bus libris, quam operationes tum animalium proprias, tum uiuentibus omnibus communes: quare manifestum est illud esse commune prœcium omnium paruorum naturalium, quum etiam Aristoteles statim nominet cætera omnia, quæ post eum librum in aliis sequentibus consyderanda sunt.

Horum igitur sequentium librorum ordinem inter se, & ordinis rationem declaremus; quod enim ad ordinem ipsum attinet, is nullam uide tur habere difficultatem, quum partim ab Aristotele ipso exponatur, partim communi aliorum consensione concedi uideatur. Primum enim post libros de anima esse omnium paruorum naturalium librum de sensu, & sensilibus, & Aristot. ipse in eius

Parui na-
turales.

Lib. de sen-
su & sensi-
libus.

Ordo par-
uorum na-
turalium.

libri

libri initio testatur, & omnes fatentur; in calce autem eiusdem libri proponit agendum statim de memoria, & reminiscencia; postea sequitur liber de somno, & uigilia, & alii cum eo connexi, nēpe de somniis, ac de diuinatione per somnū; deinde post hos liber de communi animaliū motu, in cuius libelli fine Arist. epi logū faciens eorum, quæ prius tractauerat, eo, quē diximus, ordine eos omnes libros disponit; proponitq; statim agendū de generatione animaliū; librū igitur de motu statim sequuntur quia que libri de generatione animaliū. Tandē omnium postremi ab omnibus collocantur libri illi, qui ad durationē animalis, uiuentisq; omnis pertinent, ii autem sunt, de longitudine, & breuitate uitæ, de iuuentute, & senectute, de uita, & morte, & respiratione, ac demū de sanitate, & morbo; hunc n. ordinē ab ipso Arist. fuisse constitutum patet tū in primo cap. libri de sensu, & sensilibus, cum in calce libri de longitudine, & breuitate uitæ, & in initio libri de iuuentute, & senectute. De ordine igitur horum librorū non est dubitandum, quanquām de libris de animalium generatione aliqui, quorum dogma mox expendemus, aliam proferre sententiam ausi sunt. Nunc huius ordinis rationem nos considerare oportet, quum enim in aliquibus necessarius omnino sit ordo, ita ut aliis seruari non potuerit, in aliquibus uero non necessarius, sed propter melius, nos utriusque rationem cognoscere debemus. Ante omnia quum memoratarum operationum aliæ sint propriæ animaliū, aliæ cunctis uiuentibus cōmunes, nō est ignorandū id, de quo diffusius diximus in lib. de methodis, accidentia propria speciei duplia esse, alia nāq; omnino speciei naturam cōsequuntur, nō naturā generis, cuiusmodi est sensus, qui solam animalis naturam insequitur, non naturam uiuentis; alia uero quum absolutè naturam generis consequantur, tamen à propria speciei natura ita ad certos proprios modos restringūtur, ut speciei propria fiant, huiusmodi est motus animaliū; quū enim absolutè sumptus motus naturā absolutè sumptā insequatur, proinde primò cōpetat corpori naturali generi, uarijs tamē modis à naturis specierum restringitur, & fit proprius singularū, motus enim simplex proprius est corporis simplicis, & motus animalium insequitur non amplius naturam absolutè acceptam, sed naturam animalis; aliqui etiam particulariores modi existunt, quibus fit aliis hominis, aliis equi, aliis canis proprius motus:

Lib. 1. cap.
ultimo.

motus : sic generatio absolutè accepta primò competit corpori naturali caduco, at animali competit proprius quidam generationis modus, qui ipsius naturæ est consentaneus, & dicitur generatio animalium, quæ est species generationis latè sumptę, sicuti etiam motus animalis est species motus generaliter accepti.

Tria accidentiū genera in animalibus. Tria igitur sunt accidentium genera, quæ ab Arist. in his libris considerantur, alia communia sunt omnibus uiuentibus, quę etiam ut uiuentum, non ut animalium, considerantur ab Aristotele, licet considerentur in animalibus ; huiusmodi sunt vita, mors, longitudo, & breuitasvitę, iuuentus, senectus, sanitas, morbus; modi namque, quibus hæc communiter animalibus, & plantis competit, consideratione digni extiterunt. Alia uero accidentia ita naturam animalis solam consequuntur, ut nullam cum natura generis habeant affinitatem, huiusmodi sunt sensus, memoria, reminiscientia, somnus, vigilia, somnia, & diuinationes, quæ per somnum fiunt, de quibus singulis libros ab Aristotele scriptos habemus. Alia demum; quum absolutè naturā communiorē consequantur, ab ipsa tamen animalis natura ita restringuntur, ut animalium propria reddantur, ut motus animalium, & eorundem generatio: proprii namque modi, quibus in animalibus fiunt, ita cognitu digni extiterunt, ut propriā tractationem postulauerint, quia iis ignoratis manca, & imperfecta fuisse naturalis philosophia. De his igitur propriis libros scripsit Aristoteles, tanquam de accidentibus propriis animalium, eosque inscripsit de motu animalium, de generatione animalium; non sic de morte, & uita animalium, nec de iuuentute, & senectute animalium, quia hæc ut omnium uiuentium communia accidentia considerare uoluit. Hæc omnia accidentiū genera quum in his libris tractentur, potuisset Arist. in horum tractatione ordinem seruare à magis uniuersalibus ad minus uniuersalia, & illa, quæ uiuentibus omnibus communia sunt, aliis anteponere, postea uero agere de illis, quę sunt propria animalium, idque omnino facere debuisset, si melioris, aut facilioris doctrinæ ratio hunc ordinem, ut in aliis plurimis solet, postulasset; quum autem nulla postulauerit (cuius quidem rei rationem nos in memorato loco diffusè declarauimus) ideoque uniuersalia anteponere coactus ea ratione non fuerit; statuit non recedere ab instituto, uoluitque ab iis exordiri, quę sunt

propria animalium, postea uerò de aliis agere, quæ uiuentibus omnibus communia sunt: quum enim utraque hęc in animalibus conſyderare decreuisset, ita eorum tractationes disposuit, ut quæ intimiora naturæ animalis esse uiderentur, ea prius tractaret, quæ uerò remotiora, posterius. Quoniam igitur naturæ animalis nihil est intimius sensu, siquidem animal per sensum est animal; ideo statim post libros de anima primum locum inter omnes operationes tribuere uoluit operationi sensus, de qua agit in libro de sensu, & sensilibus: ubi illud est nobis animaduertendum, nomen sensus accipi solere tum pro ipsa animæ facultate sensibili, tum pro eius operatione; sensus pro anima acceptus fuit conſyderatus in libris de anima; in hoc autem libro agitur de sensu sumpto pro operatione, & ita inscribitur de sensu; de obiectis autem sensilibus ibi agitur propter operationem, ut magis declaretur quomodo immutetur organum ex eorum actione, unde prodit operatio. Librum de sensu, & sensilibus, sequitur statim liber de memoria, & reminiscencia, quę quum sint interiorum sensuum operationes, sunt & natura, & cognitione posteriores operationibus sensuum externorum. Hunc sequitur liber de somno, & uigilia, hęc enim cum sensu omnino coniuncta sunt, quia nil aliud est somnus, nisi quies, & ligatio omnium sensuum, & ab operatione cessatio; quare liber hic coniunctus esse debuit tractationi de sensu, & eam sequi, quoniam eius notitiam præsupponit. Hunc autem sequitur liber de somniis, deinde liber de diuinatione per somnum, hęc enim accidentum animali in somno, & eorum tractatio præsupponit cognitas sensuum & externorum, & internorum operationes. Hi igitur omnes libri sunt proprii animalium, quia ad solum sensum pertinent, & ea, quam diximus, ipsorum inter se ordinatio necessaria est, quoniam aliter disponi non potuerunt, ut manifestum est. Hos omnes sequitur liber de communi animalium motu, quia motus est sensu posterior ea, quam tetigimus, ratione, sensus enim omnino insequitur animalis naturam; motus uerò non hanc, sed uniuersè sumptam naturam insequitur; naturam autem animalis consequitur modus potius ipsius motus, quam motus ipse: non ita igitur intimus naturæ animalis est motus, ut sensus; adde quod sensus datus est animali ut sit, motus uerò nō est

Lib. de sensu, & sensilibus.

Sensus sumitur, & pro anima & pro operatione.

Lib. de memoria, & reminiscencia.

Lib. de somno, & uigilia.

Libri de somniis, & de diuinatione per somnum.

Lib. de motu animalium.

animali necessarius ut sit, sed ut conseruetur, conseruatur. n. per cibum, quem sibi querit per motum; omnibus igitur libris per se ad sensum attinentibus posterior esse debuit liber de motu animalis; ob quam eandem rationem etiam quatuor libri de partibus animalium, quum sint de iis partibus, que pertinent ad animalis esse, uel ad bene esse, præponendi fuerunt libro de incœfu, in quo agitur de iis partibus, que conferunt ad motum, proinde ad conseruationem animalis. Post librum de motu Arist.

Lib. de generatione animalium. statim locat(ut prædiximus) libros de generatione animalium, quamvis enim alia fortasse ratione generatio, & motus, & sensu anteponi potuisset, tamē si Arist. institutū spectemus, postponenda fuit; est .n. operatio animalis, que neq; ad eius esse, neq; ad conseruationē pertinet, sed ad solā cōseruationē speciei, potest.n.& existere animal, & diutissimē cōseruari, quod omni prorsus ui generādi sit orbatū: nō est tamē ignorandum, generationē alio modo respicere naturā vniuersalem, alio particularē; respe

ctu .n. naturę uniuersalis, que præ cæteris querit conseruationē specierū, præcipua magis est generatio, quā motus; at si particula rē cuiusq; naturā spectes, ea præcipuè uult indiuiduū seruari, de inde uero specie; officiū .n. est naturae uniuersalis finem ultimū rebus, ad quem tendant, statuere; naturae autē particularis iussa quodāmodo illius exequendo procedere ordine generationis, quē hic Arist. respexisse videtur, primū .n. uult animal existere, de inde conseruari, ac durare, donec ad etatē perueniat perfectā, in qua sit aptū generare aliud simile, atq; ita specie conseruare; hac igitur ratione prior est sensus motu, & motus generatione, quia propinquior, & intimior ipsi naturae animalis. Non defuere tamē qui de loco librorum de animaliū ortu aliud senserint, quo-

Lib. de longitudine, & breuitate. rū sententiam mox expendemus. Post libros de generatione animalium sequuntur illi omnes, qui quum ad uiuētia omnia pertinent, & res tractent communes animalibus, & plantis, que remotores esse tidentur a propria animalis natura, ut antē diximus, ad postremum locum ab Aristotele reiecti sunt; communia omnium uiuentium accidentia sunt longitudo, ac breuitas uitæ, iuuentus, senectus, uita, & mors, sanitas, & morbus,

de quibus agit Arist. eo ordine, qui ad doctrinæ facilitatem conferre uisus est; primum quidē locū sibi uendicare uidebatur tractatio de longitudine, ac breuitate uitæ, per quā cognosceremus rationem

rationem cur iuuentum alia diutius, alia breuius uiuant; hoc discrimine cognito distinguenda est cuiusque duratio in partes, quę dicuntur iuuentus, & senectus; ideo Arist. in calce libri de longitudine, & breuitate uitæ proponit agendum de iuuentute, & senectute, ac simul de vita, & morte, coniuncta namque est horum omnium tractatio, ita ut de omnibus in eodem libro loqui commodissimum esse Aristoteles iudicauerit; sed cum sermone de uita, & morte coniunxit etiam tractationem de respiratione, & expiratione, quamuis animalibus solis haec competant, non plantis, propterea quod animalia tandiū uiuunt, quandiu respirare, & expirare possunt, quum enim id facere nequeunt, moriuntur; itaque sermonem de respiratione coniunxit cū sermone de uita, & morte, & harum tractationem cū tractatione de iuuentute, & senectute, in his enim statibus uiuere animātia dicuntur, & earum omnium extremum mors est; ideo postrema omnium prædictarum, est tractatio de uita, & morte, siquidem per mortem his omnibus finis imponitur. Postremus omnium de animalibus librorum est liber de sanitate, & morbo, ut Arist. ipse testatur in primo capite libri de sensu, & sensilibus; huic ultimus debebatur locus, tū quia sanitas, & morbus cognitionem aliorum dictorum accidentium presupponunt, tum etiam quoniam alia omnia iam memorata pendent à sola natura, sanitas autem, & ægritudo, & à natura, & ab arte: quod fit, ut Aristot. in primo capite libri de sensu, & sensilibus, & in initio ipsius libri de uita, & morte dicat, tractationem hanc modo quodam esse in confinio scientiæ naturalis, & artis medicæ, quum in ea desinat philosophus naturalis, & ab ea incipiat medicus: quod quidem quomodo sit intelligendum iam in mea de doctrinæ ordine Apologia declarauit. Hunc igitur ego puto Lib. 2. cap. esse uerum ordinem omnium librorum de animalibus, & ipsius ordinis rationem. Restat ut in prædictis libris aliqua confideremus, & aliorum de ordine sententias breuiter expendamus.

Lib. de sanitate, & morbo.

7.

QUALIS DEBEAT ESSE TRACTATIO DE SAN-
tate & morbo in scientia naturali. Cap. XXXIII.

Vvm omnium de animalibus librorum ordinem exposuerimus, optaret fortasse aliquis, ut etiam singuli cuiusque libri tractationis modum, divisionemq; in partes, & partium seriem edoceremus; ego tamen eo labore supersedere constui, ne opus hoc, quod breve esse volui, in magnam molem excrescat, quum præsertim hæc in singulis Arist. libris per se quisq; consyderare possit; nobis igitur satis sit universam structuram declarasse. Sed tractatio de sanitate, & morbo postulare uidetur, ut aliqua de ipsa dicamus, quum enim solum eius libri initium habeamus, ipsa autem tota tractatio desyderetur; quò fit ut uidere nequeamus quomodo de sanitate, & morbo egerit Aristot. & quomodo horum tractatio naturalis à tractatione medica distinguatur, non erit ab re si de hoc nos aliqua dixerimus; & quum præter medicos nemo tanquam philosophus naturalis, de sanitate, & morbo scripta, quæ legere possumus, nobis reliquerit, nostram ipsi hac de re sententiam proferamus. Ego igitur quid sentiam paucis exponam. Philoso pho naturali de sanitare, & ægritudine scripturo duo puto esse obseruanda, unum pertinet ad subiectum horum accidentium, alterum uero ad eorundem causas; quod ad subiectum attinet tribuenda sunt omnia accidentia illi subiecto, cui primo competunt, contra quām medici faciunt, qui & sanitatem, & morbum, & multas operationes, ipsasq; organicas partes, quæ homini cum multis aliis communes sunt, ut hominis contemplantur; qua in re quum omni reprehenzione careant ut medici, at ut philosophi naturales admittendi non essent: itaque consyderare oportet sanitatem, & morbum ut accidentia uiuentis universè sumpti, ita ut non minus stirpium, quām animalium sanitas, & ægritudo consyderaretur. Quod uero ad causas attinet, non est ignorandum sanitatis, & morbi causas, quæ tractantur à medico, alienas esse à philosopho naturali, quum ad effecti onem omnes pertineant, non ad scientiam; hæ autem sunt quæ communiter à medicis auxilia, seu remedia appellantur, quorum intentio, & cognitio scopus est artis medicæ docentis,

Causæ sanitatis, & morbi nō omnes pertinent, non est ignorandum sanitatis, & morbi causas, quæ tractantur à medico, alienas esse à philosopho naturali, quum ad effecti onem omnes pertineant, non ad scientiam; hæ autem sunt quæ communiter à medicis auxilia, seu remedia appellantur, eaq;

eaque sunt magna ex parte plantarum vires, & proprietates: et si enim non inficior, debere philosophum naturalem in libris de plantis docere naturas, & proprietates plantarum, ad plenam rerum naturalium notitiam, & ad perfectionem traditionis scientiae naturalis; dico tamen id in libro de sanitate, & morbo minimè esse faciendum, talium enim uiuum applicatio ad ipsum uiuentis corpus sanandum, humani arbitrii est, sitque ex habitu artis: sunt igitur à philosopho naturali cognoscendæ plantarum naturæ, & proprietates propter cognitionem plantarum tantummodo, à medico autem propter humani corporis sanitatem efficiendam, uel conseruandam. Quamobrem naturalis de sanitate tractatio debet esse uniuersalis, causasque complecti uniuersales, & naturales; est enim sanitas propria cuiusque uiuentis, seu partis eius temperatura, quæ prouenit ex elementorum commixtione; & huius quidem plurimæ sunt species pro specierum uiuentium, atque earum partium diuersitate, sed particularem omnium temperaturarum confyderationem facere pertinet ad libros de partibus animalium, & ad libros de plantis; quare libro de sanitate nil aliud restat confyderandum, nisi uniuersè quid sit sanitas, & à quibus causis pendeat; sic etiam quid sit morbus, qui nil aliud esse uidetur, quam à prædicta uiuentis naturali temperie recessio talis, quæ ledet operationem; & huius recessionis causas uniuersales debet naturalis philosophus declarare, ueluti ambientem aerem, & extrinsecus assumptum alimentum, à quibus potissimum uiuentium corpora uariis modis incessanter alterantur, mutanturque temperaturæ naturales, quare si eosque procedat mutatione temperiei, ut ledatur operatio, morbus est, at particuliiores uariorum morborum causas distinguere ad medicum potius, qui curaturus est, quam ad philosophum naturalem pertinere uidetur; ut fortasse idem de sanitate, & morbo dicendum sit, quod de habitibus animi dicitur, hi namque tum ut sunt habitus, tum ut affectiones, seu (uruocant) dispositiones, per uoluntarias actiones acquiruntur, proinde non ad naturalem philosophum pertinet eorum confyderatio, sed ad moralem, naturalis enim fatis habet cognoscere omnes animæ facultates, in quarum numero illa est, qua hos habitus

acquirere apti sumus, siue ea una sit, siue plures; habitus autem ipsos siue bonos, siue pratos distinguere, & cognoscere debet moralis, qui est quasi medicus animi, & particulares causas, per quas gignuntur, declarare. Sic etiam debet naturalis philosophus cognoscere hanc uiuentis corporis aptitudinem, qua & sanum esse potest, & ægrum, & uniuersali-ter quid sit sanitas, & ægritudo; particulares autem diuersorum morborum causas, nec non eas, quæ sanitatem conseruant, & eas, quæ lapsam restituunt, ac singulos morbos pellunt, cognoscere solius medici officium est, hæc enim omnia effectionem respiciunt. Ob id eam ego puto esse rationem cur dicat Aristot. tractationem de sanitate, & ægritudine esse quodammodo in confinio scientiæ naturalis, & artis medicæ; & in ea definere naturalem scientiam, ab ea uero medicam artem exordium sumere; definit enim Philosophus naturalis in uniuersali confyderatione sanitatis, & morbi, à qua exordiens medicus descendit postea ad particularem morborum omnium tradendam notitiam, & propriarum causarum, tum à quibus producuntur singuli, tum per quas expelluntur, quippe qui effectionem molitur, hæc autem non est nisi rerum particularium. Idem mihi videatur, aut faltem aliqua ex parte similis esse respectus disciplinæ moralis, ac ciuilis, ad legislatoriam; nam in morali, & in ciiali facultate de moribus, de uirtutibus, ac uitiis, atque de ferendis legibus vniuersalia præcepta traduntur; legumlatores autem de omnibus, ac singulis particularibus leges condunt, per quas in ciuum animis uirtutum habitus gignantur, & uitia expurgentur. Quamobrem sicuti bonus medicus esse non potest, qui non sit philosophus naturalis; ita nec bonus legislator, qui non calleat moralem philosophiam: inter eas tamen illud interest, quòd medicina solam effectionem respicit, philosophia naturalis non effectionem, sed solam scientiam; ciuilis autem, & legislatoria ambæ ad actionem diriguntur, quò fit ut utramque liceat animæ medicinam appellare, cum eo tamen discrimine quòd ciuilis uniuersalia præcepta tradit, legislatoria uero descendit ad particularia; aliud autem est legislatoria, aliud iudicaria, quæ est illa iurisperitia, quam profitentur illi, qui his temporibus Iurisconsulti

Ciuilis
disciplina, &
legislatoria.

Iurisper-
tua.

appellari uolunt; hāc enim legislatoria ignobiliorem esse manifestum est, idque apertè testantur Plato in Gorgia, & Aristoteles in primo libro de arte Rhetorica: est enim simplex quædam peritia, quæ nec scientia, nec prudentia, nec ars appellari meretur, quum sine ratione sit, hanc enim callere aliquis potest absque ulla ciuilis, ac legislatoriæ cognitione; sed ita uidetur esse sub legislatoria, ut empirica sub arte medica, empirica enim quum rationem ignoret, ars nominari non potest, quum ars non dicatur nisi quæ cum ratione est, ut inquit eo in loco Plato. De modo igitur, quo debet philosophus naturalis agere de sanitate, & morbo, hæc mea sententia est.

*COMPARATIO LIBRORVM DE HISTORIA
animalium cum reliquis libris de Animalibus.*

Cap. XXXIIII.

AESTERVM quum totam de animalibus tractationem in duas partes diuiserimus, unam in qua solum quod ita sit declaratur, quæ nouem libris de historia animalium continetur; alteram uero in plures sequentes libros diuisam, in qua eorum, quæ in historiis dicta erant, causæ afferuntur, & declaratur propter quid; non erit ab re, si unam cum altera conferentes consyderemus cui historiæ parti quis liber respondeat, quod quidem breuiter præstabimus. Notare quidem in libris de Historia possumus earum duarum tractationum distinctionem, quarum una ad principia, & ad substantiam animalis pertinet, altera uero ad accidentia, & operationes; sed ruditer, nec ita distinctè, ut in aliis sequentibus libris, quos scientiales esse diximus; neque id iniuria, siquidem rudis & historica enarratio eam exquisitam partium distinctionem, quam demonstrativa contemplatio habet, habere minimè potuit.

Primo quidem loco de partibus animalium agi in historiis, De partibus animantium. sicut etiam in parte demonstrativa, manifestum est, nam in prioribus quatuor de historia libris patet agi de animalium partibus, idque Aristoteles epilogo collegit in initio quinti. Tria genera partium in animali, in aliæ

aliæ namque pertinent ad esse, seu ad bene esse, de quibus agiatur in quatuor libris, qui de partibus animalium inscribuntur; aliæ ad motum, de quibus in libro de incessu; aliæ demum ad generationem, de quibus in libris de generatione animalium: sed hæc partium distinctio in libris de historia non admodum notari potest, de primo quidem partium genere agitur in primo & in secundo, & in posteriore parte tertii, & in priore quarti, quare eam totam tractationem dicere possumus quatuor libris de partibus animalium respondere: de partibus autem ad motum conferentibus nil separatim dicitur in historiis, sed de his aliqua dicuntur sparsim in memoratis libris una cum aliarū prædictarum partium conſyderatione, quare liber de incessu nullam certam habet in historiis sibi respondentem partem: de partibus autem generationi inseruentibus agit separatim Aristot. in prima parte tertii, & in eius libri initio de his dicendum proponit, quare pars illa tertii respondet scientiali harum partium tractationi, quæ habetur in libris de generatione animalium.

Libris de anima nulla pars respondet in historiis.

Libris autem de anima in historiis nulla pars respondet, quia nil de anima historicè dici poterat, tum quia anima insensibilis est, quò sit ut, licet de ipsis operationibus plura dici potuerint, quæ sensu, & experientiā sunt inuenta, de ipsam et tamen anima nihil; tum etiam quia de illis tantummodo institui tractatio historicā poterat distincta à scientiali, quæ causam aliquam habent, ita ut de iis declarari possit & quod sint, & propter quid sint: causam habent partes animalium finalem, cuius gratia sunt; causam etiam habent omnes uiuentium operationes, ut patet; de his igitur omnibus duplex fieri tractatio potuit, una historicā sine conſyderatione causarum; altera scientialis per causarum traditionem: ast anima in uiuentibus causam nullam habet, quia ipsa est prima aliorū omnium causa; qui enim dicunt operationem esse animę causam finalem, reiiciendi omnino sunt, nec tantum absurdum fuit unquam ab Aristot. pronuntiatum, qui semper pro eodem habuit dicere partes animalium esse propter animam, & esse propter operationes, tanquam propter finem; & semper animam uocauit finem, sed non dixit eam habere finem. Quum igitur anima causam priorem non habeat, duas, ut cætera, tractationes non postulauit; idq; fortasse significare Aristot. uoluit in primo contextu primi libri

*Operatio-
nes non
sunt finis
animæ.*

libri de Anima, dum scientiam illam appellauit historiam de anima, non solum enim denotauit enarrationem ueram, qualis esse solet in omni historia, sed etiam significauit nullam de anima historiam præcessisse distinctam à scientia eiusdem tractatione, sed illam ipsam esse simul & historiam, & exquisitam, quantum à naturali philosopho tradi poterat, tractationem de anima. Neque etiam puto ob aliā causam Aristotelem eodem in loco historiam de anima *την ἀκριβείαν* maximè præstantem esse dixisse, nisi quod in iis libris traditur animæ cognitio, quæ omnium, quæ in uiuentibus sunt, prima, ac suprema causa est, quoniam enim exquisitissima cognitio est quando effectus omnes ad primam & in eo genere summam causam, à qua omnia pendent, reduxerimus, exquisitissima est historia illa de anima, quia tradit cognitionem animæ, quæ est prima causa omnium, quæ in uiuentibus considerari possunt, ex cuius cognitione cognitio aliorum perfecta habenda est, quamobrem per hoc non aliud dat Aristot. primatum libris de anima, nisi in libris omnibus ad animantia pertinentibus, omnium enim quæ in iis traduntur, perfecta cognitio pendet ex animæ notitia, quæ in libris de anima traditur, qui ob id principem locum tenent inter omnes libros de animantibus, uideturque in medio collocari tanquam rex in medio regni, qualis etiam uidetur esse situs cordis in animali. Libros de anima statim sequitur liber de sensu, & sensilibus, cui respondet tractatio de sensibus in posteriore parte quarti libri de historia: deinde tractatio de somno & uigilia, & de somniis in calce eiusdem quarti respondet libris de somno & uigilia, de somniis, & de diuinatione per somnum; sed libro de memoria, & reminiscencia nulla separata tractatio in libris de historia respondet; sparsim tamen in iis libris aliqua ad has pertinentia dicuntur; ut in nono libro de illa, quam aliqua animalia maiorem, aliqua minorem præferre uidetur, prudentia, seu sagacitate, uariisque animalium moribus. Hos omnes libros sequitur liber de communi animalium motu, cui propria tractatio in historiis nulla responderet, quemadmodum nec libro de incestu, sed sparsim aliqua dicuntur de motu, & de partibus ad motum conferentibus unà cum aliarū partium consideratione, quæ in quatuor prioribus de historia libris habetur, qui uidetur respondere omnibus sequentibus libris, qui sunt

De sensu,
& sensili-
bus.

De som-
no, & uig-
ilia, & de
somniis.
De memo-
ria.

De motu.

sunt à primo de partibus animalium usque ad calcem libri de communi motu animalium, quem statim sequuntur libri de generatione animalium, de qua eadem incipit loqui Aristoteles in principio quinti de historia, quum enim operationes, quæ tractantur à libro de sensu, & sensilibus, ad librum usque de communis animalium motu, uideantur maximè essentiales animalibus, & cum eorum substantia ualde coniunctæ, sensus enim pertinet ad esse ipsius animalis, motus autem est ei necessarius ad eius conseruationem: ideo Aristot. in quatuor prioribus de historia libris omnia complexus est, quæ tum ad substantiam, hoc est ad partes animalium pertinebant, tum ad operationes cum ipsa substantia maximè coniunctas; ut epilogorum similitudo, & inter se respondentia declarat, scilicet eius, qui est in initio quinti de historia, & eius, qui in fine libri de communi motu. Nam in principio quinti de historia inquit { exposui partes animalium omnes tū interiores, tum exteriores atque etiam de sensu, de uoce, & de somno; restat ut corundem generationes persequamur } in calce autem libri de communi motu huic similem epilogum legimus his uerbis, { De partibus igitur cuiusque animalis, & de anima, præterea de sensu, & memoria, & motu diximus causas, reliquum autem est de generatione dicere } Voluit itaque Aristoteles omnia, quæ ad hunc usque locum tractauerat, respondere quatuor prioribus libris de historia, ita ut statim sequatur utrobius tractatio de generatione, de qua in quinto, sexto, & septimo historiarum libris loquitur, quibus respondent quinque libri de generatione animalium in tractatione scientiali. Quum enim generatio sit animalis operatio ad extra, quæ neque necessaria est animali ut sit, neque ut conferuetur, sicut antè ostendimus, proinde remotior ab animalis essentia esse uideatur, Aristoteles in utraque tractatione sciungere eā medio epilogo uoluit ab aliis memoratis operationibus, quæ maiorem cum substantia animalis affinitatem, & coniunctionem habere uidebantur. Postrema pars tractationis de animalibus ea fuit, in qua tractantur communia accidentia animalium, & plantarum, eaque omnia ad uitam, durationemq; animalium pertinent, de quibus agitur in libro de longitudine, & breuitate uitæ, & in eo qui est de iuuentute, & senectute, de uita, & morte, & respiratione; huic toti parti responderet octauus

De generatione animalium.

De uita, & morte.

de historia liber, ubi agitur de animalium uariis uitæ generibus, rationibusq; uiuendi ; agitur etiam in eodem libro de pluribus diuersorum animalium morbis, quæ pars respondet libro de sanitate, & morbo. Nono autem libro de historia, in quo de moribus animalium agitur, nullus in scientiali tractatione liber respondere uidetur, de his enim fortasse Aristoteles præter historicam traditionem nihil habuit, quod diceret, nam morum nulla alia effectrix causa afferri potest, nisi quod talis est illorum animalium natura, ueluti si ferocitatis, aut magnanimitatis leonis, aut crudelitatis tigris, aut ouis stultitiae causam quæramus: finalis autem causa plurium morum ita per se manifesta est, ut simul cum ipsorum morum enarratione eam exprimi necesse sit, dati namque à natura sunt diuersis animalibus uarii mores, & instinctus, ad ipsorum animalium conseruationem, aut defensionem, ut prudentia quædam, & astutia, quam in pluribus animalibus tum maiore, tum minorem notare possumus, & alia multa eiusmodi, quæ in nono illo historiarum libro leguntur; nulla igitur eorūdem morum alia scientialis tractatio relinquebatur, quocirca sola historica narratione Aristoteles uoluit esse contentus. De decimo autem historiarum libro ego quidem maximè dubius semper fui, uidetur enim nec historicus, nec scientialis dici posse, quod enim non sit historicus, ipsamet eius libri tractatio declarat, in eo namque declarantur causæ fertilitatis, ac sterilitatis, quæ tractatio nullo pacto historica appellari potest; quod cognoscens Theodorus Gaza, qui reliquos nouem in Latinum sermonem cōuertit, decimum hunc cōuertere noluit, nec aliis nouē apponendū putauit, sed potius libris de generatione animalium inserendum, sicut apud eum legimus in sua in eos libros p̄fatione; ubi etiā consyderat eum librum non integrum esse, sed fragmētum quoddā, cui manifestum est deesse initiu, quum incipiat à dictione aduersatiua, nec ulla prorsus appareat eius continuatio, seu connexio cū iis, quæ in calce noni libri dicta erant. Ego itaq; in hoc Theodori sententiam probo, sed non in eo, quod putat esse annexendum libris de generatione animalium, plura namque in eo dicuntur, quæ in ijs quoq; libris tractantur, non est autē credendū earundem rerum declarationem bis in eisdem libris ab Aristot. fuisse frustra repetitā. Adde quod librorum de generatione tractatio

De morib.
bus anima
lium.

De lib. de
cimo de
historia.

scien-

scientialis maximè est, qualis non est ea , quæ in illo decimo libro habetur ; causas enim sterilitatis , ac fertilitatis in solo homine conſyderat , quæ tamen pluribus animalibus communes sunt . Mos autem Aristotelis est omnia attribuere illi subiecto, cui primo competunt, quam solam esse scientialem tractationē ipſe in posterioribus Analyticis docuit ; hoc autem diſcrimen manifestè inspicitur in iis, quæ eadem & in eo libro, & in libris quoque de generatione traduntur, quæ enim in libris de generatione dicuntur uniuersè de animalibus , ea in illo decimo libro in solo homine conſyderantur . Hanc ob causam ego arbitror librū illum non esse scientialem, nec annectendum libris de generatione : uidetur potius esse extra ordinem scriptus , ut etiam alii plures, siue ab Aristotele, siue ab aliquo alio, & medicinalis potius esse, quām naturalis : nam medici multa, quæ pluribus animalibus communia sunt , in homine solo , quem sanare uolunt, conſyderare consueuerunt; neque aliena ab hac sententia sunt illa , quæ in eo libro scribuntur , multa enim dicuntur de auxiliis ferendis sterilitati, quæ medicinā potius sapiunt, quām philosophiam naturalem.

*LATINORVM OPINIO DE LOCO LIBRORVM DE
Anima, & eius reprobatio. Cap. XXXV.*

ERITATE cognita de ordine omnium librorum de animalibus, sequitur ut aliorum falsas hac in re sententias expendamus , ac reprobemus , & aliqua ex iis, quæ diximus, exorientia dubia soluamus . Primum quidem Latini de loco librorum de anima aliam sententiam sequuti sunt, nempe illā, quam uidetur approbasse Auicenna in disponendis libris suis naturalibus : putarunt enim libris de anima primum locum deberi inter omnes libros de animalibus , hoc argūmento duci, quòd qui rem aliquam cogniturus est, debet primo loco illius principia contemplari , est autem anima principium animalis , & omnis uiuentis corporis , ab anima igitur totam de uiuentibus tractationem exordiri oportuit; quocirca libros de anima sextum in scientia naturali locum obtinere dixerunt, ita ut statim

Argumen-
tum Lat-
inorum.

sequatur libros de mineris, & omnium ad animantia pertinen-
tium primus sit. Sententia hæc iam reprobata à nobis est pluri-
bus Aristotelis testimoniis, qui primum locum dedit libris de
historia animalium, secundum quatuor libris de partibus, ter-
tium libro de incessu, post quem statim locauit libros de ani-
ma: nunc autem ratione aduersus eos utemur, nec alia, quām
ea ipsa, qua suam ipsi sententiam comprobarunt, sic enim uno,
& eodem labore & ueram sententiam confirmabimus, & eo-
rum argumentum soluemus. Dicebant ipsi, à principiis rei con-
siderandæ ordiendum est, nos uero hoc idem confitentes ita
argumentamur: partes animalium sunt principia, sunt enim
materia animalium, ergo à partibus inchoandum est, proinde
primi sunt libri de partibus, nam & priores de historia libros
de partibus esse manifestū est. Itaque controversia integra ma-
net inter materiam, & formam, idque nobis in præsentia excu-
tiendum proponitur, quum cognoscenda sit cuiusque rei natu-
ralis & materia, & forma, de utra prius sit agendum. Illi qui-
dem, qui in ordine doctrinæ ipsam rerum naturam sequendam
semper esse putant, dicent materiam semper esse anteponen-
dam, tanquam natura priorem formam, prius enim propria cu-
iusque rei materia statuenda est, quām ex ea educatur forma;
idque uidetur ipse Aristoteles afferere in primo libro de parti-
bus animalium. Sed horum sententiæ illa, quæ in primo Physi-
corum habetur, materiæ, ac formæ consideratio manifestè re-
fragatur: ibi namque acturus Aristoteles de internis principiis
corporis naturalis, prius ostendit esse duo principia contraria,
quæ formalia principia vocari solent, deinde uero ex eorum
notitia dicit nos in primæ materiæ cognitionem; itaque prius
ibi agi de forma, quām de materia manifestum est. Neque est
quòd aliquis dicat primum illum librum de materia esse, secun-
dum uero de forma, & ita prius agi de materia, quām de for-
ma; crassus enim hic error est, & à nobis antea reprobatus: de
forma enim & de materia quatenus sunt forma, & materia, hoc
est quatenus sunt principia constituentia corpus naturale, non
in secundo libro agitur, sed in primo; eaque tractatio in primo
libro perfecta est: in secundo autem libro eadem principia tra-
stantur respectu accidentium, motus, & quietis, quorum prin-
cipia sunt, qua ratione non dicuntur amplius considerari ut
forma,

Sententiæ
impugna-
tio.Solutio ar-
gumentiAn à mate-
ria, an à
forma sit
ordiendū.
Aliorum
opinio.Confuta-
tio.

forma, & ut materia, sed ut natura. Ideo alienissima à ueritate, & ab Aristotele est illorum interpretatio, qui in ultimo cōtextu primi libri, quando Aristot. ait se posterius de physicis, & caducis formis acturum, dicunt significari sequentem tractationem de natura in secundo libro: reuera enim nil aliud significare uult Aristot. nisi tractationem de propriis singulorum naturalium corporum formis habendam in reliquis libris naturalibus: quum enim in eo primo libro formam communiter tantum acceptam consyderaslet, ibi soluere uolens tacitam quæstionem inquit de prima omnium formarum siue una sit, siue plures, ad philosophum naturalem loqui non pertinere, sed de formis solis naturalibus, de quibus quum communiter egisset in eo primo libro, restabar de singulis separatim dicendum in reliquis huius scientiæ libris, scilicet de formis elementorum in libris de elementis, de formis mistorum in libris de mistis, de formis animantium in libris de animantibus; sic enim tractatio significatur de formis, quatenus formæ sunt, qualis non est ea, quæ in secundo libro Physicorum habetur de natura; ut etiam manifestè ostendit locutio Aristot. in plurali numero, de formis enim se acturum pollicetur, quum in eo primo de forma egisset, & in secundo acturus esset adhuc de forma latè sumpta, quatenus est natura; sed non de formis, quia tota illa tractatio est uniuersalis. Illud igitur uerissimum est, ubi de materia, & de forma naturalis corporis actum est, ibi prius de forma actum esse, quam de materia, prius enim ostendit omne, quod fit, ex contrariis fieri, eaque duo esse, unum nobilius, quæ est forma, alterum ignobilius, quæ est priuatio; postea uero ex mutatione, quæ fit de contrario in contrarium, ostendit dari præter contraria tertium principium subiectum. Ego igitur ab iis, quæ alibi demonstraui, non recedens, dico habere quidem materiam, & formam, inter se ordinem naturalem, ut ait Aristot. in primo cap. secundi de partibus animalium, nam ordine generationis naturæ materia prior est, ordine autem intentionis naturæ forma est prior, quia materia est propter formam; attamen ordo doctrinæ non sumitur ab ordine naturæ, sed à nostra faciliore, aut meliore cognitione: ubi igitur forma est notior, & eius cognitio confert ad cognoscendam materiam, agendum prius est de forma, quam de materia; ubi uero materia est notior, de materia

Opinio
propria.

teria prius, quām de forma est agendum. Ob id Aristot. in primo Physicorum agens de prima rerum materia, quæ quum sit ens mera potestate, maximè abscondita nobis est, ac difficilima cognitu, prius egit de forma, quia non poterat prima materia cognosci, nisi ex mutatione, quæ est de priuatione ad formā, uel de forma ad priuationem: contrà uero in libris de animalibus prius egit de materia animalium, quām de forma, quoniam partes animalium, quæ sunt eorum proxima materia, sensiles sunt, & notiores, anima uero insensibilis, & ignotior, & eius consideratio ardua, multisque, ac magnis difficultatibus referta est, ut Aristoteles ipse testatur in proœmio librorum de anima; eaque fuit Arist. mens in primo libro de partibus animalium, quando dixit agendum prius esse de materia, quām de forma, non enim ea tātum ratione ductus est, quod materia secundum ordinem naturę dirigitur ad formam, sed quod animalium partes, si bene cognitæ sint, cognitionem animæ faciliorem redundunt, idque potissimum respexit, quando ibi dixit esse de anima agendum, sed prius esse dicendum de materia: hoc autem significauit Aristoteles in ipsa animæ definitione, definit enim animam per corpus organicum, hoc est uariis organis præditum: ad plenam igitur eius intelligentiam plurimum confert cognitione partium organicarum, quam Aristot. tradit in lib. de partibus, non enim cognoscimus quod sint organa, nisi singulari officia intellexerimus, hec autem in libris de partibus declarantur. Cæterum etiamsi nec partium notitia ad animam cognoscendam, neque cognitione animæ ad cognitionē partium aliquid conferret, debuisse tamen Aristot. de partibus prius agere, quām de anima, quia hoc magis consonum est ordini compositiō, quo scientiam naturalem scribere constituerat: omnis enim generationis ordo compositius est, materia uero prior est forma ordine generationi; idcirco hunc seruat Arist. in tota scientia naturali, nisi quando facilitioris doctrinæ ratio contrarium ordinem postulat, quod rarum est, idque factum est in primo Physicorum, ut modò dicebamus. Potest autem solum ipsum proœmium librorum de partibus ostendere illud esse initium tractationis de animalibus, & libros de partibus præcedere libris de anima, ut cuique illud legenti manifestum esse potest.

*SOLVTIO DVBI QVOD ARISTOTELES DE EA
dem re s̄apius agere uideatur , & aliorum dubio-
rum ad ordinem pertinentium .*

Cap. XXXVI.

Dubium.

O T E S T etiam ex iis, quæ dicta sunt, colligi solutio dubitationis, quæ torquere multorum animos posset, uidetur enim Aristot. pluribus in locis egisse de una, & eadē re, nam de sensibus egit accuratè in secundo libro de anima, cur igitur eorum tractationem repetiuit in libro de sensu, & sensilibus? utroque enim in loco agitur de operatione sensuū, quæ in uno, & eodē loco declaranda uidebatur; sic de motu animalium egit & in libro de incessu, & in tertio de anima, & in libro de communi animalium motu; uidebantur tamen omnia, quæ ad motum animalis attinent, simul una tractatione explicanda fuisse.

Solutio. Hujus difficultatis solutio in eo, quod supra declarauimus, cōstituta est, diximus enim totam tractationem de animalibus in tres partes diuisam esse, in una agitur de materia animalium, in altera de forma, in tertia de operationibus, & accidentibus cōsequētibus; quum igitur in his tribus partibus diuersi sine scopo, nullum absurdum est si in iis omnibus de aliqua eadem re agatur propter diuerlos scopos; in librīs quidem de anima nullus aliis est Aristotelis scopus, quam naturam animæ declarare, quòd si de operationibus quoque plura dicit, id facit ut per eas nos ducat in cognitionem animæ, sicut ipse faciendum esse dixerat in contextu xxxiiii. secundi libri, non quòd consilium eius sit ibi ipsarum secundum se operationum cognitionem tradere; idque ipse significauit in principio libri de sensu & sensilibus, quando dixit se egisse de anima secundum seipsum, postea agendum esse de operationibus: quoniam igitur de operatione sensuum in secundo libro de anima locutus erat non propter se, sed propter cognitionem partis animæ sensibilis, ideo de eadem scribere uoluit librum de sensu, & sensilibus, in quo ipsius secundūm se operationis perfectam notitiam nobis traderet: ideo si in eo libro aliquam ipsius animæ mentionem facit, non amplius eam confyderat secundum seipsum, sed propter cognitionem

tionem operationum, quarum est causa, in solis enim libris de anima uerè dicimus ipsam secundum seipsum animam, eiusque naturam declarari, hic enim solus est eorum librorum scopus. Sic de motu dicendum est, in libro enim de incessu nullus aliis est scopus, quām declarare partes instrumentales, quæ motui animalium inferuiunt, quod si de ipsa quoque operatione ibi fit sermo, non est propter ipsius motus cognitionem, sed propter notitiam partium organicarum, motus enim est earū causa finalis, per quam ipsæ partes cognoscendæ sunt: in tertio autem de anima libro non est Aristotelis consilium declarare ipsum animalium motum, quomodo, & à quibus causis fiat, sed solum facultatem animæ motricem, quæ declarari non poterat sine ipsius motus consideratione; restabat igitur ut de motu ageret secundum seipsum, quod facit Aristot. in libello de communi animalium motu, ubi huius operationis cognitio traditur per suas causas; quoniam igitur omnis tractatio nominatur ab eo, quod sui gratia tractatur, non ab eo quod propter aliud, ideo non de eadem re sunt illæ tres, quas diximus, distinctæ tractationes, sed in libro de incessu agitur de partibus organicis inferuentibus motui, in tertio autem libro de anima agitur de facultate animæ motrice, demum in libello de motu agitur de ipsomet motu, non igitur idem frustra repetitur. Sed dubitare ad-
 Dubium.
 huc aliquis hac in re potest, nam si uerum est id, quod modò diximus, debuerunt omnes operationes, quæ in libris de anima consideraretur fuerant propter animam cognitionem, iterum considerari propter se in paruis naturalibus, quod tamen factū fuisse non uidemus, plures enim sunt operationes animæ, qua-
 rum facta est mentio in libris de anima, de quibus tamē nullum habemus proprium tractatum in paruis naturalibus, ut opera-
 tiones intellectus, & phantasie. Soluetur hac in re omnis dubi-
 tatio, si artificium Aristotelis, quod fortasse nemo considera-
 uit, declarauerimus: quum igitur necessarium Aristoteli fuerit ad tradendā cognitionem facultatum animæ loqui de eius op-
 rationibus, cognouit esse in his hoc discrimen, quod aliquarum Discretione
 exactissima cognitione requirebatur ad cognitionem aliquam animæ facultatem, quales fuerunt humanæ mentis operatio-
 nes, non poterat enim mentis nostræ natura bene declarari,
 nisi per exquisitam operationum omnium declarationem, quam
 operationum animæ.

polliceri uidetur Aristoteles in primo contextu tertii libri, dum proponit declarandum quomodo fiat intellectio; de huius igitur partis operationibus non opus fuit aliquid seorsum scribe-re in paruis naturalibus, nam diligens illa operationum tractatio, et si propter animae notitiam facta, utramque simul operam praestitit, nec aliud de his dicendum relinquebatur. Aliquarum autem operationum rudis, & imperfecta cognitio satis erat ad declarandam aliquam animae facultatem, quales fuere operationes externorum sensuum; ideo ad perfectam ipsarum scientiam tradidam debuit propriam harum tractationem institue-re in paruis naturalibus, ideo scripsit librum de sensu, & sensilibus, in quo melius declarans obiectorum sensilium naturas perfecte docet quomodo ipsae operationes in organis sensuum fiant. Sic etiam cognouit rudem motus notitiam satis fuisse ad declarandas organicas partes in libro de incessu, & ad declarandam uim animae motricem in tertio libro de anima, ita ut motus ipse imperfecte cognitus relinquetur; ideo de hac ipsa operatione, ut plenè cognosceretur, scribere uoluit librum de communi motu animalium, in quo ex omnibus causis motus in animali tam propinquus, quam remotis tradit nobis perfectam scientiam huius operationis, sunt autem causae eius remotæ appetitus, & sensus, & intellectus, quæ iam declaratae fuerant in tertio libro de Anima; propinquæ uero organa ipsa corporea, quæ declarata erant in libro de incessu; has igitur omnes causas Aristot. accommodat ad declarandum quomodo in animalibus fiat motus. Aliæ demum fuere operationes, quarum nulla declaratio, aut mentio ad animam cognoscendam requie-rebatur, de his igitur ne uerbum quidem fecit Aristoteles in libris de anima, sed integrum de his sermonem remisit ad paruos naturales; huiusmodi fuerunt memoria, & reminiscientia, & somnus, & uigilia, & somnia, & alia accidentia, quorum proprii tractatus leguntur in paruis naturalibus, quum nulla eorum facta sit mentio in libris de anima, quoniam ad animam cognoscendam nihil eorum consideratio conferebat. Hac igitur norma utentes omnem huiuscmodi difficultatem paruo negotio tollemus. Cauendum etiam est ne ob aliqua Aristotelis testimonia de librorum dispositione in errorem duca-mur, nam si eius uerba legamus in capite vndecimi quarti libri

de partibus animalium, bis in eo capite asserit se iam tractasse de partibus motui inservientibus, quare suspicari possumus librum de incessu præcedere quatuor libris de partibus, uel saltem esse in uerbis Aristotelis repugnantiam, nam in postremis uerbis libri quarti de partibus proponit se statim aucturū de partibus ad motum pertinētibus, & in calce libri de incessu inquit se iam egisse de partibus tum aliis, tum iis, quæ ad motum conferunt, & proponit agendum statim de anima: postponit igitur librum de incessu libris de partibus, quod etiā indicat prolixā illa præfatio librorum de partibus, ut antea confyderauimus. Sed nulla est repugnantia in uerbis Aristotelis, nam illa quidē, quæ ab eo in initio, uel in fine librorum ad ordinem librorum pertinentia scribuntur, certam fidem faciunt de ipsa librorum serie, ac dispositione: nā si in initio libri tanquām per epilogum referat ea, quæ antè tractata sunt, absque dubio dicendum est ea prius fuisse tractata; & in calce libri si de aliqua re proponat agendum, apertè significatur non solum agendum, sed statim in libro sequente agendum, sicuti uerba illa in fine libri de incessu apertè indicant agendū statim esse de anima: sed illa, quæ in medio librorum dicuntur, nullam certam fidem de librorum ordine faciunt, quando non ordinis significandi gratia ab Aristotele proferuntur, sed solum causa citandi, seu nominandi aliquem librum; quod quidem aliis in re manifesta exemplis possumus cōprobare, in primo capite libri de interpretatione inquit se de conceptibus animi dixisse in libris de anima, quum tamen tota logica ordine doctrinæ præcedat totam scientiam naturalem: in quarto capite eiusdē libri inquit postremis uerbis & quæcunque talium contra sophísticas determinauimus importunitates & postea in tertio segmēto eiusdem libri capite secundo dicit & dictum autem de his est in Topicis & uerba igitur illa præteriti temporis uidentur significare & libros Topicos, & Sophisticos præcessisse libro de interpretatione, quod est manifestè falsum: alia quoque plura eiusmodi loca confydere possemus, quæ consultò omittimus. Credendum igitur est non eodem ordine scriptos esse ab Aristotele omnes libros, quo ipse uoluit eos esse disponendos, fortasse enim prius libros de anima scrisit, & totam etiam naturalem philosophiam, quam logicam; uoluit tamen logicam præcedere toti

Solutio:

naturali philosophiæ : sic fortasse prius Topicos , & Sophisticos libros scripsit, quām librum de interpretatione, hunc tamen illis præcedere uoluit, nam quæ in primo capite primi Topicorū scribuntur, uidentur testari iam actum esse de syllogismo , & de demonstratione , quibus omnino præcedere debuit liber de interpretatione: maiorem fidem facere potest locutio Aristot. per uerbum futuri temporis, significat enim tractationem illam faciendam esse posterius ; sed tamen ad ostendendum quòd immēdiatè posterius sit de ea re agendum, nil prorsus efficacitatis habet , nisi sit in postremis uerbis libri, sicuti diximus de ultimis uerbis libri de incessu, quæ significant esse statim agendum de anima. Dicimus itaque Aristot. fortasse prius absoluere uoluisse breuem illum tractatum de partibus attinentibus ad incessum , ut postea in libris de partibus alias consyderaret , in quibus erat diutius moraturus, ob idque in capite illo undecimo quarti de partibus dixisse se iam esse locutum de partibus ad motum conferentibus ; uoluisse tamen ordine doctrinæ libros de partibus præcedere libro de incessu, ut alia firmiora Aristotelis testimonia, & ratio ipsa declarat.

*NON N V L L O R V M O P I N I O D E L O C O L I B R O R V M
de generatione animalium, & eius confutatio.*

Cap. XXXVII.

ON N V L L I fuerunt, qui libros de animalium ortu alio in loco ponendos esse existimarunt, non in eo, in quo nos plurimum aliorum sententiā sequētes eos collocauimus , putarunt enim locandos esse statim post quatuor libros de partibus, & ante librum de incessu ; moti autem sunt tali argumen-
to. Tria sunt partium genera in animali, aliæ namque pertinent ad esse animalis, aliæ ad motum, aliæ ad generationem, de quibus Aristot. manifestè proponit agendum in initio primi libri de generatione animalium , inquit enim se iam dixisse de aliis animalium partibus, superesse autem agendum de partibus generationi inseruentibus , quarum tractationem ibi statim aggreditur ; atqui omnes animalis partes locum habent materiæ respectu animæ , quemadmodum igitur de aliis partibus agi-

Primū ar-
gumētum
illorum .

opor-

oportuit prius, quam de anima, ita etiam de his, quae ad generationem pertinent, eadem enim in omnibus ratio uiget, quod de materia animalium prius agendum erat, quam de forma; itaque libri de generatione animalium tanquam libri de partibus ponendi sunt ante libros de anima inter alios libros de partibus animalium. Adducunt etenim testimonium Aristoteles in postremis uerbis quarti libri de partibus, ubi dicit consequens esse agere de partibus generationi inseruentibus. Tandem conseruant uerba Aristotelis in quarto libro de partibus cap. 1111. x. xii. vbi inquit se postea de generatione animalium locuturum, quae eandem sententiam confirmare uidentur. Sed ego contrariam sententiā, quam antea declaraui, & quam plures tuentur, sequendam esse arbitror. Ut igitur huius ueritatem cognoscamus, scire debemus Aristotelem non ita de animalium generatione egisse, ut egit de motu; quum enim considerare oportuerit, & operationem ipsam, & organicas partes ipsi inseruentes, Aristot. in duobus distinctis, & separatis libris egit de motu, & de partibus ad motum conferentibus: non sic de generatione, ob maiorem enim commoditatem, ac facilitatem doctrinæ decreuit in eisdem libris, qui de generatione animalium inscribuntur, & de ipsa generatione, & de partibus ei inseruentibus agere, quia cognouit perfectam earum cognitionem hoc postulare: hoc igitur dubiam reddidit eorum librorum sedem, nam ratione partium ad generationem pertinentium locandi uidetur ante libros de anima cum aliis libris de partibus; at ratione ipsius generationis, quae est operatio quædam consequens, uidetur ponendi post libros de anima inter paruos naturales. Hæc autem tractationum coniunctio in iis libris ita manifesta est, ut à nullo negetur, & proponit etiam ipsam Aristoteles in quarto libro de partibus cap. quarto, ubi ait dicendum esse de partibus generationi inseruentibus, quibus mas differt à foemina, sed quoniam de ipsa quoque generatione dicendum est, melius esse ut hæc conseruatio ad eum locum remittatur; ex quibus Aristotelis uerbis non solum colligimus consilium eius fuisse simul agere, & de generatione, & de partibus; sed etiam ipsum iudicasse, melius esse totum tractatum locare post libros de anima inter paruos naturales, quam ante inter libros de partibus: ad quod comprobandum

Secundum
argumentum.Tertiū ar-
gumentū.Opinionis
confutatio.

habemus etiam aliud Aristotelis clarissimum testimonium in quinto libro de generatione animalium capite septimo, ubi dicit se de uoce prius esse locutum in libris de anima, & in libro de sensu, & sensilibus, sic enim locat libros de generatione post libros de anima, & post librum de sensu, & sensilibus. Idem etiam ostendunt uerba Aristotelis in primo capite primi libri de generatione animalium, quæ magna conſyderatione digna sunt; duo ibi ab Aristotele dicuntur, unum quòd quum de cæteris animalium partibus iam locutus eset, reliquum est dice-re de partibus generationi inseruentibus; alterum quòd quum quatuor sint causæ, & de tribus animalium causis dictum iam sit, materia, forma, & fine, dicendum est etiam de causa effi-ciente, homo enim hominem generat, & equus equum ut cau-sa effectrix. Ex priore colligo argumentum efficax contra aduersarios, quum enim Aristot. testetur se iam egisse de cæteris partibus, & solas relinquи conſyderandas partes ad genera-tionem pertinentes, ergo omnes alii libri de partibus sunt anteponendi libris de generatione, etiam liber de incessu: nam si secundum aduersarios locarentur libri de generatione ante librum de incessu, falsò diceret Aristoteles se iam egisse de aliis partibus, & solas superesse partes generationi inseruentes; at-qui locari non possunt post librum de incessu, nisi etiam post libros de anima collocentur, librum enim de incessu statim se-quuntur libri de anima, ut Aristoteles in calce eius libri testa-tur; asserit ergo Aristoteles libros de generatione libris de a-nima posteriores esse. Ex altero autem dicto duo ualidissima argumenta sumo, unum est, asserit Aristoteles se docuisse tres animalium causas, & inter eas formam, atqui forma est ani-ma, ergo asserit se egisse de anima, quare libri de genera-tione sequuntur libros de anima: alterum argumentum est, in-quit Aristoteles se egisse de tribus animalium causis, & solum superesse agere de causa efficiente; manent autem tractandæ partes generationi inseruentes, has ergo non putat Aristote-les uocandas esse materiam animalis; hinc sumitur ratio totius ueritatis, & erroris aduersiorum, & consilii Aristotelis in horum librorum dispositione; materia enim respicit formam, proinde illa dicitur materia, quæ ad formam recipiendam di-richtur à natura. Quare, si bene conſyderemus, illæ quidem

partes,

partes, quæ pertinent ad esse animalis, de quibus agitur in quatuor libris de partibus; & illæ, quæ pertinent ad conseruationem animalis individui, de quibus agitur in libro de incessu, merentur nomen materiae; sed non illæ, quæ ad neutrum conferunt, sed ad solam conseruationem speciei, de quibus agitur in libris de generatione animalium; quum enim hæ neque ad recipiendam animam, neque ad eam conseruandam necessariæ sint, nullo pacto uidentur eam habere rationem ad animam, quam materia habet ad formam. Quamobrem rectè Aristoteles censuit harum consyderationem non esse consyderationem materię animalis, sed potius causę efficientis, nam per has animal generat aliud sibi simile; quum reliquæ partes non modò sint causæ effectrices instrumentariæ operationum, sed etiam materia, sine qua uel non reciperetur anima, uel non conservaretur. Nec tamen ob id dicendum est cum aliquibus libros de generatione animalium esse de principiis animalium, & hoc nomine locandos esse ante libros de anima, aut saltem statim post libros de Anima; nam agere de generatione, ac de eius causis est quidem modo aliquo agere de causa effectrice animalis; sed præcipue est agere de operatione posteriore, partes enim generationi inferuientes et si locum habent causæ efficientis respectu animalis geniti, tamen respectu generantis, cuius partes sunt, non sunt ipsius animalis effectrices causæ, sed operationis posterioris, quæ est generatio alterius similis. Quoniam igitur consyderat ibi has partes Aristoteles in animali generante, non in animali genito, præcipua est tractatio generationis tanquam operationis consequentis, secundaria uero etiam causæ efficientis, quia consequitur ut eadem sit consyderatio causæ effectricis respectu animalis geniti, seu generandi, quæ est consyderatio operationis animalis generantis; nec dissimilis est ea tractatio aliis, quæ habentur in parvis naturalibus, nam in iis quoque operationes animalium declarantur per suas causas, quæ sunt potissimum ipsæ animalium instrumentales partes, ut in iis libris uidere est. Iure igitur Arist. in epilogo in calce libelli de communi animalium motu, post eum locat statim libros de generatione, quum enim commiscuerit cum tractatione generationis tractationem

Nota quæ
partes sint
materia
animalis.

Aliorum
error quod
lib. de ge-
neratione
sint de
principiis.

partium facilioris doctrinæ gratia, uideritque huiuscmodi par-
tes non admodum mereri nomen materiæ in animali; sed si ad
aliquid causæ genus sint reducendæ, reduci potius ad causam
electricem; ideò totam tractationem locauit inter paruos na-
turales post librum de communi motu animalium. Ad argumen-
ta illorum facile est respondere, ad primum enim iam patet re-
sponsio, nam negamus partes generationi inseruientes habere
locum materiæ. Sed præterea hoc etiam dato nil eslet absurdum,
si Aristot. ad maiorem doctrinæ facilitatem reieceret harum
partium consyderationem in paruos naturales, quum soleat
modò præponere materiam formæ, modò formam materię;
quippe qui ordinem naturæ tunc solum seruat, quando ordi-
ni melioris cognitionis nostræ consentaneus, uel saltem non
contrarius est; sed eum semper despicit, quando melior,
aut facilior cognitio nostra contrarium ordinem postulat.

Ad secūdū Ad locum Aristot. in calce quarti libri de partibus, dicimus
eum esse mendosum, quia ubi dicitur § generationi § legen-
dum est § incessui § quam eorum uerborum emendationem
nuñ communis omnium consensus comprobauit, & ita in
omnibus codicibus Aristotelis, qui posterioribus temporibus
sunt excusi, recepta est hæc correctio; & ea non admissa, es-
set contradic̄tio insolubilis eorum uerborum cum illis, quæ le-
guntur in Epilogo in calce libri de communi animalium mo-
tu: eslet præterea etiam nugatio in uerbis Aristotelis, qui quan-
do in calce præcedentis libri proposuit rem in sequenti consy-
derandam, non iterum eam proponit in principio sequen-
tis, ita ut bis ponat eandem eorundem librorum connexio-
nem; quare si in calce quarti de partibus dixisset, quum de
reliquis partibus dixerimus, dicamus de partibus generationi
inseruientibus; non rectè hoc statim repeteret in initio primi
de generatione, quum dicat, postquam de cæteris animalium
paribus dictum est, restat ut dicamus de iis, quæ generationi
inseruiunt. Ad uerba autem Aristot. in cap. quarto, decimo,
undecimo, duodecimo eiusdem quarti libri, dicimus ea non
significare quod statim sit agendum de partibus ad generatio-
nem pertinentibus, sed solum, quod postea de his erit agendū;
immo, & uerba illius capituli quarti nostræ opinioni fauēnt, in-
quit enim esse etiam agendum de partibus generationi inser-

uientibus, sed quoniam de ipsa quoque generatione agendum est; ideo congruum est ut harum partium consyderatio ad eum locum differatur; denotat igitur distantem ab eo loco librum, in quo de generatione, ac de partibus ad eam attinentibus sermo fiat: quod etiam indicat modus loquendi Aristotelis in initio primi de generatione, dicens enim, quum de cæteris animalium partibus dictum iam sit, denotat remotam ab eo loco esse aliarum partium tractationem, ut totum illud primum caput benè consyderantibus manifestum esse potest.

**QVOD NAM SIT SVBIECTVM STATUENDVM IN
omnibus, & in singulis libris de animalibus opinio propria.**

Cap. XXXVIII.

A C T E N V s declaratum à nobis est, quæ sit series omnium illorum librorum, qui vocantur de Animalibus, & quid in singulis tractetur ab Aristotle; restat ut de eorum subiecto propriè accepto aliqua dicamus, quum enim alias ostendimus à nobis sit non omnem rem consyderatam subiectum esse propriè sumptum, si quidem Aristot. dixit non modo subiectum consyderari in scientia, sed etiam principia, & affectiones subiecti, quæ quum à subiecto distinguuntur, non possunt propriè appellari subiectum; ideo non satis est cognouisse quid agatur in singulis libris de Animalibus, sed uidendum etiam est quodnam in iis subiectum statuendum sit; in hoc igitur consyderando hunc ordinem servare constituim, primo loco breuiter exponam quidnam ego hac in re sentiam; deinde aliorum sententias cum argumentis in medium afferam, atq; perpendam. Mihi quidem uidetur facilem explicatu rem esse, si uera illa sunt, quæ diximus in libro de præcognitis, nam si id semper statuendum est subiectum, cuius principia, & affectiones quæruntur, in libris autem de animalibus tractantur principia, & affectiones non solius animalis, sed omnis uiuentis corporis, necesse est subiectum omnium simul eorum librorum esse non solum animal (non esset enim adæquatum) sed corpus animatum latissimè acceptum; quamuis enim appellantur libri de animalibus quia consyderantur omnia in ani-

In lib. de
præcogni-
tis.

Subiectū
in omni-
bus librīs
de anima-
libus.

ani-

animalibus, non est tamen ab hac sola appellatione sumendum subiectum : quandoquidem appellationes, & inscriptiones librorum non semper à subiecto sumuntur, sed quandoque à parte subiecti præcipua, quandoque etiam ab aliqua re extranea ; sed firmis nitimur fundamentis si à rebus ipsis consyderatis subiectum colligamus. Quoniam enim in animali non solam animalis propriam naturam, sed etiam naturam uiuentis in eo insitam Aristot. contemplatur, & uiuentis quoque principia, & affectiones consyderat, & hæc omnia ore rotundo dicit esse communia animali cum planta, ut uidere est, & in libris de anima, & in paruis naturalibus, certè subiectum adæquatum non solum animal est, sed corpus animatum latisimè acceptum, illud uidelicet, quod est species misti ex elementis constantis ; nam Cœlum quoque est animatum, sed de eo non agitur in his libris, neque de anima Cœli agitur in libris de anima, ut ipsa librorum series indicat, & ut Aristoteles declarat in proœmio librorum de partibus animalium, & qui id afferere audent, ita crassa ignorantia laborant, ut omni prorsus confutatione indigni sint. Mea igitur sententia hæc est, si omnes simul accipiantur libri, & de animalibus, & de plantis, subiectum adæquatum est corpus animatum consyderandum, & secundum amplitudinem suam, & secundum proprias rationes specierum, nempe & animalis, & plantæ : si uero seclusis libris de plantis solos sumamus libros de animalibus, subiectū erit corpus animatum ut consyderandum & in sua maxima latitudine, & secundum propriam naturam animalis ; id enim certum est non agi de corpore animato communi, nisi in libris de animalibus, neque est absurdum, quod in iisdem agatur, & de genere, & de specie, quæ animal dicitur ; quum id in aliis quoque libris naturalibus factum esse uiderimus ; in libris autem de plantis subiectum erit planta ut consyderanda secundū propriam rationem. In singulis autem libris facile est subiectum inuenire iuxta normam à nobis traditam in libro de præcognitis, quum enim eorum librorum nullus sit, in quo non tractetur uel principium, uel accidens aliquod seu animalis, seu animati corporis, illud in singulo subiectum statuendum est, cuius uel principium, uel accidens consyderetur, ut in quatuor libris de partibus animalium subiectum est animal, quia ma-

Nec Cœlū,
nec anima
Cœli in
lib. de ani-
malibus
consydera-
tur.

teria

Subiectū
in lib. de
partibus.

teria animalis ibi tractatur ; in libro autem de incessu subiectum est animal , non tamen omne , sed illud solum , quod talis motus particeps sit , si quod enim commune nomen habemus , quo omnia ex se mota animalia complectemur , illud statuendum esset subiectum , & in libro de incessu , & in libro de communi animalium motu , quia ibi de huius partibus agitur , hic uero de huius propria operatione : hac eadem ratione dicendum est in libris de anima subiectum esse corpus animatum uniuersè sumptum , quod omnia uiuentia mortalia comprehendat , quia ibi de huius forma agitur , non de sola animalis forma , definitur enim anima esse actus primus , & forma uiuentis corporis , eo igitur modo consyderatur , quo definitur , nempe ut principium formale uiuentis corporis . Quoniam igitur illud est subiectum , cuius principia consyderantur , nullum aliud esse potest eorum librorum subiectum , nisi corpus animatum ; hoc idem de singulis aliis libris dicendum est , id enim cuius principium , uel accidens consyderatur , subiectum in singulo dicendum est , siue sit corpus animatum commune , siue animal , siue aliqua species animalis : certum enim est iis omnibus libris absolui totam tractationem , & de uiuente communiter accepto , & de animalibus tum generaliter , tum speciatim consyderatis . Hac igitur norma quisquis utatur , errare meo quidem iudicio non potest in dignoscendo cuiusque libri subiecto .

Subiectū
in lib. de
anima.

OPINIO ILLORVM, QVI DICUNT SVBIECTVM IN
lib. de anima esse animam , & eius confutatio.

Cap. XXXIX.

ENTENTIA hec nostra maximè confirmabitur , si breuiter aliorum errores , qui ab hac norma recesserunt , aperuerimus : nobis quidem satis erit consyderare quid alii senserint de subiecto librorum de anima , qui inter omnes de animalibus libros principem locum tenent , nam errore aliorum in iis libris detecto , facile cuique erit & illa , quæ in aliis libris errata fuerint , deprehendere . Tres inuenio aliorum opiniones de subiecto librorum de anima , una est , quam nos sequimur , quod

Tres opiniōnes de subiecto lib. de anima.

quod sit corpus animatum, hanc enim solam ueram esse puto, dummodo sano modo, quem postea exponam, intelligatur. Secunda est plurium recentiorum, qui subiectum horum librorum dicunt esse animam ipsam. Tertia demum nonnullorum, qui nec corpus animatum, nec animam, sed animal volunt esse horum librorum subiectum; hanc igitur utramque nos conſyderare oportet. Illi, qui subiectum dicunt esse animam, argumentantur primum ex inscriptione, inscribuntur libri de anima, ergo nullum aliud in iis subiectum statuendum est, nisi anima. Secundò ex uerbis Aristot. in initio libri de sensu, & sensilibus, ibi enim dicit se animam conſyderasse secundum seipſam, ergo ut subiectum, non ut principium subiecti, quæ enim conſyderantur ut principia, non conſyderantur secundum seipſa, sed alterius gratia. Tertiò dicunt, illud est subiectum, quod in principio scientiæ definitur, at in initio secundi libri de anima definitur anima, & magna cum diligentia inquiritur, ac declaratur eius definitio; corporis autem animati definitionem nullibi in iis libris compriemus, ergo non corpus animatum subiectum habent, sed animam.

Tertiū argumentū. Quartò, illud est subiectum, per quod scientia siue totalis, siue partialis distinguitur ab aliis, at per animæ conſyderationem distinguuntur libri de anima à cunctis aliis libris naturalibus, non per corpus animatum, hoc enim etiam in pluribus aliis libris subiectum est, immo in omnibus simul libris de animantibus; dum igitur subiectum adæquatum quærimus librorum de anima, nullum est ponendum nisi anima ipsa. Tandem dicunt, anima habet omnes conditiones, quæ in subiecto scientiæ requiruntur, ergo est subiectum, probant assumptum, anima habet species, ut patet, habet affectiones, quas Aristoteles in contextu tertio primi libri proponit conſyderandas; habet etiam principia, quod quidem ipsi variis modis ostendunt, in hoc enim non consentiunt, aliqui dicunt, anima habet saltem principia cognitionis, nempe suas operationes, ex quibus cognoscitur; alii configiunt ad causam agentem, quæ animam educit de potestate materiæ ad actum, hæc enim principium quoddam ipsius animæ dici potest; alii demum dicunt animam habere propriam naturam, ac definitionem, quæ instar principii est, quum per eam mul-

Quartū argumentū. Quintū argumentū.

ta accidentia de ipsa anima demonstrari possint. Huius sententię falsitas tum ex iis, quae antea diximus, tum maximè ex iis, quae scripsimus de præcognitis, manifesta est, nunc igitur paucis agemus; primum quidem iam diximus animam definiri ab Aristotele ut principium, & sæpe in iis libris appellari principium, & causam uiuentis corporis, patet igitur eam ut principium consyderari. Præterea quælibet res ita est cognoscenda, ut secundum propriam naturam est, nec alio modo, atqui anima in rerum natura non per se existit secundum Aristotelem, immo essentialis conditio animæ est ut sit perfectio, & forma uiuentis corporis, ergo non potest alio modo consyderari, aut cognosci, nisi ut formale principium corporis uiuentis. Præterea si anima, non corpus animatum, statuatur subiectum in libris de anima, nullus erit liber, in quo dici possit consyderari corpus animatum; hoc autem dicere absurdum est, quia corpus animatum est species corporis naturalis, sine cuius tractatione mancam necesse est esse naturalēm philosophiam; consequens autem probatur, quia qua ratione dicimus subiectum in libris de anima non esse animatum corpus, sed animam, eadem dicere debemus subiectum in libris de partibus nullum esse, nisi ipsasmet animalium partes; sic in libro de sensu, & sensilibus nil aliud esse statuendum subiectum, nisi sensum ipsum; sic in libello de motu nil aliud nisi motum, & in libris de generatione animalium nil aliud, nisi ipsam animalium generationem: nam quum nihil sit animato corpori intimius anima, quæ est eius forma, si de hac agere non est agere actu de corpore animato, multo minus agere de materia, aut de operationibus erit agere de corpore animato, in nullo igitur libro subiectum statuere possumus corpus animatum; quod si dicant hoc esse subiectum in omnibus libris simul sumptis, uanum certè, ac risu dignum hoc est, quomodo enim subiectum in omnibus statui potest, si eorum nullus inuenitur, in quo dici possit ipsum consyderari? Sed huius erroris ratio petatur ex libro nostro de tribus præcognitis. Argumenta autem illorum facilè soluuntur, pri-

Opinionis
cōfutatio.

Primum
argumētū.

Secundū
argumētū.

Tertium
argumētū.

Ad primū
argumētū
aduersario
rum.

gnitis,

Cap. 6.

gnitis, ubi diligenter id declarauimus. Ad secundum dicimus Aristotelem non ideò dixisse animam fuisse consyderatam secūdūm seipsum, quòd uoluerit eam in libris de anima esse subiectū propriè acceptum, sed solum ad differentiam aliorum sequentium librorum, quum enim in iis agendum sit de operationibus consequentibus, quarum causa est anima, necesse erit in iis facere animæ mentionem, quia effectus non cognoscuntur nisi per suas causas; sed non erit ibi consilium ipsam secundūm se animam cognoscere, sed accidentia per illam; at in libris de anima nulla fuit alia Aristot. intentio, nisi tradere cognitionem ipsius animæ secundūm seipsum. Audiui tamen aliquos ita argumentantes, si consyderaretur anima ut principium subiecti, ergo non secundūm seipsum; quemadmodum ubi tractatur ut causa operationum, ibi non tractatur secundum seipsum. Quæ argumentatio etsi non modò uulgata est, sed etiam recepta, uana tamen est, & index magnè cecitatis, quæ ex eo prouenit, quòd non distinguūt intentionem à subiecto, ipsum enim subiectum nullibi tractatur, nisi dum singillatim ea tractantur, quæ declarare est consilium, & intentio authoris, quò fit, ut quicquid tractare est intentio authoris, id secundūm seipsum, & propter seipsum tractari dicatur, licet ut subiecti principium, uel ut affectio tractetur. Quare cognitione animæ quæritur propter seipsum, & quæritur ad habendam cognitionem corporis animati, hæc enim quæ alijs duo diuersa, atque etiam repugnantia esse uidentur, idem reuera sunt; ipsam enim secundūm se animam cognoscere volumus, & eam cognoscere est cognoscere corpus animatum, hoc est aliquid corporis animati, est enim eius forma. Sic etiam dicimus in libro de motu animalium intentionem esse cognoscere motum animalis, & eum quæri propter seipsum, quia est per se dignus cognitu, & ipsum cognoscere esse cognoscere corpus animatum, nempe aliquid ipsius, hanc eius operationē. Rem igitur consyderatam aliud est referre ad intentionē, aliud est referre ad subiectum libri; nam si ad subiectum libri referatur, & ipsa sit intentio authoris, dicitur simul propter seipsum consyderari, & propter cognitionem subiecti, hoc enim idem est. Sic igitur in libris de anima consyderatur anima secundum seipsum, quia ipsam cognoscere est intentio, nec dirigitur ad aliam principaliorem intentionem, licet conferat etiam plurimum

mum ad notitiam reliquorum: at si aliquid ad intentionem re-
 feratur, & propter illam dicatur considerari, tunc non amplius
 consideratur secundum seipsum, quia non est intentio autho-
 ris, sic consideratur anima in paruis naturalibus propter opera-
 tiones, quas cognoscere est intentio in iis libris, idèò in illis
 non consideratur anima secundum seipsam, quum ibi non quæ-
 ratur animæ cognitio, sed operationum per illam, illæ igitur se-
 cundum seiphas dicuntur considerari, quicquid enim considera-
 rare est intentio, & consilium authoris in aliquo libro, id sem-
 per secundum seipsum considerari dicendum est. Ad tertium ne-
 gamus utrumque consequens, unum erat, anima definitur, er-
 go anima est subiectum, quod quidem est unum argumentum,
 nam in primo Physicorum definitur materia, nec tamen est su-
 biectum, sed principium, & definitur ut principium, sic definitur
 in tertio Physicorum motus, nec ob id est subiectum, sed affe-
 ctio subiecti, & definitur ut affectio; quum igitur principia quo-
 que, & accidentia definiantur in scientiis, inualida prorsus est
 ista argumentatio, quum præsertim in definitione ipsa animæ
 appareat eam definiri ut principium subiecti, non ut subiectum
 habens principia. Alterum consequens erat, corpus animatum
 non definitur in libris de anima, ergo non est subiectum, quod
 similiter negandum est, possumus enim hoc argumentum tor-
 quere contra aduersarios, immò contra Aristotelem sic, in nul-
 la parte scientiæ naturalis definitur corpus animatum, uel ani-
 mal, uel aliqua species animalis, ergo nullum horum est subie-
 ctum in aliquo libro naturali siue uno, siue pluribus. Soluitur au-
 tem argumentum, quia est quidem subiectum in scientia præ-
 cognoscendum quid sit, non tamen semper expressè definitum,
 nam docuit Aristot. in primo libro posteriorum dispici
 quandoque expressionem præcognitionum, quando res per se
 conspicua, ac nota est; si igitur loquamur de præcognitione
 quid nomen significet, de qua etiam Aristot. in eo libro loqui-
 tur, non fuit opus expressè sumere quid significet nomen uiuē-
 tis, uel nomen animalis, uel nomen hominis; quia horum om-
 nium significatio notissima per se omnibus est, sat igitur est si-
 mente præcognoscatur, ut in libro de præcognitis declaraui-
 mus: si uero loquamur de definitione perfecta, non est neces-
 sarium hanc esse præcognitionem, possunt enim interna principia,

Ad tertium.

Capite. 8

quæ eam constituunt, ignota esse, & inuestigari, & demonstrari. Solet igitur Aristot. indagare interna principia ignota corporum naturalium, nec tamen ex iis conflatam eorum definitionem exprimere, sed nobis relinquere, ut leui negotio ex principiis ab eo declaratis definitionem perfectam constitutas cuiusq; corporis naturalis, ut uiuentis corporis, & animalis, & specierum animalis. Sic etiam in primo libro de Cœlo declarat conditiones essentiales cœlestis corporis, quæ in nostram cognitionem uenire potuerunt, sed relinquunt ut ex illis nos definitionem illius corporis construamus dicentes esse corpus naturale nec graue, nec leue, nec generationi, nec interitui obnoxium, nec alterabile, nec augmentabile, sed solum in orbem mobile. sic de aliis multis dicendum est.

Ad quartū Ad quartum dicimus maiorem propositionem ueram semper esse de scientiis totis, scientia enim quælibet tota ab alia quælibet distinguitur per subiectum, ut scientia naturalis à Geometria, & utraque hæc ab Arithmetica; sed non semper uera esse de partibus eiusdem, nam partes quidem aliquæ eiusdem scientiæ distinguuntur per propria subiecta, quæ sunt distinctæ species subiecti totius, ut in scientia naturali libri de mineris à libris de animalibus; aliquæ tamen partes non distinguuntur per subiecta, quum uersentur in eodem subiecto, sed distinguuntur solum per diuersas intentiones circa idem subiectum, ut octo libri Physicæ auscultationis in eodem subiecto uersantur corpore naturali, distinguuntur autem inter se per uarias tantum intentiones circa idem subiectum; nam in duobus prioribus intentio est agere de principiis corporis naturalis, in tertio autem agere de eius affectionibus, motu, & infinito, in quarto de aliis accidentibus, loco, & tempore, & sic de reliquis: sic dicendum est de libris de anima respectu aliorū librorum de animalibus, nam in corpore animato plurima erant conſyderanda, quorum numerus, & uarietas plures etiam distinctos libros postulauit, quare diuersis intentionibus distinguuntur, non diuersis subiectis, nam certum est corpus animalum commune esse subiectum, & in libris de anima, & in libro de longitudine, & breuitate uitæ, & in libro de uita, & morte; uariæ tamen sunt in his libris intentiones Arist. quia in corpore animato plura erant conſyderanda, & principia, &

accidentia; satis est igitur si libri de anima ab aliis secernantur per hanc propriam intentionem, quæ est declarare formale principium corporis animati, in nullo enim alio libro intentione est agere de forma corporis animati, nisi in libris de Anima. Ad ultimum argumentum negamus animam habere omnes conditiones, que in subiecto scientiæ requiruntur: primum quidem quod habeat species, hoc nullius est momenti, quoniam etiam si non haberet, per id tamen non staret quin posset esse subiectum in aliqua parte scientiæ, et si non in scientia tota: quod uero anima habeat principia eo modo, quo subiectum debet habere principia, falsum est, ut ipsorum aduersariorum inter se dissentio declarat; quod enim eorum aliqui dicunt animam habere principia cognitionis, suas operationes, uanum est, hoc namque est potius dicere animam esse principium, quam habere principia, proprium enim est principiorum incomplexorum, ut, si lateant, demonstrentur à posteriori per suos effectus, ostenditur enim in primo Physicoru prima materia ex mutatione, nec ob id ullus unquam dixit materiam habere principia, ea namq; dicuntur principia subiecti, ex quibus de ipso demonstrantur accidentia à priori, non à posteriori. Non minus uanum est id, quod alii dicunt, animam habere causam agentem, à qua educitur de potestate materiæ ad actum; nam agens educens formam, non dicitur ob id esse causa formæ, sed compositi; & forma in illa eductione locum habet causæ, non effectus: præterea hoc etiam condonato nullę pertalem causam demonstrantur affectiones animæ, immò ne consideratur quidem talis causa animæ in libris de anima; quid autem absurdius, quam dicere animam esse subiectum quia habet principia, quum talium principiorum nulla unquam fiat mentio in libris de anima? Maiorem probabilitatem habet id, quod dicunt, animā habere principia, népe suam naturā, ac definitionē: sed neq; hoc dici potest, nā concedimus quidē subiectū quandoq; simplex esse, & nullam in se habere cōpositionem, ut supra de Cœlo diximus, quod in libris de Cœlo habet locum subiecti, eius enim natura, quæ ibi declaratur, instar principii est; sed hoc non possumus de anima dicere, quum .n. certum sit definiri in sciētia nō modò subiectū, sed et principia, & affectiones subiecti, omnia hæc dicuntur proprias habere naturas, ac

definitiones, nec tamen ob id omnia sunt subiectum; sed quum hæc diuersis modis in scientia consyderentur, ut dictum est in libro de præcognitis, & eo modo consyderentur, quo definitur, spectanda est definitio singulorum, ut uideamus an definiatur ut subiectum, an ut principium, an ut affectio, ad quod discernendum iam in memorato libro præcepta tradidimus, quæ inde petenda sunt; ipsa certè animæ definitio apertè declarat animam ut principium subiecti definiri, & consyderari, non ut subiectum, ut antea declarauimus. Cæterum etiam si fateremur animam habere principia, non ob id fieret, ut anima esset subiectum, nam affectiones quoque sua principia, & suas causas habent, nec ob id sunt subiectum in scientia.

^{Quo ani-} Maioris igitur momenti est postrema conditio, quæ reuera
^{ma habeat} est maximè omnium propriam, & necessaria subiecto, ut affec-
^{tiones} tiones habeat, id enim propriè subiectum dicitur, quod habet affectiones, & eis subiacet, & de quo illè demonstran-
tur: omnino igitur negamus animam hoc modo habere af-
fectiones. Quod autem illi dicunt, Aristot. in proœmio pri-
mi libri de anima sæpe uocare affectiones animæ, & in tertio
contextu proponere consyderandas affectiones animæ, nihil
nobis obest, quoniam uerba illa sunt ita intelligenda, ut Ari-
stot. dicat animam habere affectiones, & operationes ab ip-
sa prodeentes, sed non ut ipsi inharentes; sic autem non dicit
animam esse earum subiectum, sed esse ipsarum principium,
quod & nos fatemur; immò clara in hoc est sententia Ari-
stotelis in contextu L x i i i. primi libri de Anima, ubi di-
cit omnes animæ operationes esse attribuendas toti anima-
to corpori, non animæ, nec dicendum esse animam iraſci,
uel contemplari, sed hominem anima; hæ igitur omnes
sunt animati corporis tanquam subiecti, & sunt animæ tan-
quam causæ, & principii: ideo risu digna est nonnullorum

^{Fuga non-} distinctio, qui locum illum expendent, & ostendere omni-
^{nullorum.} no uolentes animam habere affectiones, & ita posse esse sub-
iectum in libris de anima, dicunt posse duobus modis intelli-
affectiones esse ipsius animæ, uno modo ut subiecti recipientis,
quod solum ibi Aristot. negat, altero modo ut originis, à qua
producuntur, qua ratione non negat, immò sæpe afferit animam
habere affectiones, quò sit ut hæ possint de anima demonstrari,

quum

quum sint aliquo modo affectiones ipsius. Sed hoc dicentes propriam ipsi opinionem euertunt, & in nostram ueniunt, nil enim aliud dicunt, quam animam non esse harum affectionum subiectum, sed esse principium; atqui certum est affectiones non demonstrari de suis principiis, à quibus producuntur, sed de subiectis, in quibus inhærent, per sua principia; dicere igitur affectiones esse animæ ut originis tantum, est dicere eas non de anima demonstrari, sed de corpore animato per animam. Præterea non est ita pingui Minerua intelligendum dictum illud Aristot. in tertio contextu primi libri de anima, ut dicat declarandas esse affectiones animæ in libris de anima, ut intelligere ibi omnes uidentur; etenim in libris de anima nil aliud declarat Arist. nisi ipsam animæ naturam, & essentiam, ut ipse meus testatur in initio libri de sensu, & sensilibus; sed de affectionibus animæ significat esse agendum in partibus naturalibus, non in libris de anima; quod si qua mentio fit in libris de anima affectionum animæ, ea fit propter essentiam animæ, & cuiusq; facultatis animæ cognoscendam, non ut ipsæ operaciones animæ ibi noscantur; quemadmodum in præcedentibus difusè declarauimus.

Nota expeditio
nem
tex. 3. in 1.
lib. de ani-
ma.

*OPINIO ILLORVM, QVI DICUNT SVBIECTVM IN
lib. de anima esse animal, & eius confutatio.*

Cap. XL.

ONSIDERANDA manet postrema opinio illorum, qui dicunt subiectum in libris de anima esse animal. Hi ad hanc comprobandum utuntur primùm auctoritate Aristotelis, qui in secundo contextu primi libri de anima inquit animam esse principium animaliū; & in primo capite primi libri de partibus animalium ait se postea locuturum esse de anima, qua animal tale est; itaque testatur se de sola animalium anima acturum esse, atqui id subiectum est, cuius principia quæruntur, animal igitur est subiectum, non corpus animatum uniuersè sumptum. Præterea sic argumentantur, de illius forma agitur in libris de anima, de cuius materia prius actum est in libris de partibus, at in libris de partibus actum est

Primum
argumētū
pro hac o-
pinione.

Secūdum
argumētū.

de sola animalium materia, non de materia stirpium; ergo in libris de anima similiter agitur de sola animalium forma; minorem iam nos concessimus, nam per se manifestum est in libris de partibus agi de solis animalium partibus; maiorem probant authoritate Aristotelis in primo de partibus animalium, ubi dicit agendum esse de anima, & eius gratia agendum prius esse de materia, quæ sunt partes animalium; quamobrem si de partibus agit propter animam, necesse est ut de eiusdem anima loquatur in libris de anima, de cuius materia loquitus est in libris de partibus. Hæc tamen sententia falsa est, & omnino reiicienda, quod enim in secundo libro de anima, agatur de anima vniuersè sumpta, & postea de animæ parte vegetali ita manifestum est, ut id negare nemo posse, ea autem utraque tractatio communis est plantis, & animalibus, ergo ibi de omnium uiuentium anima agitur, non de animalis solum. Quod si dicant eam quidem animæ partem omni uiuenti competere, de ipsa tamen ibi agi propter sola animalia, & ut contracta ad animalia, hoc testimonio primùm Aristotelis reprobatur, qui in ea parte exempla sæpe sumit à plantis, & definitionem quoque animæ in plantis declarat; deinde etiam ratione, quia si ita esset, sophistica esset illa Aristotelis consideratio, & qualis ipse iam uitiosam esse docuerat in primo libro posteriorum Analyticorum, ibi enim dixit omnia esse attribuenda illi, cui primò, & quatenus ipsum competit, & ea, quæ sunt generis propria, in ipso esse cognoscenda, non in specie, neque in speciebus omnibus, ut equalitas angulorum duobus rectis non in æquicrure, sed in triangulo: sic etiam Auerroes in suo procœmio in primum Physicorum dicit quod considerare primam materiam ut materiam animalis, uelut hominis, non faceret propositiones uniuersales, & quatenus ipsum, sed esset ut ostendere æquilaterum habere tres angulos equales duobus rectis. In hunc igitur errorem incideret Arist. si animam latè sumptam, & animam vegetalem, quæ primò competit animato corpori, ipse ut solum animalis animam consideraret, seu ut ad animal coarctatam. Neque etiam dicere possunt eam considerari præcipue propter animalia, plantis autem attribui secundariò, & animalium gratia; nam unaquæque res ita est cognoscenda, uti est, anima uero vegetalis est forma æquæ à planta, atque,

Opinionis
impugna-
tio.

ab animali participata, secus enim non esset uiuens genus unicuum; quoniam igitur non minus planta, quam animal, sed quem ac animal, hac anima participat, quemque etiam in utrisque cognoscenda est. Præterea manca esset naturalis philosophia, si in solis animalibus hanc animæ partem cognosceremus, non in plantis; nec dicere possunt Aristot. de hac agere in libris de anima propter animalia, & iterum in libris de plantis propter plantas; siquidem nullam legimus huius animæ tractationem in libris de plantis siue ab Aristotele, siue à Theophrasto scriptis: immo si Aristot. uel aliquis aliis hoc pacto duas eiusdem animæ tractationes fecisset, unam in animalibus, alteram in plantis, perperam fecisset, magna que reprehensione dignus extitisset, tum quia id, quod primò competit generi, non rectè ostenditur de specie, neque de speciebus omnibus, ut Aristot. afferit in primo libro posteriorum, quemadmodum antea dicebamus; tum etiam quia non est iteranda eiusdem rei tractatio, quando semel pro omnibus, multoque melius, tradi potest, ut notat Auerr. in dicto suo procœmio in primum Physicorum, immo Aristoteles ipse in primo de partibus animalium. Possimus etiam huius dogmatis falsitatem uidere in libris de longitudine, & breuitate uitæ, de iuventute, & senectute, & de vita, & morte, ubi Aristot. profitetur se hæc omnia communiter considerare in animalibus, & in plantis, quia reuera sunt communia accidentia omnis uiuentis; tametsi enim proprii modi, quibus hæc plantis competit, reiciuntur ab Aristot. in libros de plantis, per hoc tamen non stat, quin hec omnia prout quemque omni uiuenti competit, in his libris considerentur. Quamuis etiam Aristot. in calce libri de longitudine, ac breuitate uitæ afferat eos esse libros de animalibus, nil tamen hoc nobis officit, fatur enim Aristot. in animalibus considerare statuisse tum illa, quæ animalium propria sunt, tum illa, quæ sunt illis communia cum plantis, hæc tamen semper attribuere uiuenti, quod in animali inest, non animali quatenus est animal; sicut Anatomistæ ea, quæ in hoc individuo homine contemplantur, non ut huius hominis contemplantur, sed ut hominis. Restat ut ad illorum argumenta respondeamus: Ad primum, quod ex Aristotelis auctoritate sumptum erat, dicimus Aristotelem in procœmio primi libri de anima, & in procœmio librorum de partibus anima-

Cap. de ex-
terioribus.

lum, solis animalibus animam attribuere, proponereq; de animalium anima agendum, quia nondum improbauerat antiquorum sententiam; qui sola putabant animalia uiuere, eam. n. postea confutat in calce primi libri de anima, ubi ostendit etiā in plantis uitam inesse. Consyderandum præterea est Arist. id non dicere nisi in proœmiis, at non est inconueniens aliqua in proœmiis dici pingui ininerua, & aliorum sententiam potius, quam ueritatem respiciendo, quando aliorum opinio est uulgata, & nondū reprobata: at in secundo libro de anima, ubi Arist. serio, & secundum mentem propriam de anima loquitur, nil unquā tale compriemus, sed in inuestiganda, & tradenda, & declaranda definitione animæ semper dicit eam esse uiuentis corporis formam, nunquam dicit solius animalis; & in contex. X x x v i. X x x v i i. illius secundi libri ostendit animam esse uiuentis corporis causam ut formam, & ut finem, & ut effectricem, non dicit solius animalis; sic etiam totum tractatum de parte vegetali si legamus, nunquam uidebimus Arist. illam animæ partem soli animali attribuere, sed semper uiuenti generi communis animalis, & plantæ. Mirum certè est, quòd illi proœmia potius Arist. respiceret uoluerint, quam ipsam met tractationem, in qua Arist. ueritatem declarat, nihilq; oratoriè dicit, sed omnia docendi gratia.

Ad alterum argumentum sumenda est responsio ex iis, quæ ante dicta sunt, quum enim in libris de animalibus tractentur, & illa, quæ animalium propria sunt, & illa, quæ sunt illis communia cum plantis, non possumus ita argumentari ut dicamus, hic liber est de solo animali, ergo & ille aliis, iam enim ostendimus aliquos esse de solis animalibus, aliquos de uiuentibus omnibus communiter, ut afferit Aristoteles in initio libri de sensu, & sensibus; quoniam ergo prius de materia, quam de forma dicendum esse iudicauit, & utrumque consyderare uoluit in animalibus, ideo materiam consyderauit propriam animalium, quia nulla erat propinqua materia communis animali, & plantæ; forma autem consyderauit ut communem, quia in animali inest pars quædam animæ, quæ eadem etiam plantæ participant; qua de re diffusius loquuti sumus in libris de methodis.

*Ad secun-
dum.*

*Lib. i. cap.
ultimo.*

DE PLANTIS, ET EARVM TRACTATIONE.

Cap. XLI.

I B R O S omnes de animalibus iam à nobis con-
sideratos sequuntur tandem libri de plantis, qui
in scientia naturali postremum locum tenent; Theophrastus de plantis.
quum enim de rebus inanimatis actū sit prius,
postea uerò de animalibus, ac simul de iis, quæ
sunt communia animalibus, & plantis, restabat
ultimo loco ut ageretur de plantis secundum propriam rationē,
qua distinguuntur ab animalibus; in his igitur libris subiectum
est planta ut consyderanda & generaliter, & singillatim secun-
dū omnes species suas, sicut Arist. proposuit in calce capitis pri-
mi libri primi Meteorologici. Duo autem de plantis consyde-
randa sunt, substantia primum, deinde operationes, & proprie-
tates consequentes, qualis fuit etiam animalium consyderatio;
ideò Aristot. in duobus libris de plantis agit primo loco de par-
tibus plantarum, sicut etiam primo loco egerat de partibus ani-
malium, postea uerò de plantarum generatione, ac de earum
proprietatibus. Exquisitiorem plantarum tractationem tradi-
dit Theophrastus, qui Aristotelem de animalibus agentem imi-
tatus distinxit plantarum consyderationem in historicam, &
scientialem, extant enim nouem eius libri de historia planta-
rum, & initium decimi; deinde alii sex libri de causis planta-
rum; in quibus seruat ordinem ab Aristotele seruatū in decla-
ratione animalium, nam primo loco de substantia plantarum
agit declarando partes tum homogeneous, tum heterogeneous;
deinde generationis, & accidentiū consequentium declaratio-
nē prosequitur. Notare autē possumus in iis & Aristot. & Theo-
phrasti libris plura esse de plantarum uiribus medicinalibus di-
cta; sed Theophrastus non solum sparsim has plantarū uires cō-
syderat, sed de his peculiariter agendū proponit in decimo li-
bro historiarū, licet eius libri initium tantū habeamus, reliqua
defyderentur; hoc dico ad comprobationem eorū, quæ supra
dixi loquens de sanitate, & morbo, uires enim & proprietates
plantarū medicinales cognoscendæ sunt & à medico, & à philo-
sopho naturali, diuersis tamen scopis; medicus eas consyderat
dum sibi proponit sanitatem recuperandā, uel conseruandam;

philoso-

philosophus autem naturalis eas inquirit, ut plenam habeat cognitionem platarum, quæ sunt species corporis naturalis, ideò id ei facere non conuenit in libro de sanitate, & morbo, sed

Dubium. lum in libris de plantis. Nolo hic silentio præterire dubium quoddam, quod quidem aliis leuissimum esse uidetur, mihi uerò non ita leue, sed arduum semper uisum est: quum enim in tractatione de animalium substantia Aristoteles & materiam, & formā animalium declarauerit, prius enim egit de partibus animalium, postea de anima; quæritur cur agens de substantia plantarum & ipse, & Theophrastus solas partes plantarum cōsyderauerit, de forma uerò ne uerbum quidem fecerit.

Responsio cōmunis. Ad hoc omnes responderent non opus fuisse loqui de anima plantarū, quia de hac iam plenè dictum erat in secundo libro de anima, nempe de parte animæ uegetali, qua sola uidentur plantæ uiuere.

Impugna-tio. Hæc tamen responsio mihi uidetur non omnino tollere difficultatem; anima enim uegetalis, de qua agitur in libris de anima, non est propria plantarum forma, sed est propria uiuentis, quod commune genus est animalis, & plantæ, nec per eam distinguitur planta ab animali. Quoniam igitur necesse est consideri plantam ab animali differre per substantialem aliquā formam, quæ sit propria plantæ; siquidem per materiam res non differunt; quæ autem per sola accidentia differunt, nō differunt specie; omnia autem, quæ sunt propria plantarum, tractanda sunt in libris de plantis; agendum omnino erat de forma plantæ, quæ plantam separat ab animali; quare difficultas uigeret.

Responsio propria. Ego breuiter dicam quid hac in re sentiam, diffusius postea de hoc locuturus in operibus naturalibus. Ego quidem nunquam in eo multorum errore fui, ut dicerem animam uegetalem constituere plantam, animam uerò sensibilem constitueret brutum; sed credo uegetalem constituere uiuens, quod est genus plantæ, & animalis; & animam sensibilem constituere animal, quod est genus brutorum, & hominis; plantam uerò ab animali differre puto per propriam formam, & bruta inter se, & ab homine per proprias singulorū formas. Vnde aliud maius dubium oritur, nihil enim potest esse præstantius anima, quod & ipsum non sit anima, forma uerò speciei est nobilior, quam forma generis; quare forma propria equi nobilior est, quam anima sensibilis, & forma propria plantæ est nobilior,

quam

quām anima uegetalis , plurimæ igitur aliæ dantur animæ præter illas, quas Aristot. in libris de anima declarauit . Sed de hoc loquemur in operibus naturalibus , nunc satis sit hanc difficultatem tetigisse . Ad dubium autem prius propositum satis est, si in præsentia dicamus nullam fieri tractationem de forma propria plantæ , quia hæc est incognita , ultimæ enim differentiæ , ac propriæ substantiales formæ plantarum , & animalium ignorantur, negari tamen non possunt, nisi in hoc absurdum incidamus, ut dicamus plantam ab animali, & plantas inter se, & animalia inter se differre solis accidentibus. sed de hoc alibi . Quid autem libri de plantis sequi debeant libros de animalibus duplicitatione, eaque iam in precedentibus tacta, demonstratur, una est quia in libris de animalibus tractantur omnia illa , quæ pertinent ad corpus uiuens , quod est plantæ genus : quoniam igitur cognitio speciei presupponit cognitum iam esse genus , necesse est ut libri de plantis sint posteriores libris de animalibus, nam si precedere statuantur, de planta agetur ignorato genere, & ignorata anima uegetali, qua uiuentia omnia dicuntur uiuere; quod quidem dicendum non est . Altera ratio sumitur ex iis , quæ sunt propria plantarum , hæc enim quam rudiora , proinde ignorantiora sint in plantis, quam illa , quæ iis in animalibus proportione respondent , facilius cognoscuntur in plantis post cognitionem animalium ; ideo multæ plantarum partes & ab Aristotele , & à Theophrasto declarantur per animaliū partes iam cognitas , & quum nominibus careant, vocantur iis nominibus , quæ sunt propria partium animalium , ob quandam proportionalem respondentiam , & officii similitudinem; uideamus enim ibi consyderari in plantis carnem , & uenam , & alia eiusmodi , quæ dicuntur propriæ de animalibus ; hæc igitur indicant libros de animalibus iam præcessisse , quum Aristot. ac Theophrastus his nominibus utantur ut iam declaratis in animalibus . Quare tractatione plantarum absoluuntur tota naturalis philosophia , quum hæc postremum obtineat locum ; quod etiam significauit Aristot. in calce primi capituli primi libri Meteorologicorum , ubi dicens agendum postea esse de animalibus , & de plantis , prius animalia nominat , posterius uero plantas .

Quid libri de plantis sequuntur libros de animalibus .

ARTURALIS disciplinæ structura, & partium omnium serie ita declarata, id unum considerandum restat, quærere aliquem posse an perfectam rerum naturalium scientiam ab Aristotele traditam esse dicendum sit, an non perfectam. Mihi quidem uidetur, sicut antea quoque dictum est, perfectam, & non perfectam dici posse, nam perfecta est, si ipsam formam, hoc est fabricam, & artificium spectemus; sed imperfecta ratione materiæ, & rerum consideratarū; multæ namque sunt res naturales, quas non considerauit Aristot. & multæ, quas non nouit; attamen si harum quoque notitiā assequremur, non ob id alio ordine, aliove artificio tradere naturalem scientiam oporteret, sed manente fabrica, artificioq; Aristotelis diceremus scientiam naturalem earum rerum additione perfectiorem reddi quoad materiam, non quoad formam; plurimā namque cum de aliis rebus, tum maximè de animalibus, & de plantis addi possent, quæ ab Aristotele dicta nō sunt, sed facilè cuique esset adiectis singulis propriis in libris Aristotelis locos assignare, ordine tamen, & artificio Aristotelis non immutato, nec labefactato; ut si diceremus nullos Aristotelem scripsisse proprios libros de mineris, facile fuit Alberto Magno, qui eos composuit, illos addere libris Aristotelis, & post quatuor Meteorologicos, quam eorum sedem esse diximus, collicare. Sed dicere præterea possumus naturalem philosophiam ab Aristotele scriptam etiam ratione materiæ, ac rerum cognoscendarum perfectam, & omnibus numeris absolutam esse, si non actu, saltem uirtute; quandoquidem credendum omnino est non solum prætermissa ab Aristotele fuisse multa, quoniam ipsi fuerunt incognita; sed omissa etiam ab eo plura fuisse, quæ nouit, sed scribere noluit; nam certum est nullum ab Aristotele scriptum fuisse librum, uel tractatum de hominis risibilitate, aut de hinnibilitate equi, aut de aliis similibus; tamen fundamenta, ac semina quædam ab eo iacta esse, unde emanare etiam illorum, quæ non scripsit, cognitione potest; iis enim, quæ nos Aristoteles docuit, adiuti possumus alia multa contemplari,

Supra
c. 30.

&

& in eoru*m* notitiam duci. Quamobrem id mihi de naturalibus Aristotelis libris dicendum uidetur, quod ego dicere solitus sum de Geometricis, & Arithmeticis ab Euclide scriptis, etenim multa sunt Geometrica, & Arithmetica theoremata, quæ ab Euclide demonstrata non sunt, demonstrantur ramen ab aliis in ipsa librorum Euclidis interpretatione; nec ob id mancam, & imperfectam uocare debemus Euclidis Geometriam, uel Arithmeticam, nam si omnia, quæ de magnitudinibus, ac de numeris demonstrari possunt, demonstrare Euclides uoluisset, creuisset absque dubio uolumen in immensum, quod quidem lectorem facile auertere ab illius letione potuisset: satis igitur ei fuit præcipua quædam theorematum demonstrare, ex quibus postea aliorum plurimorum, quæ subticuit, immò omnium, quæ excogitari possunt, demonstrationes deducerentur; sciunt enim omnes eruditæ Mathematici nullum esse Geometricum theorema, cuius demonstratio ex libris Euclidis, tanquam ex uberrimo fonte, nō facile hauriatur; quamque puto fuisse causam cur Euclides libros suos elementa appellauerit, quasi fundamenta, & principia, ex quibus alia plurima deduci possunt, tum in illa ipsa disciplina, tum in aliis & scientiis, & artibus, quibus interdum usus rerum Mathematicarū necessarius est. Dicere igitur possumus, immò debemus, scriptos esse tanto cum artificio ab Euclide libros illos, ut in iis Mathematicæ disciplinæ perfectæ, & integræ si non actu, saltem potestate, & uirtute contineantur. Hoc idem de naturali philosophia ab Aristotele tradita dicendum esse uidetur, quum enim ea, quæ sunt præcipua, de rebus naturæ docuerit, alia reliquit, in quorum notitiam ex illorum, quæ scripsit, consyderatione duci possumus: itaque perfectam dicere possumus ab Aristotele scriptam esse naturalem philosophiam etiam ratione rerum cognoscendarum, omnium enim, quæ humanum ingenium assequi potest, cognitionem tradit aut actu, aut saltem uirtute; idque fortasse ipsem et significare uoluit in calce primi capituli primi libri Meteorologicorum, dum ait agendum manere de animalibus, & de plantis tum uniuersè, tum singillatim, quoniam his declaratis finem ferè habitura est totius naturalis scientiæ traditio; inquit enim § ferè 3 tum propter quartum Meteorologicum, & propter libros de mineris, quos non nominauerat,

Cur libri
Euclidis
uocentur
elementa.

rat, tum etiam ad significandum se non actu perfectam naturalem scientiam traditurum, sed uirtute tamen perfectam, quemadmodum diximus. Ordinem autem totius scientiae compositum esse manifestum est, idque à nobis accuratè declaratum est in libris de Methodis, ibi enim diximus progressum totius huius disciplinæ ratione subiecti esse à magis uniuersalibus ad minus uniuersalia, à corpore naturali ad simplex, & ad mistum latè sumptum, ab hoc ad imperfectum, & perfectum, & ab hoc ad inanimatum, & animatum, & ab hoc ad animalia, & plantas, ac tandem ad horum species: sed quia horum singulorum considerantur ordinatim & principia, & accidentia, ideo ratione principiorum est progressio à primis, ac remotissimis principiis ad propinquiora, ac tandem ad proxima speciebus naturalibus; & à simplicioribus ad concretiora; nam interna principia corporis naturalis latè sumpti simpliciora sunt internis principiis misti quatenus mistum est, & hæc simpliciora internis principiis animalis, quatenus animal est; hæc autem est conditio ordinis compositi, eaque ad scientiam rerum consequendam omnino necessaria, ut in memoratis libris declauimus.

F I N I S.

Venetiis, apud Georgium Angelerium, Sumptibus Pauli Meieti Bibliopolæ Patauini.